

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA PUSZCZA KNYSZYŃSKA

Czarna Białostocka, Gródek, Juchnowiec Kościelny,
Michałow, Supraśl, Wasilków, Zabłudów, Powiat Białostocki

STYCZEŃ 2009

„(...)Region LGD Puszcza Knyszyńska stanie się popularnym i jeszcze bardziej atrakcyjnym turystycznie miejscem, oferującym spokój i bezpieczeństwo mieszkańcom, stwarzającym warunki do pracy, odpoczynku, rozwoju zainteresowań, regionem z łatwym dostępem do nowoczesnych technologii, warunkujących dostęp do świata oraz wpływających na zwiększenie zainteresowania aktywnych turystów z Polski i zagranicy(...).”

Mieszkańcy Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska

Słowo o autorach

Lokalna Strategia Rozwoju, została opracowana w oparciu o wnioski i sugestie mieszkańców obszaru siedmiu gmin (Czarna Białostocka, Gródek, Juchnowiec Kościelny, Michałowo, Supraśl, Wasilków, Zabłudów oraz Powiatu Białostockiego), wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska, którzy uczestniczyli w cyklu warsztatów, seminariów i spotkań w okresie lipiec – wrzesień 2008 roku. Podczas opracowywania LSR wykorzystano:

- materiały wypracowane podczas spotkań z mieszkańcami obszaru Partnerstwa,
- wyniki badań społecznych przeprowadzonych na terenie LGD Puszcza Knyszyńska.,
- materiały udostępnione przez Urzędy Gmin i Miast,
- konsultacje internetowe,
- materiały zebrane przez Punkt Konsultacyjny,
- gminne i powiatowe dokumenty strategiczne.

LSR została opracowana przez zespół w składzie:

Joanna Sokółska (Supraśl), Barbara Przybyszewska (Juchnowiec Kościelny), Katarzyna Radziszewska (Wasilków), Agnieszka Ewa Tarkawian, Barbara Nikolajuk (Czarna Białostocka), Teresa Rudzik (Zabłudów), Dorota Bójko (Gródek), Joanna Stępczyńska (Michałowo), Adam Kamiński, Anna Kłojzy (Powiat Białostocki), Marta Małecka-Dobrogowska i Emilia Legieta, przedstawiciele Biura Inicjatyw Rozwojowych w Białymstoku (animatorki partnerstw lokalnych Fundacji Fundusz Współpracy).

Zespół wspierany był przez członków Stowarzyszenia LGD Puszcza Knyszyńska oraz mieszkańców obszaru LGD, służących swoim wolnym czasem, wiedzą, doświadczeniem, wspólnie podejmując decyzje o kształcie celów i przedsięwzięć realizowanych przez Lokalną Grupę Działania Puszcza Knyszyńska. Wśród autorów wielu zapisów tego dokumentu są: Tadeusz Matejko, Krzysztof Tadeusz Horba, Adam Kossakowski, Irena Staniszcza, Danuta Świrski, Krzysztof Jan Kowal, Wiesław Kulesza, Lilia Waraksa, Anna Grycuk, Włodzimierz Łukoszyk, Leon Stankiewicz, Piotr Zdrojowski, Czesław Jakubowicz, Jan Bruczko, Krzysztof Marcinowicz, Bożena Gaińska, Eugeniusz Szotko, Barbara Grabowska, Teresa Seweryna Kozłowska, Marek Nazarko, Jarosław Symko, Robert Żyliński, Alina Polecka, Nina Łuksza, Anatol Worona, Barbara Piekarska, Michał Kozłowski, Zdzisław Fidziukiewicz, Krzysztof Pietraszewicz, Rita Bogumiła Moczulski, Ludmiła Sawicka, Antoni Pełkowski, Katarzyna Radziszewska, Wioletta Sangar, Eugenia Górko, Jacek Marczuk, Sławomir Kiszycki, Zbigniew Ozorowski, Jacek W.Lulewicz, Magdalena Swatkowska, Jacek Sak, Robert Wasilewski, Danuta Bagińska, Andrzej Szum, Wiesław Pusz, Marcin Tomkiel, Wacław Muszyński, Marek Skrypko, Tomasz Ołdytowski, Lech Jerzy Pilecki i inni.

Spis treści	
Streszczenie	6
Wstęp	9
Rozdział I Charakterystyka LGD jako jednostki odpowiedzialnej za realizację LSR	10
1. Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze	10
2. Opis procesu budowania partnerstwa	10
3. Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD	11
4. Struktura Rady	14
5. Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego	15
6. Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego	19
7. Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji	19
Rozdział II Opis obszary objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności	21
1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD	21
2. Uwarunkowania przestrzenne (mapa), geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe	21
3. Ocena społeczno - gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej	31
4. Specyfika obszaru objętego lokalną strategią rozwoju	39
Rozdział III Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR; wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy	42
Rozdział IV Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych przedsięwzięć służących osiągnięciu poszczególnych celów szczegółowych, w ramach których będą realizowane operacje, zwanych dalej „przedsięwzięciami”	45
Rozdział V Określenie misji LGD	65
Rozdział VI Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR	66
Rozdział VII Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR	69
Rozdział VIII Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR	72
Rozdział IX Określenie procedury oceny zgodności operacji z LSR, procedury wyboru operacji przez LGD, procedury odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji w ramach działania, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 21 ustawy, kryteriów, na podstawie których jest oceniana zgodność operacji z LSR, oraz kryteriów wyboru operacji, a także procedury zmiany tych kryteriów	75
Rozdział X Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji	84
Rozdział XI Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR	86
Rozdział XII Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR	90
Rozdział XIII Zasady i sposób dokonywania oceny (ewaluacji) własnej	95
Rozdział XIV Określenie powiązań LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR	99

Rozdział XV Wskazanie planowanych działań, przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze objętym LSR	106
Rozdział XVI Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich	110
Rozdział XVII Informacja o dołączanych do LSR załącznikach	112
Spis tabel i rysunków	113
Spis dokumentów strategicznych wykorzystanych w opracowaniu LSR	115
Załączniki	116

STRESZCZENIE

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Puszcza Knyszyńska składa się z następujących części:

Rozdział I Charakterystyka LGD jako jednostki odpowiedzialnej za realizację LSR

W pierwszej części LSR autorzy prezentują informacje dotyczące Stowarzyszenie LGD Puszcza Knyszyńska, w szczególności kwestii prawnych jego funkcjonowania. Przybliżają proces budowania partnerstwa, opisując wydarzenia już od 1994 roku, gdy istniała GUG Progres XXI. Stowarzyszenie LGD Puszcza Knyszyńska liczy 56 członków, którzy zostali krótko scharakteryzowani w tym rozdziale. Autorzy opisali również procedury związane ze zmianą składu, w tym przyjmowaniem nowych członków. Opisana została również struktura Rady – organu decyzyjnego LGD, który składa się z 24 członków, wraz z kwalifikacjami i doświadczeniem (szczegółowo w załączniku). Wskazano również szczegółowe procedury funkcjonowania LGD, włącznie z naborem pracowników. Ponadto opisano doświadczenie członków LGD, dzięki któremu LGD posiada udokumentowaną realizację kilkudziesięciu projektów na swoim terenie, w tym m.in. w ramach SPO Odnowa Wsi, ZPORR, POKL.

Rozdział II Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności

Autorzy LSR w tym rozdziale opisują fakty świadczące o spójności obszaru objętego LSR, w tym w szczególności spójności przestrzennej, ponadto uwarunkowania geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe, które świadczą o wieloaspektowej spójności terenu LGD. Ponadto dokonują oceny społeczno-gospodarczej obszaru, wskazując na cechy specyficzne dla LGD, jakimi m.in. są: bogactwo przyrodnicze i kulturowe Puszczy Knyszyńskiej i jej otuliny, atrakcyjne warunki do uprawiania turystyki aktywnej, dziedzictwo historyczne i kulturowe wielu narodowości, ponadto zróżnicowanie kapitału społecznego mieszkańców oraz świadczone tu usługi okołorolnicze, w tym produkty lokalne obszaru LGD Puszcza Knyszyńska.

Rozdział III Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR; wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy

Zaprezentowana w tej części analiza opracowana została dzięki wspólnemu wysiłkowi mieszkańców 7-miu Gmin oraz przedstawicieli powiatu w ramach ponad dwumiesięcznych konsultacji oraz warsztatów tematycznych. Prezentuje ona obszar Lokalnej Grupy Działania z perspektywy jego mieszkańców. Pokazując słabe strony i zagrożenia, uczestnicy warsztatów zwracali szczególną uwagę na potrzebę wykorzystania istniejącego tu potencjału oraz szans i mocnych stron obszaru LGD, zwłaszcza w obszarze turystyki aktywnej, rozwoju przedsiębiorczości i aktywności społecznej.

Rozdział IV Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych przedsięwzięć służących osiągnięciu poszczególnych celów szczegółowych, w ramach których będą realizowane operacje, zwanych dalej „przedsięwzięciami”

W tej części zaprezentowana została wizja oraz trzy cele ogólne i towarzyszące im cele szczegółowe wraz z planowanymi przedsięwzięciami i operacjami do finansowania w ramach osi IV PROW. Mieszkańcy planują w perspektywie 2009-2015 oprzeć rozwój swojego regionu na trzech głównych filarach: turystyce aktywnej, rozwoju

usług, w tym produktu lokalnego oraz poprawie jakości życia poprzez aktywizację mieszkańców i ochronę dziedzictwa Regionu LGD Puszcza Knyszyńska. Dlatego też zaplanowali spójne typy przedsięwzięć, w ramach których realizowane będą operacje, mające zintegrowany i innowacyjny charakter.

Rozdział V Określenie misji LGD

Autorzy LSR są przekonani o wyjątkowej roli LGD w perspektywie realizacji osi IV PROW i innych projektów, w tym rozdziale prezentując podstawowe zasady na których opierać się będzie współpraca.

Rozdział VI Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR

Założone w strategii cele wynikają ze specyfiki obszaru LGD Puszcza Knyszyńska, w tym rozdziale autorzy pokazują uzasadnienie dla spójności planowanych operacji ze specyfiką.

Rozdział VII Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR

W tej części autorzy wskazują elementy świadczące o zintegrowanym charakterze planowanej strategii, wskazując sektor społeczny, publiczny i prywatny jako podmioty zainteresowane wdrażaniem LSR we współpracy z różnymi branżami (hotelarską, doradczą, usługową, edukacyjną) oraz przedsięwzięcia angażujące zasoby przyrody, kultury, kapitału społecznego.

Rozdział VIII Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR

Autorzy prezentują argumentację wskazującą na innowacyjny charakter zaplanowanych w strategii przedsięwzięć – poprzez wskazanie nowatorskich dla obszaru LGD rozwiązań planowanych do realizacji w ramach przedsięwzięć integrujących operacje realizowane na terenie LGD.

Rozdział IX Określenie procedury oceny zgodności operacji z LSR, procedury wyboru operacji przez LGD, procedury odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego(...)

W tym rozdziale przedstawiono streszczony opis procedur dotyczących wyboru operacji przez Radę, na podstawie Regulaminu organizacyjnego Rady (w załączniku do LSR). Opis dotyczy poszczególnych procedur, wraz z wzorami dokumentów, instrukcjami ich wypełniania, zaprezentowany jest w formie opisowej, graficznej i tabelarycznej.

Rozdział X Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji

W tym punkcie autorzy strategii prezentują budżet i harmonogram w podziale na lata od 2009 do 2015, zgodnie z zaplanowanymi celami i przedsięwzięciami oraz ilościowym ujęciem poszczególnych typów operacji planowanych do realizacji.

Rozdział XI Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR

Rozdział prezentuje przygotowania LSR, w konsultacji z przedstawicielami LGD, w tym spotkania, opis przeprowadzonych sondaży, badania ankietowego, roli Punktu Konsultacyjnego, konsultacji internetowych.

Rozdział XII Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR

Wdrażanie i aktualizacja LSR została zaplanowana zgodnie z programem informowania, przy użyciu zróżnicowanych narzędzi (m.in. szkoleń, seminariów, strony internetowej, punktu informacyjno-konsultacyjnego, współpracy z mediami oraz promocji poprzez lokalne i regionalne imprezy). Tak zaplanowane działania umożliwią szeroki udział Partnerów LGD w realizację i aktualizację strategii.

Rozdział XIII Zasady i sposób dokonywania oceny (ewaluacji) własnej

Autorzy LSR wspólnie określili kanon współpracy w zakresie realizacji strategii, w tym zasady ewaluacji, które są nieodłącznym składnikiem prawidłowego procesu wdrażania zaplanowanych celów. Opis dokonywania ewaluacji własnej sporządzony został na podstawie przygotowanego przez mieszkańców Planu Oceny, uwzględniającego ocenę faktycznej realizacji celów i przedsięwzięć w stosunku do założeń LSR, oraz wykorzystania informacji do ewentualnego wprowadzania zmian dla skutecznej realizacji strategii.

Rozdział XIV Określenie powiązań LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR

Autorzy wskazują na komplementarność celów do zapisów dokumentów strategicznych, na poziomie gmin i Powiatu (m.in. strategie gminne, PRL), województwa i kraju (m.in. Podlaską Strategią Zatrudnienia, Strategią Rozwoju województwa Podlaskiego do roku 2020, RPOWP, POKL, POIG, POIiŚ, Strategią Rozwoju Turystyki). Jednocześnie potwierdzają, że realizacja LSR przyczyni się do rozwoju LGD jak również całego regionu.

Rozdział XV Wskazanie planowanych działań, przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze objętym LSR

Ze względu na planowane działania uzupełniające w stosunku do LSR, w tym projekty finansowane z POKL, programu Unii Europejskiej – Uczenie się przez całe życie; autorzy prezentują procedury zabezpieczające przed nakładaniem się pomocy w projektach finansowanych z budżetu Unii Europejskiej.

Rozdział XVI Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich

Autorzy w tym punkcie opisują zakładany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu, w tym w szczególności rozwój w oparciu o zachowanie bogactwa kulturowego i przyrodniczego, ze szczególnym uwzględnieniem walorów zróżnicowania kulturowego Podlasia.

Rozdział XVII Informacja o dołączanych do LSR załącznikach

WSTĘP

Lokalna Grupa Działania Puszcza Knyszyńska powstała w oparciu o dotychczasowe doświadczenia współpracy pomiędzy gminami Puszczy Knyszyńskiej. Jest wynikiem doświadczeń wspólnych prac w Gospodarczej Unii Gmin "Progres XXI" od 1994 roku oraz Związku Gmin Puszczy Knyszyńskiej Dorzecza Rzeki Supraśl od 1999 r. To właśnie współpraca na płaszczyźnie turystyki, drobnej przedsiębiorczości w otoczeniu rolnictwa, wykorzystania potencjału przyrodniczego i kulturowego regionu w celu zrównoważonego rozwoju stały się podstawą do realizacji projektu Lokalnej Grupy Działania – oraz w jego efekcie do powołania i zarejestrowania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Puszcza Knyszyńska w dniu 6 października 2008 roku.

Przedstawione poniżej zapisy Lokalnej Strategii Rozwoju, przyjęte w styczniu 2009 roku przez Walne Zgromadzenie Członków, zostały wypracowane w okresie od lutego do września 2008 roku, w ramach cyklu spotkań warsztatowych (gminnych i tematycznych), seminariów, konsultacji. Dzięki staraniu wielu osób, lokalnych liderów, przedstawicieli samorządu siedmiu gmin, Powiatu, przedstawicieli organizacji i stowarzyszeń, lokalnych przedsiębiorców, ekspertów, animatorów, a przede wszystkim samych mieszkańców podjęto wspólnie decyzję o dalszym, wspólnym kierunku rozwoju. Strategia jest wyrazem nadziei, iż dotychczasowa współpraca Lokalnej Grupy Działania stanie się dobrym początkiem działań realizowanych w perspektywie 2009-2015. Partnerstwo siedmiu gmin wraz z Powiatem Białostockim, które ukonstytuowało się w postaci Stowarzyszenia LGD Puszcza Knyszyńska, jako wizję rozwoju wskazało Puszczę Knyszyńską jako miejsce dla turysty aktywnego i przedsiębiorczego mieszkańca. Tak sprecyzowany kierunek rozwoju jest zgodny z naturą Puszczy Knyszyńskiej będącej sercem obszaru LGD - siedmiu gmin: Czarna Białostocka, Gródek, Juchnowiec Kościelny, Michałowo, Supraśl, Wasilków, Zabłudów, leżących w Powiecie Białostockim; w środkowo-wschodniej części województwa podlaskiego.

CHARAKTERYSTYKA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA (LGD) JAKO JEDNOSTKI ODPOWIEDZIALNEJ ZA REALIZACJĘ LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU (LSR)

ROZDZIAŁ I

Stowarzyszenie LGD Puszcza Knyszyńska	Nazwa
<p>Stowarzyszenie o nazwie „Lokalna Grupa Działania – Puszcza Knyszyńska” zostało zarejestrowane jako dobrowolne, samorządne i trwałe zrzeszenie osób fizycznych i prawnych, działającym jako Lokalna Grupa Działania (LGD) w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, o celach niezarobkowych.</p>	Status prawny
6 październik 2008 roku	Data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego
0000314143	Numer w KRS
<p>Podjęcie Leader na terenie objętym LGD Puszcza Knyszyńska w okresie programowania 2004 - 2006, było realizowane przez stowarzyszenie osób fizycznych reprezentujących gminy pn. Gospodarcza Unia Gmin "Progres XXI". Stowarzyszenie Progres XXI istniało od 1994 roku. Aktywność stowarzyszenia skupiała się na promocji gmin wchodzących w skład stowarzyszenia, realizacji wspólnych projektów turystycznych i edukacyjnych oraz współpracy zagranicznej. W roku 2006 została opracowana Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Pilotażowego Programu Leader+. Partnerstwo złożyło wnioski do Schematu II programu Leader+. Niestety projekt oparty o ZSRW nie otrzymał wsparcia. Aktualnie stowarzyszenie GUG Progres XXI jest w fazie wygaszania swej działalności. Część członków (w tym gminy) znajduje się wśród członków założycieli LGD Puszcza Knyszyńska. GUG Progres XXI była pierwszą formalną próbą współpracy lokalnych liderów społeczności na terenie Białostockizny i Puszczy Knyszyńskiej. Równolegle, w ramach Związku Gmin Puszczy Knyszyńskiej i Dorzecza Rzeki Supraśl, obejmującego zakresem znaczną część obszaru LGD Puszcza Knyszyńska, były realizowane projekty dotyczące rozwoju oferty turystycznej, wspólnej promocji produktów turystycznych, określenia i oznakowania szlaków. Obecnie, ze względu na kończenie działań Związku, gminy do niego należące przystąpiły do LGD Puszcza Knyszyńska (Czarna Białostocka, Gródek, Supraśl, Wasilków) oraz LGD Szlak Tatarski (Krynki, Szudziałowo) i LGD Gościniec Królewski (Dobrzyniewo Duże). Wszelkie wypracowane efekty projektów w postaci dorobku dokumentacyjnego oraz innych produktów zostaną przekazane powstałym LGD.</p>	Opis procesu budowania partnerstwa

Przygotowania LGD Puszcza Knyszyńska do wspólnej strategii rozpoczęły się już w styczniu 2008 roku. Założyciele LGD Puszcza Knyszyńska uczestniczyli w spotkaniach w poszczególnych gminach tworzącej się LGD: **25 stycznia w Supraślu, 28 stycznia w Czarnej Białostockiej, 30 stycznia w Wasilkowie, 4 lutego w Zabłudowie, 8 lutego w Michałowie, 8 lutego w Gródku, 12 lutego w Juchnowcu Kościelnym.** Podczas spotkań prezentowane były założenia programu LEADER w Polsce oraz możliwości wsparcia przyszłych projektów. Uczestnicy spotkań jako przedstawiciele wszystkich sektorów zadeklarowali wolę współpracy przy tworzeniu LGD. Podczas wyżej wspomnianych spotkań zawiązała się grupa inicjatywna. Członkowie tej grupy w dniu 29 lutego 2008, w Centrum Edukacji w Supraślu, w obecności przedstawiciela Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego odpowiedzialnego za program LEADER, wzięli udział w spotkaniu założycielskim LGD Puszcza Knyszyńska. Podczas zebrania została określona nazwa LGD, przyjęto statut oraz dokonano wyboru Komitetu Założycielskiego. Komitet, w którego skład weszli Adam Kamiński, Joanna Sokółska oraz Marek Skrypko, podjął działania związane z rejestracją Stowarzyszenia w KRS oraz przygotowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Puszcza Knyszyńska. Od momentu zebrania założycielskiego odbywały się wielokrotnie spotkania grupy roboczej złożonej z reprezentantów poszczególnych gmin i powiatu. Grupa robocza nadzorowała przygotowania dotyczące przygotowania LSR, na bieżąco realizowała niezbędne zadania wynikające z przygotowania programu LEADER do wdrożenia w Polsce. W lipcu 2008 roku został wyłoniony wykonawca Lokalnej Strategii Rozwoju - Biuro Inicjatyw Rozwojowych.

Zasady członkostwa w Stowarzyszeniu reguluje Statut. Zgodnie z § 8 Statutu stowarzyszenia. Członkostwo w Stowarzyszeniu dzieli się na :

- a) członkostwo zwyczajne,
- b) członkostwo wspierające.

Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia mogą być pełnoletnie osoby fizyczne i osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego. Stowarzyszenie LGD Puszcza Knyszyńska w co najmniej 50 % składa się z partnerów gospodarczych i społecznych oraz innych odpowiednich podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, w tym organizacje zajmujące się zagadnieniami z zakresu środowiska naturalnego. Stowarzyszenie Puszcza Knyszyńska posiada 56 członków (stan na dzień 29.08.2008). Członkowie reprezentują obszar siedmiu gmin LGD, trzy sektory, w tym 14,28% pochodzi z sektora publicznego, 55,36% z sektora społecznego oraz 30,36% z sektora prywatnego. Szczegółowy opis poszczególnych członków przedstawia poniższa tabela.

**Charakterystyka
członków LGD
i sposób
rozszerzania lub
zmiany składu
LGD**

TABELA 1. Członkowie LGD Puszcza Knyszyńska

Nazwa członka	Sektor, z którego pochodzi (publiczny, społeczny lub gospodarczy)	Rodzaj prowadzonej działalności przez członka LGD	Funkcja, jaką pełni członek w strukturze LGD
GMINA CZARNA BIAŁOSTOCKA			
Krzysztof Tadeusz Horba	Gospodarczy	Działalność gospodarcza: Usługi Maszynowo-Transportowe	Członek LGD
Adam Kossakowski	Gospodarczy	Działalność gospodarcza: Firma „ADAMAX”	Członek LGD
Krzysztof Jan Kowal	Gospodarczy	Działalność gospodarcza: Produkcja wyrobów z gipsu	Członek Rady
Tadeusz Matejko	Publiczny	Burmistrz Czarnej Białostockiej	Członek Rady
Irena Staniszczyk	Społeczny	Prezes Stowarzyszenia Osób Niepełnosprawnych „Razem”	Członek Rady
Danuta Świrski	Społeczny	Prezes Stowarzyszenia Centrum Aktywności Lokalnej w Czarnej Białostockiej	Członek LGD
Agnieszka Ewa Tarkawian	Społeczny	Mieszkaniec LGD	Członek Komisji Rewizyjnej
GMINA GRÓDEK			
Dorota Bójko	Społeczny	Mieszkaniec LGD	Członek Rady
Anna Gryczuk	Społeczny	Członek Stowarzyszenia „Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Gródeckiej”	Członek LGD
Wiesław Kulesza	Publiczny	Wójt Gminy Gródek	Członek Rady
Włodzimierz Łukoszyk	Społeczny	Rolnik, mieszkaniec LGD	Członek LGD
Leon Stankiewicz	Gospodarczy	Działalność gospodarcza: Przedsiębiorstwo Robót Elektrycznych i Budowlanych MIPA Leon Stankiewicz	Członek Rady
Lilia Waraksa	Społeczny	Mieszkaniec LGD	Członek Komisji Rewizyjnej
Piotr Zdrojowski	Gospodarczy	Działalność gospodarcza: Golf Park Lipowy Most	Członek LGD
GMINA JUCHNOWIEC KOŚCIELNY			
Jan Bruczko	Gospodarczy	Działalność gospodarcza: zakład mechaniki pojazdowej Blacharstwo i lakiernictwo	Członek Rady
Bożena Gaińska	Społeczny	Gospodarstwo rolne	Członek LGD
Barbara Grabowska	Społeczny	Mieszkaniec LGD	Członek Komisji rewizyjnej
Czesław Jakubowicz	Publiczny	Wójt gminy Juchnowiec Kościelny	Członek Rady
Teresa Seweryna Kozłowska	Społeczny	Nauczyciel w przedszkolu	Członek LGD
Krzysztof Marcinowicz	Społeczny	Mieszkaniec LGD	Członek Rady
Eugeniusz Szotko	Społeczny	Mieszkaniec LGD, rolnik	Członek LGD
GMINA MICHAŁOWO			
Nina Łuksza	Społeczny	Agroturystyka	Członek LGD
Marek Nazarko	Publiczny	Burmistrz Michałowa	Członek Rady
Alina Polecka	Gospodarczy	Handel	Członek Rady
Joanna Stępczyńska	Społeczny	Mieszkaniec LGD	Członek LGD
Jarosław Symko	Gospodarczy	Handel, usługi	Członek Komisji Rewizyjnej
Anatol Worona	Społeczny	Agroturystyka	Członek LGD
Robert Żyliński	Społeczny	Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych Partner	Członek Rady
GMINA SUPRAŚL			
Zdzisław Fidziukiewicz	Gospodarczy	Działalność rekreacyjna	Członek Rady

		pozostała, gdzie indziej nie sklasyfikowana;	
Michał Kozłowski	Spółeczny	Stowarzyszenie MKS „Sprząśła”	Członek Rady
Rita Bogumiła Moczulska	Spółeczny	Mieszkaniec LGD, agroturystyka, rolnik	Członek LGD
Barbara Piekarska	Publiczny	Wiceburmistrz Supraśla	Członek Rady
Krzysztof Pietraszewicz	Spółeczny	Mieszkaniec LGD	Członek LGD
Ludmiła Sawicka	Spółeczny	Rolnik, mieszkaniec LGD	Członek LGD
Joanna Sokółska	Gospodarczy	Działalność gospodarcza: „AS-KON” Joanna Sokółska	Członek Zarządu
GMINA WASILKÓW			
Eugenia Górko	Spółeczny	Mieszkaniec terenu objętego LSR	Członek Komisji Rewizyjnej
Sławomir Kiszycki	Gospodarczy	Restauracja Folwark Naddawki	Członek LGD
Jacek Marczuk	Gospodarczy	Działalność gospodarcza Wędliny z Sochoni Jacek Marczuk	Członek LGD
Zbigniew Ozorowski	Spółeczny	Rolnik, mieszkaniec LGD	Członek LGD
Antoni Pełkowski	Publiczny	Burmistrz Wasilkowa	Członek Rady
Katarzyna Radziszewska	Gospodarczy	Działalność gospodarcza: „Radwax” Katarzyna Radziszewska	Członek Rady
Wioletta Sangar	Spółeczny	Mieszkaniec terenu objętego LSR	Członek Rady
POWIAT BIAŁOSTOCKI			
Adam Kamiński	Spółeczny	Mieszkaniec LGD	Członek Zarządu
Wacław Muszyński	Spółeczny	Mieszkaniec LGD	Członek LGD
Tomasz Ołdytowski	Gospodarczy	Działalność gospodarcza: Pracownia Usług Projektowych, Konserwacji zabytków „HOT”	Członek Rady
Lech Jerzy Pilecki	Spółeczny	Prezes Zarządu Podlaskiego Klubu Biznesu	Członek Rady
Wiesław Pusz	Publiczny	Starosta Powiatu Białostockiego	Członek Rady
Marek Skrypko	Spółeczny	Mieszkaniec LGD	Członek Zarządu
Marcin Tomkiem	Spółeczny	Mieszkaniec LGD	Członek LGD
GMINA ZABŁUDÓW			
Danuta Bagińska	Spółeczny	Wielokierunkowa działalność społeczna	Członek Komisji Rewizyjnej
Jacek W. Lulewicz	Publiczny	Burmistrz Zabłudowa	Członek Rady
Teresa Rudzik	Spółeczny	Mieszkaniec LGD	Członek Rady
Jacek Sak	Gospodarczy	Działalność pielęgniarek i położnych	Członek LGD
Magdalena Swatkowska	Gospodarczy	Wyrób i sprzedaż wyrobów kamieniarskich z marmuru i granitu	Członek Rady
Andrzej Szum	Spółeczny	Rolnik	Członek LGD
Robert Wasilewski	Gospodarczy	Wyrób i sprzedaż lodów, mała gastronomia, zakład mechaniczny	Członek LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie deklaracji członkowskich, styczeń 2009.

Zasady i sposób rozszerzania składu LGD wyznacza statut stowarzyszenia według którego Członkowie założyciele Stowarzyszenia, którzy w drodze uchwały, wyrażą wolę założenia Stowarzyszenia – uzyskują członkostwo z chwilą uzyskania przez Stowarzyszenie osobowości prawnej. Przystąpienie nowych członków do Stowarzyszenia wymaga złożenia deklaracji członkowskiej i przedstawienia rekomendacji

Sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD

zawierającej w szczególności pozytywną opinię w tym zakresie udzieloną przez działających na obszarze, dla którego ma być opracowana LSR lub którego dotyczy LSR:

- 1) partnera społecznego lub gospodarczego oraz innych odpowiednich podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe lub
- 2) gminę wiejską, lub
- 3) gminę miejsko-wiejską, lub
- 4) związek międzygminny, lub inną osobę prawną, której działalność obejmuje realizację celów Stowarzyszenia.

Osoby prawne i fizyczne mogą być członkami wspierającymi Stowarzyszenia. Wolę przystąpienia przez jednostki samorządu terytorialnego lub ich związku do Stowarzyszenia wyraża się w drodze uchwały właściwej rady jednostki samorządu terytorialnego lub organu uchwałodawczego związku jednostek samorządu terytorialnego.

Reprezentatywność składu organu decyzyjnego – **Rady** - w odniesieniu do składu LGD przedstawia się następująco. Rada liczy **24 członków**, w jej skład wchodzi przedstawiciele **wszystkich gmin oraz Powiatu Białostockiego**, będących członkami LGD, w tym w podziale na sektory:

- **33,3%, tj. 8** przedstawicieli podmiotów sektora publicznego będących członkami LGD, w tym 1 przedstawiciel powiatu oraz 7-miu przedstawicieli gmin.

- **33,3%, tj. 8** przedstawicieli podmiotów sektora społecznego będących członkami LGD: osoby fizyczne działające na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR oraz przedstawiciele stowarzyszeń, z obszaru objętego LSR.

- **33,3%, tj. 8** przedstawicieli podmiotów sektora prywatnego - przedsiębiorców będących członkami LGD.

Organ decyzyjny LGD Puszcza Knyszyńska, którym jest Rada, spełnia warunek dostępu dotyczący składu: posiada w swoim składzie co najmniej 50 % udziału partnerów podmiotów sektora społecznego i gospodarczego. Wybrana przez Walne posiedzenie członków Rada spełnia również kolejny warunek dostępu, dotyczący przestrzegania zakazu łączenia funkcji w organie decyzyjnym z funkcją w zarządzie lub organie kontroli, co jest zgodnie z zapisem § 19 pkt.3 Statutu Stowarzyszenia, który mówi: **„Kandydat nie może być równocześnie członkiem Zarządu bądź Komisji Rewizyjnej lub pracownikiem stowarzyszenia LGD Puszcza Knyszyńska”** oraz § 3 pkt.2 Regulaminu Organizacyjnego Rady, który mówi **„Członek Rady nie może być równocześnie członkiem Zarządu bądź Komisji Rewizyjnej oraz pracownikiem stowarzyszenia LGD Puszcza Knyszyńska”**. Skład osobowy członków rady przedstawia poniższa tabela.

Struktura Rady do której wyłącznej właściwości należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005, zwanej dalej „organem decyzyjnym”

TABELA 2. Członkowie Rady

L.P	Imię i nazwisko członka Rady	Gmina	Rodzaj działalności
SEKTOR PUBLICZNY			
1	Czesław Jakubowicz	Juchnowiec Kościelny	Wójt Gminy Juchnowiec Kościelny
2	Wiesław Kulesza	Gródek	Wójt Gminy Gródek
3	Jacek Lulewicz	Zabłudów	Burmistrz Zabudowa
4	Tadeusz Matejko	Czarna Białostocka	Burmistrz Czarnej Białostockiej
5	Marek Nazarko	Michałow	Burmistrz Michałowa
6	Antoni Pełkowski	Wasilków	Burmistrz Wasilkowa
7	Barbara Piekarska	Supraśl	Wiceburmistrz Supraśla
8	Wiesław Pusz	Powiat Białostocki/ Czarna Białostocka, Gródek, Juchnowiec Kościelny, Michałow, Supraśl, Wasilków, Zabłudów;	Starosta Powiatu Białostockiego
SEKTOR SPOŁECZNY			
1	Dorota Bójko	Gródek	Mieszkaniec gminy Gródek
2	Michał Kozłowski	Supraśl	MKS „Sprząśła”
3	Krzysztof Marcinowicz	Juchnowiec Kościelny	Mieszkaniec gminy Juchnowiec Kościelny
4	Lech Pilecki	Powiat Białostocki/ Czarna Białostocka, Gródek, Juchnowiec Kościelny, Michałow, Supraśl, Wasilków, Zabłudów;	Podlaski Klub Biznesu
5	Wioletta Sangar	Wasilków	Mieszkaniec Gminy Wasilków
6	Irena Staniszczyk	Czarna Białostocka	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych „Razem”
7	Teresa Rudzik	Zabłudów	Mieszkaniec Gminy Zabłudów
8	Robert Żyliński	Michałow	Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych Partner
SEKTOR GOSPODARCZY			
1	Jan Bruczko	Juchnowiec Kościelny	Działalność gospodarcza Zakład Mechaniki Pojazdowej Blacharstwo i Lakiernictwo
2	Zdzisław Fidziukiewicz	Supraśl	Działalność gospodarcza
3	Krzysztof Jan Kowal	Czarna Białostocka	Działalność gospodarcza Maestrodavinci.pl
4	Tomasz Olędowski	Powiat Białostocki/ Czarna Białostocka, Gródek, Juchnowiec Kościelny, Michałow, Supraśl, Wasilków, Zabłudów	Działalność gospodarcza Pracownia Usług Projektowych, Inwestycyjnych, Konserwacji zabytków „HOT” Tomasz Olędowski
5	Alina Polecka	Michałow	Działalność gospodarcza
6	Leon Stankiewicz	Gródek	Działalność gospodarcza MIPA
7	Magdalena Swatkowska	Zabłudów	Działalność gospodarcza Granit sp.j.
8.	Katarzyna Radziszewska	Wasilków	Działalność gospodarcza: „Radwax”

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów stowarzyszenia LGD Puszcza Knyszyńska, styczeń.2009.

REGULAMIN NABORU PRACOWNIKÓW, stanowiący załącznik do LSR, określa zasady naboru pracowników na wolne stanowiska w biurze LGD Puszcza Knyszyńska, w tym na kierownicze stanowisko Dyrektora Biura LGD. Proces naboru na stanowiska jest elementem skutecznego i racjonalnego

Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego

zarządzania zasobami ludzkimi. LGD Puszcza Knyszyńska chce w ten sposób zapewnić dobór takich osób, które zapewnią wysoki i efektywny poziom realizacji LSR w latach 2009-2015 oraz przyczynią się do dalszego rozwoju Stowarzyszenia. Regulamin określa zasady zatrudniania pracowników w oparciu o jednolite przejrzyste kryteria, które mają zagwarantować kandydatom równy dostęp do miejsc pracy w Stowarzyszeniu LGD Puszcza Knyszyńska.

Zgodnie z zasadami funkcjonowania LGD Puszcza Knyszyńska nabór kandydatów jest otwarty i konkurencyjny. Otwartość naboru jest realizowana poprzez upowszechnianie informacji o wolnych stanowiskach pracy na tablicy informacyjnej Stowarzyszenia, w prasie lokalnej, na stronie internetowej LGD Puszcza Knyszyńska. Konkurencyjność naboru jest realizowana poprzez zastosowanie procedur i narzędzi, które umożliwiają wybór osoby najlepiej przygotowanej do pracy na danym stanowisku oraz takiej, która w największym stopniu spośród zgłaszających się kandydatów spełnia wymogi ogłoszenia o naborze. Nabór pracowników jest przeprowadzany w sposób nie naruszający zasad prawa pracy.

Poszczególne etapy naboru, zgodnie z procedurą określoną w regulaminie przebiegać będą w LGD Puszcza Knyszyńska następująco:

1. ZGŁASZANIE POTRZEBY NABORU

Stan zatrudnienia dla LGD określony jest na podstawie obowiązującego wniosku o przyznanie pomocy w ramach działania 4.31 „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Prezes Zarządu po przeanalizowaniu potrzeb kadrowych, uwzględniając konieczność zatrudnienia osób gwarantujących profesjonalną obsługę organów LGD i beneficjentów, wskazuje stanowiska pracy potrzebne do utworzenia wraz z kartą opisu stanowiska pracy (załącznik do LSR). Następnie powołuje Komisję Rekrutacyjną w składzie co najmniej 3 osób, w tym przewodniczącego Komisji Rekrutacyjnej, spośród członków Stowarzyszenia oraz Prezesa Zarządu Stowarzyszenia.

2. OGŁOSZENIE O NABORZE, SKŁADANIE OFERT

LGD publikuje ogłoszenie o naborze na poszczególne stanowiska, zgodnie z kartą opisu stanowisk, zawierającej w szczególności wymagania konieczne i pożądane (wzór jest załącznikiem do Regulaminu). Termin do składania dokumentów nie może być krótszy niż 14 dni od dnia opublikowania ogłoszenia.

3. UPOWSZECHNIANIE INFORMACJI O WYNIKU OGŁOSZONEGO NABORU

Po upływie terminu składania dokumentów Przewodniczący Komisji Rekrutacyjnej, upowszechnia niezwłocznie listę kandydatów, którzy zostali dopuszczeni do dalszego postępowania konkursowego. Informację zamieszcza się na tablicy ogłoszeń w siedzibie Stowarzyszenia oraz stronie www Stowarzyszenia. W przypadku braku ofert spełniających wymagania formalne oraz konieczne określone w ogłoszeniu o naborze, Komisja Rekrutacyjna może wystąpić do Prezesa Zarządu z

wnioskiem o powtórzenie naboru.

4. POSTĘPOWANIE KONKURSOWE I WYBÓR KANDYDATA

Postępowanie w sprawie naboru przeprowadza Komisja Rekrutacyjna w dwóch etapach.

I etap odbywa się bez udziału kandydata i ma na celu przygotowanie dokumentacji dotyczącej kandydatów na wolne stanowisko pracy. Na tym etapie Komisja przeprowadza selekcję pod kątem kompletności dokumentów i spełnienia warunków formalnych oraz podejmuje decyzję o dopuszczeniu kandydata lub kandydatów do II etapu postępowania. Komisja tworzy listę kandydatów według kolejności złożenia dokumentów oraz wyznacza miejsce i termin rozmowy kwalifikacyjnej.

II etap postępowania w sprawie naboru polega na przeprowadzeniu rozmowy kwalifikacyjnej oraz dokonania oceny rozmowy kwalifikacyjnej na podstawie Karty oceny kandydata (załącznik do Regulaminu) w skali od 0 do 4. Wyloniony przez Komisję kandydat powinien uzyskać przynajmniej 50 % możliwych do zdobycia punktów. W takim przypadku jego kandydatura zostaje przedstawiona Prezesowi Stowarzyszenia do akceptacji. W przypadku dwóch kandydatów, którzy uzyskali największą i taką samą ilość punktów, wyboru z pośród nich dokonuje Prezes Zarządu.

5. UPOWSZECZNIE NIE INFORMACJI O WYNIKU NABORU

Po zakończeniu postępowania rekrutacyjnego Przewodniczący Komisji Rekrutacyjnej pisemnie zawiadamia kandydatów o wynikach konkursu. Informację o wynikach konkursu, obsadzeniu stanowiska podaje się także do publicznej wiadomości w terminie 14 dni od dnia zakończenia procedury naboru.

6. PROCEDURA POSTĘPOWANIA W SYTUACJI WYSTĄPIENIA TRUDNOŚCI W ZATRUDNIENIU PRACOWNIKÓW SPEŁANIAJĄCYCH WYMAGANIA KONIECZNE

Informację o wynikach konkursu, nieobsadzeniu stanowiska podaje się także do publicznej wiadomości w terminie 14 dni od dnia zakończenia procedury naboru. Informacja zawiera:

- 1) nazwę i adres Stowarzyszenia,
- 2) określenie stanowiska
- 3) informację, że w wyniku zakończenia procedury naboru, na wymienione stanowisko nie została zatrudniona żadna osoba spośród zakwalifikowanych kandydatów (lub braku kandydatów).

Komisja Rekrutacyjna w porozumieniu z Prezesem Zarządu weryfikuje stan zatrudnienia określony na podstawie obowiązującego wniosku o przyznanie pomocy w ramach działania 4.31 „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 poprzez analizę potrzeb kadrowych, uwzględniając konieczność zmiany wymagań koniecznych lub/i zmniejszenia zwiększenia ilości stanowisk gwarantujących profesjonalną obsługę organów LGD i beneficjentów. Zarząd informuje UMWP o wprowadzeniu zmian w projekcie, wskazując stanowiska pracy niezbędne do utworzenia wraz z kartą opisu stanowiska pracy zawierającą

zmienione wymagania konieczne oraz uzasadnienie zmiany. Zawiera ona następujące dane:

- 1) nazwę stanowiska,
- 2) miejsce stanowiska w strukturze organizacyjnej Stowarzyszenia oraz projektu LGD Puszcza Knyszyńska LEADER,
- 3) wymagania kwalifikacyjne i osobowościowe dotyczące kandydata, w tym wymagania konieczne pożądane,
- 4) planowane warunki pracy i płacy,
- 5) zakres obowiązków i odpowiedzialności na stanowisku pracy w odniesieniu do wymagań koniecznych i pożądanych
- 6) zakres uprawnień wynikających z zajmowanego stanowiska.

Prezes Zarządu wraz z powołaną Komisją Rekrutacyjną powtarza procedurę rekrutacyjną. Opisy stanowisk precyzujące podział obowiązków i zakres odpowiedzialności na poszczególnych stanowiskach są załącznikiem do Regulaminu (załącznik do LSR).

Powoływanie i odwoływanie członków organu decyzyjnego - Rady - leży w kompetencjach Walnego Zgromadzenia Członków i zostało uregulowane zapisami Statutu LGD Puszcza Knyszyńska. Zgodnie z § 16 Statutu Stowarzyszenia ust.10 pkt.4, do kompetencji Walnego należy powoływanie i odwoływanie członków Rady. Zgodnie z §4 Regulaminu Organizacyjnego Rady Członkowie Rady mają obowiązek uczestniczenia w posiedzeniach Rady. W przypadku nieusprawiedliwionej trzykrotnej nieobecności członka Rady, na najbliższym Walnym Zgromadzeniu Członków, głosuje się odwołanie tej osoby ze składu Rady i powołanie nowej osoby w skład Rady. Natomiast zgodnie z § 3 Rada wybiera ze swego składu Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego na okres kadencji. W przypadku nieobecności Przewodniczącego, jego obowiązki i kompetencje realizuje Wiceprzewodniczący. W przypadku rezygnacji Przewodniczącego – jego zadania i kompetencje do chwili wyboru nowego Przewodniczącego na Walnym Zgromadzeniu Członków pełni Wiceprzewodniczący. Kadencja Rady trwa 4 lata.

**Zasady
powołania i
odwoływania
członków organu
decyzyjnego,
uregulowane
zapisami
statutowymi**

Regulamin Rady precyzyjnie określa procedurę wyłączenia członka organu decyzyjnego od udziału w dokonywaniu wyboru operacji w razie zaistnienia okoliczności, które mogą wywołać wątpliwości, co do jego bezstronności, w szczególności w przypadku ubiegania się przez tego członka o wybór jego operacji w ramach działania 4.1 Wdrażanie LSR. Procedura ta określona została w §20 Regulaminu. Mówi on że członkowie Rady nie mogą być związani z wnioskodawcami stosunkiem osobistym lub służbowym, tego rodzaju, że mogłoby to wywołać wątpliwości co do bezstronności przeprowadzonej oceny operacji. W związku z tym żaden członek Rady nie może brać udziału w dokonywaniu wyboru operacji w razie zaistnienia okoliczności, które mogą wywołać wątpliwości co do jego bezstronności. W szczególności w przypadku ubiegania się przez członka Rady o wybór jego

**Procedura
wyłączenia
członka organu
decyzyjnego od
udziału
w dokonywaniu
wyboru operacji**

operacji w ramach działania 4.1 LSR.

Każdy Członek Rady, przed przystąpieniem do oceny operacji zgłoszonych na dane posiedzenie Rady, jest zobowiązany podpisać **deklarację bezstronności**, stanowiącą załącznik do Regulaminu. Ponadto Członek Rady przed przystąpieniem do oceny konkretnego wniosku o dofinansowanie operacji podpisuje deklarację znajdującą się na Karcie Oceny zgodności operacji z LSR oraz Karcie Oceny Operacji wg lokalnych kryteriów. Nie podpisanie deklaracji bezstronności pozbawia członka Rady możliwości oceny danej operacji. W tym przypadku członek Rady zgłasza wniosek do Przewodniczącego Rady o wyłączenie z oceny oraz głosowania. Przewodniczący przyjmuje wniosek i wyłącza Członka Rady z oceny przedmiotowej operacji. Dzięki zastosowaniu tak skonstruowanej procedury zapewniona zostanie bezstronność oceny operacji.

24-osobowy skład Rady, wybrany w demokratycznym głosowaniu Walnego Zgromadzenia, posiada kompetencje i wiedzę tak aby realizować zadania statutowe organu decyzyjnego. Krótka charakterystyka członków organu decyzyjnego przedstawia się następująco:

Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego

- Ponad połowa członków Rady posiada udokumentowaną wiedzę z zakresu z zakresu rozwoju obszarów wiejskich i podejścia LEADER.
- Ponad połowa Członków Rady to osoby zameldowane na pobyt stały na obszarze objętym LSR, przez okres przynajmniej 3 lat.
- Ponad połowa Członków Rady posiada udokumentowane doświadczenie w zakresie realizacji projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej.
- Jeden członek Rady posiada udokumentowaną znajomość języka angielskiego w stopniu umożliwiającym swobodne porozumiewanie się.

Szczegółowy opis doświadczenia Członków Rady załączony jest do LSR.

Członkowie LGD Puszcza Knyszyńska posiadają znaczące doświadczenie w realizacji projektów. Na tym terenie zrealizowano kilkadziesiąt projektów. W szczególności na opis zasługuje dwadzieścia z nich, ze względu na zakres podobny do operacji, które mogą być realizowane w ramach osi 3 i 4 Programu Leader (szczegółowy opis w załączniku).

Doświadczenie LGD i członków LGD w realizacji operacji

Na terenie LGD w latach 2004-2006 zrealizowano **sześć projektów** w ramach SPO „**Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego**”. Dzięki temu wsparciu zaadoptowano budynek poczty na potrzeby obiektu o charakterze muzealno-wystawienniczym, odnowiono wiejskie świetlice, ośrodki kultury i sportu, wykonano renowację parku podworskiego.

Zrealizowano **cztery projekty** w ramach **EFRR ZPORR**. Miedzy innymi projekt partnerski rozbudowy infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki w mieście Białymstoku, Gminie

Supraśl oraz Wasilków. Ponadto zrealizowano projekt na rzecz Regionalnego Centrum Kształcenia w zakresie Turystyki Aktywnej oraz kolejny projekt związany z rozwojem transgranicznych funkcji tego ośrodka, w tym wsparcia turystycznych targów Polsko-Białorusko-Ukraińskich oraz rozbudowy bazy sportowo-dydaktycznej.

Członkowie Lokalnej Grupy Działania posiadają doświadczenie w realizacji projektów finansowanych z EFS, w tym w ramach **SPORZL, jeden projekt** oraz **POKL pięć projektów**. Dotyczą one głównie rozwoju kapitału ludzkiego na terenie LGD. W tym w szczególności poprzez wdrażanie innowacyjnych rozwiązań na rzecz integracji społecznej (wioski tematyczne), aktywizacji zawodowej mieszkańców w oparciu o wykorzystanie zasobów kulturowych i naturalnych LGD (m.in. podlaskie warsztaty rękodzielnictwa).

Ponadto członkowie LGD posiadają znaczące doświadczenie w realizacji projektów wspierających rozwój obszarów wiejskich. Szczególnie na opis w kontekście LSR zasługuje **piętnaście projektów**, w tym dziewięć wspierających budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury na obszarze LGD (głównie finansowaną w ramach PAOW, ZPORR, SAPARD kontraktów wojewódzkich). Ponadto zrealizowano sześć projektów dotyczących wsparcia kapitału ludzkiego, w zakresie pomocy stypendialnej dla najbiedniejszej młodzieży z obszarów wiejskich Powiatu Białostockiego.

OPIS OBSZARU OBJĘTEGO LSR WRAZ Z UZASADNIENIEM JEGO WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI

LGD Puszcza Knyszyńska obejmuje obszar 7 gmin położonych w województwie podlaskim: **Czarna Białostocka, Gródek, Juchnowiec Kościelny, Michałowo, Supraśl, Wasilków, Zabłudów**. Wszystkie gminy, zgodnie z podziałem administracyjnym, należą do **Powiatu Białostockiego**. Liczba mieszkańców LGD Puszcza Knyszyńska zameldowanych na pobyt stały na dzień 31.12.2006. wynosi **72.074 osób** (52,6% ludności powiatu białostockiego, 6% ludności województwa podlaskiego).

Wykaz gmin
wchodzących
w skład LGD

TABELA 3 . Ludność na obszarze LGD według stałego miejsca zameldowania

Liczba mieszkańców według stałego miejsca zameldowania			
GMINA	OGÓŁEM	MIASTO	OBSZAR WIEJSKI
Czarna Białostocka	11 712	9 612	2 100
Supraśl	12 644	4 402	8 242
Wasilków	12 922	9 012	3 910
Zabłudów	8 441	2 415	6 026
Gródek	5 769	0	5 769
Juchnowiec Kościelny	13 445	0	13 445
Michałow	7 141	0	7 141
SUMA LGD	72 074	25 441	46 633

Źródło: GUS, Bank Danych Regionalnych (31.12.2006 r.)

Obszar LGD jest spójny przestrzennie i obejmuje gminy wiejskie lub miejsko-wiejskie, z wyłączeniem miast powyżej 20 tys. mieszkańców zameldowanych na pobyt stały według stanu na dzień 31 grudnia 2006 r., lub gminy miejskie liczące nie więcej niż 5 tys. mieszkańców zameldowanych na pobyt stały według stanu na dzień 31 grudnia 2006 r.

Siedem gmin oraz Powiat Białostocki, których obszar jest objęty LSR, są członkami Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska i nie są członkami innych LGD, które ubiegają się o wybór do realizacji LSR w ramach Programu, ani podmiotami, które zobowiązały się do współpracy w zakresie realizacji LSR, zwanymi dalej „partnerami”, z innymi LGD. Potwierdzają to uchwały poszczególnych Rad o przystąpieniu do LGD Puszcza Knyszyńska.

UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE

Obszar Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska jest spójny przestrzennie. Graniczy on z 15 gminami. Od północy z gminami: Krynki, Szudziałowo, Sokółka, Janów, Korycin. Od zachodu: Jasionówka, Knyszyn, Dobrzyniewo Duże, Białystok, Turośń Kościelna, Suraz. Od południa z gminami: Wyszki, Bielsk Podlaski, Narew, Narewka. Natomiast od wschodu granicą obszaru LGD jest granica państwa.

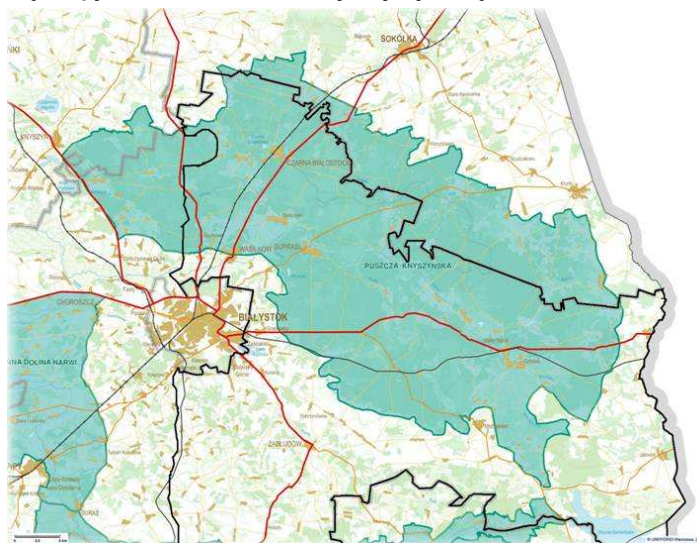

Nazwa	Powierzchnia	Temperatura	Prędkość
-------	--------------	-------------	----------

Nazwa gminy wchodzącej do LGD	Powierzchnia w km ²	Typ gminy	Powiat
Czarna Białostocka	206	MIEJSKO-WIEJSKA	BIAŁOSTOCKI
Supraśl	189		
Wasilków	127		
Zabłudów	339		
Gródek	429		
Juchnowiec Kościelny	172	WIEJSKA	
Michałow	409		
Razem LGD	1871		

UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE

Spójność przestrzenna LGD powiązana jest tu ze spójnością geograficzną. Obszar Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska znajduje się w obrębie mezoregionu **Wysoczyzna Białostocka**, która na południu przechodzi w **Dolinę Górnej Narwi** - wchodząc w skład makroregionu Nizina Północnopodlaska (J. Kondracki 2000). Występujący tu krajobraz jest wyjątkowo urozmaicony i zróżnicowany, a przez to bardzo ciekawy.

RYSUNEK 2. Obszar Lokalnej Grupy Działania na tle Puszczy Knyszyńskiej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie map i stron internetowych.

Obszar ten zbudowany jest ze żwirowych, piaszczystych oraz gliniastych osadów ze **złodowacenia środkowopolskiego**. Występują tu pola sandrowe, wzgórza morenowe, baseny, doliny, kemy i ozy. Pomiędzy różnego rodzaju wzniesieniami występują obniżenia zazwyczaj wypełnione pokładami torfów (szczególnie w dolinach rzeki Narew i Supraśl). Charakterystycznym elementem rzeźby jest okazały **wał terenowy**, biegnący przez gminy Gródek, Supraśl i Czarna Białostocka. Jego wyższa południowa część, w literaturze znana jako Wał Świętojański, osiąga wysokość 210,8 m n.p.m. (Góra Świętego Jana).

Ukształtowanie terenu i piękny, urozmaicony krajobraz całego obszaru LGD Puszcza Knyszyńska stanowi atrakcyjne miejsce nawet dla wymagającego turysty. Z jednej strony bogactwo form terenowych Puszczy Knyszyńskiej, z drugiej piękna dolina górnej Narwi tworzą razem idealnie uzupełniający się obszar. Występowanie licznych wąwozów, kemów i pagórków w obszarze nizinnym jest specyficzną cechą wyróżniającą to miejsce. Na uwagę zasługuje ich nazewnictwo, nawiązujące do historii tego terenu oraz bogactwa fauny i flory.

UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE

Przyroda obszaru LGD Puszcza Knyszyńska jest jednym z najważniejszych czynników decydujących o wyjątkowości i spójności tego terenu. Obszar ten, podobnie jak obszar całego województwa podlaskiego, należącego do **Zielonych Płuc Polski**, cechuje się wysokimi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi, ściśle związanymi z uwarunkowaniami geograficznymi opisanymi powyżej. Jest to teren o stosunkowo małym skażeniu i przekształceniu środowiska naturalnego, ze zróżnicowanym krajobrazem i dużym kompleksem leśnym – Puszcza Knyszyńska. Stanowi wspaniałe zaplecze wypoczynkowe, edukacyjno-ekologiczne i klimatyczne. Jednym z kluczowych elementów krajobrazu przyrodniczego jest właśnie **Puszcza Knyszyńska**, obejmująca swym zasięgiem połowę omawianego obszaru.

Puszcza Knyszyńska jest pozostałością po ogromnym, zwartym kompleksie puszczańskim na

pograniczu Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego. W końcu XV wieku były to: Puszcza Grodzieńska, Knyszyńska i Bładowska. Ich zasiedlanie następowało bardzo powoli. Długo był to teren pogranicza, na którym ścierały się wpływy polskie, ruskie, litewskie, jaćwieskie i krzyżackie. Przyspieszenie kolonizacji puszczy w XVI - XVIII w. doprowadziło do znacznego skurczenia się powierzchni leśnej na rzecz terenów rolniczych. Istotne zmiany przyniósł dopiero wiek XIX, kiedy wraz ze wzmożoną eksploatacją lasów pojawiła się konieczność prowadzenia gospodarki leśnej opartej między innymi na sztucznych zalesieniach. Na szczęście w Puszczy Knyszyńskiej pozostało wiele fragmentów lasu mało przekształconych przez człowieka, co czyni ją bardzo cenną pod względem przyrodniczym.

Dzięki przełomowi w podejściu do lasu i jego funkcji, w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku zwrócono większą uwagę na biologiczne bogactwo lasu, jego rolę ekologiczną i społeczną. Położono też nacisk na ochronę przyrody: tworzenie rezerwatów przyrody, stref ochronnych wokół gniazd ptaków drapieżnych, wyznaczanie pomników przyrody, lasów wodochronnych, drzewostanów nasiennych i innych.

TABELA 5. Lesistość na obszarze LGD

Gminy	Pow. ogólna gmin LGD	Pow. lasów na terenie gmin	Odsetek lasów w pow. obszaru LGD	Lasy państwowe		Lasy Prywatne	
				Pow.	Odsetek w pow. LGD	Pow.	Odsetek w pow. LGD
	[ha]	[ha]	[%]	[ha]	[%]	[ha]	[%]
Czarna Białostocka	20 636	15 698	8,4	15 277	8,1	421	0,3
Supraśl	18 854	13 114	7,0	11 959	6,4	1 155	0,6
Wasilków	12 712	6 156	3,3	5 267	2,8	889	0,5
Zabludów	33 976	10 893	5,8	6 996	3,7	3 896	2,1
Gródek	42 969	26 625	14,2	23 898	12,8	2 728	1,4
Juchnowiec Kościelny	17 177	2 729	1,5	463	0,2	2 266	1,3
Michałow	41 002	16 170	8,6	14 148	7,6	2 022	1,0
Razem LGD	187 326	91 385	48,8%	78 008	41,6%	13 377	7,2%

Źródło: GUS Białystok (31.12.2006 r.)

Cechą wyróżniającą LGD Puszcza Knyszyńska spośród innych kompleksów leśnych jest wybitny **charakter borealny**. Sztandarowym gatunkiem wykształconym na unikatowym siedlisku jest ekotyp „Sosny Supraskiej”, zwanej masztową, dochodzącą do 30 m wysokości.

Arboretum w Kopnej Górze

Poza naturalnymi zbiorowiskami roślinnymi, na terenie Puszczy Knyszyńskiej w Kopnej Górze znajduje się Arboretum o powierzchni 26 ha, utworzone w 1988 r. z inicjatywy Nadleśnictwa Supraśl. Służy ono jako pomoc dydaktyczna dla leśników i przyrodników, element popularyzacji wiedzy na temat leśnych roślin krajowych i obcych, gatunków chronionych, leczniczych i ozdobnych. W Arboretum prowadzone są obserwacje wzrostu i rozwoju drzew i krzewów w warunkach Puszczy Knyszyńskiej. Obiekt ten pełni też bardzo ważną funkcję rekreacyjną stanowiąc istotny punkt docelowy licznych grup turystycznych i turystów indywidualnych odwiedzających LGD.

Wody powierzchniowe, obok zbiorowisk leśnych i źródeł, stanowią również ważny element

krajobrazu obszaru LGD. Obszar ten w zdecydowanej większości położony jest w zlewni rzeki Narew i jej prawego dopływu – rzeki Supraśl. Nieznaczna część należy do zlewni Niemna. Rzeka **Narew**, stanowiąca prawobrzeżny dopływ Wisły, przebiega wzdłuż południowej granicy omawianego obszaru (gmina Juchnowiec Kościelny, Zabłudów, Michałowo). W jej dolinie występują liczne starorzecza. Natomiast rzeka **Supraśl**, jako jeden z głównych, prawych dopływów Narwi, stanowi główną oś centralną Puszczy Knyszyńskiej. Taki charakter rzeki na wielu odcinkach miał zapewne wpływ na jej nazwę. W dokumentach Kiejstuta z roku 1358 jest wymieniana jako Sprząśla (Sprząśl). Etymologia tej nazwy pochodzi od miejsca połączenia się dwu lub więcej koryt rzecznych w jedno koryto.

Teren Puszczy Knyszyńskiej usiany jest natomiast setkami źródeł i strumieni. Nie są one wielkie, ale bardzo wydajne. Dzięki nim utrzymują się liczne bagniska, mokradła, a także niezwykle ciekawy typ drzewostanu zwany borem bagiennym. To także dzięki leśnym strumieniom i źródłom Puszcza Knyszyńska jest „zagłębiem Ducha Puszczy” w Polsce. Jest szansa, że wkrótce to tradycyjne zajęcie mieszkańców puszczańskich wsi znajdzie swe miejsce nie tylko w policyjnych kronikach, czy Muzeum Bimbrownictwa, ale także wśród tradycyjnych zawodów chronionych, a efekt pracy wśród markowych produktów lokalnych obszaru LGD Puszcza Knyszyńska.

Dzięki człowiekowi, w dolinach rzek, system wód powierzchniowych całego obszaru LGD wzbogacił się o akweny stawowe, które służą jako **stawy rybne** lub częściowo jako **obiekty rekreacyjne** (np. w Czarnej Białostockiej, Wasilkowie i w Zarzeczanach koło Gródka). Na terenie gminy Michałowo znajduje się też sztuczny **zbiornik Siemianówka** - potencjalny teren na zagospodarowanie turystyczne i wypoczynkowe. Ciekawymi obiektami są również zbiorniki wodne wyrobisk poeksploatacyjnych w Ogrodniczkach, Koplanach, Księżynie i Horodnianach. Są one ważnym elementem wzbogacającym krajobraz i zwiększają retencję wody w zlewni.

Istniejące zasoby wód podziemnych i powierzchniowych pozwalają na swobodny rozwój obszaru gmin LGD Puszcza Knyszyńska. Natomiast wszystkie ich cechy, zarówno te dotyczące mokradeł, jak i zróżnicowanej sieci wód powierzchniowych powodują znaczny wzrost atrakcyjności krajobrazowej całego obszaru LGD Puszcza Knyszyńska. Tworzy to doskonałe warunki dla rozwoju różnorodnych form turystyki aktywnej. Obszar Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska jest w przeważającej części opleciony siecią dopływów Supraśli, a na południu - Narwi, do której wpływają wody większości rzek omawianego obszaru. Sieć hydrologiczna jest zatem jednym z czynników integrujących obszar LGD.

Formy ochronne obszaru LGD Puszcza Knyszyńska

Teren Puszczy Knyszyńskiej w 1986 roku został uznany jako Obszar Krajobrazu Chronionego "Puszcza Knyszyńska", a na jego terenie powołano w 1988 roku Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej (PKPK) im. Profesora Witolda Sławińskiego o powierzchni 74.447 ha. Jest to drugi co do wielkości park krajobrazowy w Polsce - wraz z otuliną liczy ponad 126 tys. ha. Jest to Park typowo leśny. Celem PKPK jest ochrona i zachowanie zasobów przyrodniczych, walorów kulturowych i historycznych Puszczy Knyszyńskiej, a także stworzenie warunków do prowadzenia działalności naukowej i dydaktycznej oraz rozwijanie turystyki kwalifikowanej i wypoczynku.

Najbardziej wartościowe fragmenty Puszczy Knyszyńskiej objęte są ochroną rezerwatową. Na terenie LGD jest ich dziewiętnaście. Większość rezerwatów stanowią rezerваты częściowe, gdzie dopuszcza się ingerencję człowieka w procesy przyrodnicze oraz udostępnia się je do celów turystycznych. Obecność szlaków turystycznych pieszych i rowerowych w pobliżu istniejących rezerwatów poprawia ich dostępność i sprzyja rozwojowi zrównoważonych form turystyki aktywnej na terenie LGD.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”

W południowej części obszaru działania LGD znajduje się **Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi”**, utworzony w 1993 roku. Powierzchnia tego obszaru wynosi 41.862 ha (w tym na terenie LGD 1.700 ha). Celem jego utworzenia jest ochrona terenów posiadających wysokie walory krajobrazowe, wypoczynkowe i przyrodnicze, przed ich zniszczeniem bądź utratą. Dolina Narwi jest w znacznym stopniu zabagniona, a koryto rozdziela się na liczne odnogi wijące się wśród rozległych szuwarów i trzcinowisk.

Obszary Chronione Natura 2000 na terenie LGD Puszcza Knyszyńska

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 to obszary o najcenniejszych walorach przyrodniczych i najbardziej reprezentatywnych dla naszego kontynentu ekosystemach, położone w granicach Unii Europejskiej. Na terenie LGD Puszcza Knyszyńska występują dwie strefy należące do **Obszarów Specjalnej Ochrony [ptaków]:** Dolina Górnej Narwi (Michałow, Zabłudów, Juchnowiec Kościelny), Puszcza Knyszyńska (Michałow, Zabłudów, Gródek, Czarna Białostocka, Wasilków, Supraśl), a także dwie strefy zaklasyfikowane jako **Specjalne Obszary Ochrony [siedlisk]:** Ostoja w Dolinie Górnej Narwi (Michałow, Zabłudów, Juchnowiec Kościelny) i Ostoja Knyszyńska (Michałow, Zabłudów, Gródek, Czarna Białostocka, Wasilków, Supraśl). Obszary opisane powyżej przeważnie pokrywają się.

Przytoczona wyżej charakterystyka walorów przyrodniczych LGD Puszcza Knyszyńska świadczy o spójności przyrodniczej tych obszarów objętych różnymi formami ochrony. Pozwalają one nie tylko na zachowanie środowiska w jak najbardziej naturalnej postaci, ale także na racjonalne gospodarowanie i udostępnianie tych zasobów społeczeństwu. Warunkują także stopień atrakcyjności tego terenu, który od północy i południa ograniczony jest obszarami Sieci Natura 2000, tworząc spójną całość, wartościową pod względem krajobrazowym i przyrodniczym.

UWARUNKOWANIA HISTORYCZNE

Historia obszaru działania LGD Puszcza Knyszyńska od zawsze powiązana była z jego położeniem geograficznym oraz bogactwem przyrodniczym. Od kiedy człowiek pojawił się w tych okolicach, zaczął wykorzystywać zasoby naturalne na własne potrzeby, a jego działalność była jednocześnie determinowana istniejącymi uwarunkowaniami, jak i wpływała na krajobraz przyrodniczo-kulturalny. Jednym z najstarszych śladów osadnictwa na tym obszarze są kurchany z III w. n.e. (kultura wielbarska okresu późnorzymskiego) odkryte w 1938 r. we wsi Rostoły (gm. **Juchnowiec Kościelny**).

Przez długi czas obszar LGD był terenem pogranicza, na którym przenikały się i ścierały wpływy

„Aby mierzyć drogę przyszłą,
trzeba wiedzieć, skąd się
przyszło”

Cyprian Kamil Norwid

polskie (mazowieckie), ruskie, litewskie, jaćwieskie i krzyżackie. Obecny kształt Puszczy Knyszyńskiej jest pozostałością po ogromnym, zwartym kompleksie puszczańskim na pograniczu Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Na początku XVI wieku były to: **Puszcza Grodzieńska** (na północ od rzeki Supraśl), **Knyszyńska** (na zachód od rzeki Czarna) i **Błudowska** (na południe od rzeki Supraśl).

Puszcza Grodzieńska stanowiła dobra wielkksiążęce, a potem królewskie. Okres intensywnego osadnictwa na tym terenie to rządy królowej Bony i Zygmunta Augusta, kiedy to obszar lasów znacznie się skurczył na rzecz terenów rolniczych. Powstała wówczas istniejąca do dziś sieć wsi ulicówek oraz miasta (na terenie LGD Puszcza Knyszyńska – **Wasilków** lokowany w 1566 roku). Tereny obecnych gmin: Czarna Białostocka, Wasilków i północna część gm. Supraśl do końca istnienia Rzeczypospolitej Obojga Narodów należały do dóbr królewskich i w przeciwieństwie do innych obszarów dawnej Puszczy Grodzieńskiej zachowały w dużej mierze swój puszczański charakter. Powstające nieliczne osady były w przeważającej części związane ze służbami leśnymi i eksploatacją puszczy.

Tereny między rzeką Supraśl i rzeką Narwią już w XV w. prawie w całości stanowiły własność prywatną. Przed 1483 r. największy kompleks leśny na tym obszarze – **Puszcę Błudowską** otrzymał od Kazimierza Jagiellończyka Iwan Chodkiewicz. Okres intensywnego osadnictwa na tym terenie przypada także na wiek XVI i jest związany z kolonizacją prowadzoną przez Aleksandra Chodkiewicza, a potem jego synów Grzegorza i Jerzego. Powstały wówczas liczne wsie oraz lokowano miasto **Zabludów** (1553 rok). W 1498 r. Aleksander Chodkiewicz sprowadził do **Gródka** mnichów reguły Bazylego Wielkiego z Kijowa. Dwa lata później mnisi przenieśli w miejsce bardziej ustronne i ciche, na uroczysko „Suchy Hrud” nad rzeką Supraśl, dając początek miejscowości **Supraśl**. Od początku XVII w. rozległe dobra chodkiewiczowskie między Narwią i Supraślą skupili w swoich rękach Radziwiłłowie.

Do końca istnienia Rzeczypospolitej Obojga Narodów cały obszar LGD Puszcza Knyszyńska znajdował się w granicach Wielkiego Księstwa Litewskiego. Po trzecim rozbiórce Polski (1795 r.) znalazł się on pod zaborem pruskim, a gdy po pokoju w Tylży w 1807 roku utworzono Księstwo Warszawskie (od 1815 r. Królestwo Polskie) tereny te przypadły Rosji. Powstały tak obwód białostocki, został w 1843 r. włączony do guberni grodzieńskiej Cesarstwa Rosyjskiego.

W XIX wieku (szczególnie po powstaniu listopadowym) nastąpił żywiołowy rozwój przemysłu włókienniczego. Wyroby z Supraśla i Wasilkowa docierały w najodleglejsze krańce Cesarstwa. Również Gródek stał się dogodnym miejscem lokalizacji drobnych zakładów produkujących na rynki wschodnie. Okres powstania styczniowego zaznacza się na tym terenie aktywną działalnością oddziałów partyzanckich, czego efektem są do dziś zachowane liczne pamiątki w postaci miejsc bitew, kapliczek, krzyży, legend i opowieści.

Linie kolejowe warszawsko-petersburska (1863 r.) a potem białostocko-baranowicka (1886 r.)

przyczyniły się do dalszego rozwoju przemysłu na tym obszarze: przede wszystkim włókienniczego (Supraśl, Gródek, Zabłudów, Michałowo), ale także innych gałęzi, m.in. garbarstwo, kaflarnie, cegielnie, przemysł drzewny. Miasteczka są bardzo zróżnicowane pod względem narodowościowym i religijnym: duży odsetek ludności stanowią Niemcy (np. Supraśl) i Żydzi (np. w Gródku i Zabłudowie w k. XIX w. stanowili oni większość mieszkańców). W 1915 r. omawiany obszar znalazł się pod okupacją niemiecką. Lata 1915-1918 to okres bardzo intensywnej, rabunkowej eksploatacji terenów leśnych. Zbudowano w puszczańskich miejscowościach wiele tartaków, poprowadzono sieć kolejek leśnych przeznaczonych do wywozu drewna. Szacuje się, że w latach 1915-1918 wycięto zrębami zupełnymi ponad 10 tys. hektarów lasu - najstarszych i najwartościowszych fragmentów puszczy.

Państwo Polskie powróciło na te tereny w 1919 r., a w lipcu i sierpniu 1920 r. polscy żołnierze stoczyli ciężkie walki z armią bolszewicką. Po odzyskaniu niepodległości obszary obecnego LGD Puszcza Knyszyńska, jako część powiatu białostockiego, weszły w skład województwa białostockiego. W latach 1939-1941 region doświadczył okupacji sowieckiej, a w latach 1941-1945 – niemieckiej. Na skutek działań sowieckich, tysiące polskiej inteligencji, urzędników, oficerów i bogatych chłopów zostało zesłanych w głąb ZSRR. Masowej eksterminacji uległa miejscowa ludność żydowska. W Zabłudowie istniało getto, z którego około półtora tysiąca osób zostało w 1942 roku wywiezionych do obozu zagłady w Treblince. Dziś Żydzi, których korzenie tkwią w Zabłudowie, Supraślu, czy Gródku żyją w Izraelu, Kanadzie, Stanach Zjednoczonych, Meksyku, Argentynie, Rosji. Administracyjnie po 1945 r. tereny te weszły ponownie w skład województwa białostockiego. Po reformie administracyjnej w 1999 r. zmieniono nazwę na województwo podlaskie. Także dopiero po II wojnie światowej upowszechniła się jedna wspólna nazwa dla całego kompleksu leśnego po obu stronach rzeki Supraśl. Najpierw była to Puszcza Knyszyńsko-Bukszteńska, potem Knyszyńsko-Białostocka i wreszcie od lat 60 XX w. – **Puszcza Knyszyńska**.

Ścieranie się różnych żywiołów pozostawiło na tym terenie niespotykany gdzie indziej tygiel narodowościowy i wyznaniowy. Oprócz Polaków zamieszkują tu Białorusini, Rosjanie oraz nieliczni Tatarzy. Oblicze wyznaniowe kształtują katolicy, prawosławni, muzułmanie, ewangelicy, żydzi, a nawet buddyści.

TABELA 6. Prawa miejskie miejscowości LGD Puszcza Knyszyńska.

GMINA	MIEJSCOWOŚĆ	NADANIE PRAW MIEJSKICH	UTRATA PRAW MIEJSKICH
Miejsko – wiejska	Czarna Białostocka	1962 r.	---
	Supraśl	1919 r.	---
	Wasilków	1566 r.	---
	Zabłudów	1553 r.	---
Wiejska	Gródek	Połowa XVI w.	1897 r.
	Juchnowiec Kościelny	---	---
	Michałow	01.01.2009 r.	---

Źródło: Opracowanie własne.

UWARUNKOWANIA KULTUROWE

Mieszkańcy LGD przywiązują ogromną wagę do kultywowania swojej tradycji i przekazywania jej następny pokoleniom. Różnorodność zasobów kulturowych ma również ogromny wpływ na atrakcyjność turystyczną tego obszaru. **Do najważniejszych walorów kulturowych Lokalnej Grupy Działania możemy zaliczyć folklor, wielowyznaniowość (zabytki sakralne, tradycje i obrzędy religijne), zabytki i pozostałości kultury przemysłowej i użytkowej oraz zabytki historyczne. Wiele z nich podlega ochronie konserwatorskiej.**

1. Folklor – sztuka ludowa

Różne kultury, które przez wieki pozostawiły wiele śladów w postaci zabytków architektonicznych, wyrobów rękodzieła ludowego, obrzędów i tradycji, pieśni i tańców, złożyły się na niepowtarzalny charakter tego regionu. Do dzisiejszego dnia zachowały się typowe dla tego regionu zawody, a tradycja wytwarzania przedmiotów codziennego użytku i zdobnictwa jest przekazywana z pokolenia na pokolenie. Działalność twórców ludowych można podziwiać odwiedzając szlak tradycyjnego rękodzieła ludowego, mający swój początek w Czarnej Wsi Kościelnej (gmina Czarna Białostocka). Na terenie całego obszaru **LGD istnieją liczne pracownie rękodzielników i twórców ludowych**, w tym liczne kuźnie (Czarna Wieś Kościelna, Simuny i Hermanówka), pracownia łyżkarska w Zamczysku, pracownie garncarskie Czarna Wieś Kościelna, wyroby ze słomy (Ostrówki i Kaniuki), wikliniarstwo (Kleosin), rzeźba w drewnie i kamieniu (m.in. Zabłudów), wyroby z drewna (m.in. gmina Gródek), metaloplastyka, wyroby ze skóry, suche bukiety, tkactwo, koronczarstwo, robótki szydełkowe i na drutach, haft krzyżykowy (m.in. gmina Gródek), ikona, malarstwo, ceramika. Odpowiednie zagospodarowanie i rozbudowa funkcjonującego już **szlaku tradycyjnego rękodzieła ludowego** może dać ogromne możliwości tworzenia bardzo ciekawych i niepowtarzalnych produktów turystycznych.

Wyroby rękodzielników stanowią bogaty zbiór unikalnych **produktów lokalnych**. Z racji rolniczego charakteru tych obszarów, zaliczamy do nich również tradycyjnie wytwarzane produkty spożywcze, takie jak: masło, twarogi, sery, babka ziemniaczana, kiszka ziemniaczana, placki ziemniaczane, kartacze, kapusta kiszona, ogórki kiszane, wędzonki swojskie, wina, nalewki, wódki zbożowe i owocowe, podpiwek, kwas chlebowy, przetwory runa leśnego, sękacz, lody zabłudowskie.

Ze sztuką ludową i tradycyjnymi zawodami związane są liczne obiekty między innymi zabytkowa **kuźnia** z XIX w., wchodząca w skład „mini skansenu” (Ośrodek Jeździecki MKS „Sprząśła” w Supraślu), **Białostockie Muzeum Wsi** - gromadzi zabytki budownictwa drewnianego oraz inne zbiory etnograficzne i artystyczno-historyczne oraz zabytki techniki rolnej i leśnej z XIX i XX wieku (Osowicze - gmina Wasilków), **Muzeum Wsi** (Studzianki - gmina Wasilków), **Muzeum Ikon** w Pałacu Opatów - oddział

Muzeum Podlaskiego w Białymstoku (Supraśl), **Ekspozycja etnograficzno-przyrodnicza** w siedzibie Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej (gmina Supraśl). O zachowanie tradycji ludowych tego regionu dbają gminne centra kultury, wiejskie domy kultury, biblioteki, a także formalne i nieformalne związki, teatry, stowarzyszenia oraz zespoły ludowe, śpiewacze. Wśród nich Czarna Jagoda, Kapela Czarnoleska, Rozśpiewany Haradok, „Kalina”, „Chutor”, „Jesienny Liść, Koplanianki, Chór Supraski, Kapela Jana, Zespoły folklorystyczne: „Reczańka”, „Rybołki”, „Folwarczanki”, „Kryniczanki”, Zabłudowski Kwartet Akordeonowy. Obszar LGD charakteryzuje również wiele imprez kulturalnych, w sezonie organizowanych jest ponad 40, wśród nich: Gminne Spotkania Zespołów Kolędniczych, Koncert Muzyki Cerkiewnej, Gminny Festiwal Piosenki Żołnierskiej i Patriotycznej, Międzynarodowy Festiwal - "Kresowa Przyśpiewka Frywolna", Dożynki Gminne, Spotkania Hubertowskie w Puszczy Knyszyńskiej, Ogólnopolskie Warsztaty Garncarskie, Noc Kupały, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Młodej Białorusi „Basowiszczka”, „Siabrouskaja Biasieda”, Spotkania z Naturą i Sztuką "Uroczysko", Europejski Młodzieżowy Festiwal Muzyczny „Gloria”, Dni Miast, dożynki, noc świętojańska.

Architektura sakralna

O współistnieniu wielu religii na tym terenie świadczą różnorodne **zabytki architektury sakralnej**. Wśród nich obiekty **kościół katolickiego**, m.in.: Sanktuarium w Świętej Wodzie, Kościół św. Piotra i Pawła zbudowany na wzór katedry wileńskiej (1840 r.) – Zabłudów, Kościół p.w. Św. Trójcy (II poł. XVII w.) - Juchnowiec Kościelny. Istotnymi obiektami architektury kościoła katolickiego na terenie LGD Puszcza Knyszyńska są również liczne krzyże i kapliczki przydrożne (również widniejące w rejestrze zabytków) oraz zabytkowe nekropolie z cmentarnymi kaplicami. Występuje tu wiele zabytków architektury kościoła prawosławnego, wśród nich **Monaster w Supraślu**, Cerkiew drewniana p.w. Przemienienia Pańskiego (II poł. XVIII w.) – Topoliny, Cerkiew p.w. śś. Piotra i Pawła (1853 r.) – Wasilków, Cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny (1854 r.) – Zabłudów, Cerkiew p.w. Św Apostoła Jana Teologa w (1862 r.) – Mostowlany. Świadectwem bogatej kultury prawosławnej na terenach LGD Puszcza Knyszyńska są również liczne zabytkowe cmentarze prawosławne z drewnianymi kapliczkami i cerkiewkami cmentarnymi.

Niestety miejsca i obiekty niegdyś świadczące o latach świetności społeczności **żydowskiej** na tych terenach uległy zniszczeniu. Dziś można tu odnaleźć (np. na terenie gminy Zabłudów) jedynie pozostałości dawnych synagog, bożnic, cmentarzy (kirkuty) i stare żydowskie domy.

Zabytki kultury świeckiej

Istotnym elementem dziedzictwa kulturowego i historycznego obszaru LGD Puszcza Knyszyńska są liczne zabytkowe obiekty będące rezultatem świeckiej działalności człowieka na tych terenach. Intensywny rozwój osadnictwa datuje się tu na XV – XVI w. Z napływem ludności na te tereny

wiąże się przede wszystkim rozwój **układów i struktur urbanistycznych**, zarówno miejskich, jak i wiejskich. Większość pochodzi z okresu od XVIII do XX w. Do najciekawszych i najstarszych należy układ urbanistyczny *Gródka*. W rejestrze zabytków znalazło się też rozplanowanie przestrzenne *Jałówki*, układ przestrzenny Supraśla (XVI-XIX w.), czy Domy Tkaczy; układ Zabłudowa - zaprojektowany w XVI wieku rynek i przylegająca do niego prostokątna sieć ulic. Ciekawym zabytkiem urbanistycznym są typowe wsie „ulicówki”. Nieodłącznym elementem układów urbanistycznych są liczne zabytkowe i ciekawe obiekty drewnianego budownictwa wiejskiego.

Na terenie LGD Puszcza Knyszyńska pozostało wiele pamiątek i zabytków (**pałaców, dworów, folwarków**). Te, które zachowały się w dobrym stanie pochodzą z XIX i początków XX w. **Pałac Buchholtzów w Supraślu**, wybudowany w latach 1892-1903 w stylu eklektycznym, jest obecnie siedzibą Liceum Plastycznego. Zrekonstruowany w II połowie XX w. i **Dworek Zachertów**, dziewiętnastowiecznych przemysłowców z Supraśla, mieści Zarząd PKPK, ośrodek edukacji ekologicznej oraz ekspozycję prezentującą przyrodę Puszczy Knyszyńskiej.

Licznie występują także parki dworskie z XIX w., np. w Zabłudowie, Białostoczku, Bogdańcu, Rybołach, Jaryłównie, Ignatkach, Koplanach i Złotnikach. Mimo burzliwej historii tych terenów, nie zachowało się zbyt wiele **budowli obronnych**. Wśród zachowanych formacji warto jednak wymienić jeden z najstarszych obiektów historycznych, **Górę Zamkową** - pozostałości drewnianego zamku Chodkiewiczów w *Gródku* (uznanego w 1937 roku za zabytek).

Leśna kolejka wąskotorowa

W Puszczy Knyszyńskiej istnieje jedna z zachowanych do dziś linii leśnych kolejek wąskotorowych. Torowisko pochodzi z okresu I wojny światowej i jest jednym z największych w Polsce – 600 mm *standardowe wąskotorowe*. Projektowana do odtworzenia i uruchomienia trasa będzie od Czarnej Białostockiej do Kopnej Góry (przez tereny Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej, dolinę rzeki Sokoldy, wzdłuż Arboretum, kończąc swój bieg na terenie Rezerwatu Woronicza) i ma łącznie ok. 20 km. W sierpniu 2008 r. uruchomiono turystyczne przejazdy kolejką na trasie Czarna Białostocka OKL – Czarna Białostocka Miasto – Czeremchowa Tryba. Wśród zabytków ruchomych znajdują się też trzy parowozy wąskotorowe.

OCENA POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO

Zmiana liczby ludności na terenie LGD Puszcza Knyszyńska

Liczba ludności na terenie LGD generalnie stopniowo zwiększa się, chociaż, ze względu na przyłączenie do Białegostoku blisko 833 ha powierzchni gminy Zabłudów w 2006 roku, ta liczba zmniejszyła się o prawie 3 tys. mieszkańców (miejscowości: Dojlidy Górne wraz z kolonią, Zagórki i kolonia Halickie). Zgodnie ze statystykami, na terenie LGD w 2006 roku faktycznie zamieszkiwało 72.613 osób, a już w

Ocena społeczno -
gospodarcza
obszaru, w tym
potencjału
demograficznego i
gospodarczego
obszaru oraz
poziomu

2007 roku ta liczba wyniosła 72.716. Związane jest to m.in. z ciągłym zwiększaniem się liczby ludności napływowej (np. z Białegostoku) głównie na tereny gmin Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Wasilków i Zabłudów. W gminach Czarna Białostocka, Wasilków i Supraśl w 2007 roku odnotowano dodatni przyrost naturalny. Ocenia się, że w najbliższych latach liczba ludności gmin położonych wokół Białegostoku będzie wzrastać, natomiast maleć - w przypadku gmin Czarna Białostocka, Gródek i Michałowo.

TABELA 7. Ludność obszaru LGD według miejsca zamieszkania (2004-2006).

LICZBA LUDNOŚCI WG MIEJSCA ZAMIESZKANIA (M – miasto, OW – obszary wiejskie)		LATA					
		2004		2005		2006	
		M	OW	M	OW	M	OW
Gminy miejsko - wiejskie	Czarna Białostocka	9 582	2 072	9 611	2 085	9 592	2 108
	RAZEM	11 654		11 696		11 700	
	Supraśl	4 526	7 941	4 554	8 117	4 579	8 330
	RAZEM	12 467		12 671		12 909	
	Wasilków	8 751	3 748	8 872	3 807	9 089	3 871
	RAZEM	12 499		12 679		12 960	
	Zabłudów	2 393	9 496	2 396	9 535	2 421	6 027
	RAZEM	11 889		11 931		8 448	
Gminy wiejskie	Gródek	---	5 822	---	5 773	---	5 714
	Juchnowiec Kościelny	---	12 987	---	13 292	---	13 555
	Michałow	---	7 383	---	7 292	---	7 327
Łącznie LGD		74 701		75 334		72 613	

Źródło: GUS Białystok. Dane GUS dotyczące miejsca zamieszkania różnią się w przypadku gmin Czarna Białostocka i Wasilków od oficjalnych danych z Urzędów Miast i Gmin. Tu posłużono się danymi GUS dla statystycznego zobrazowania struktury demograficznej całego obszaru LGD.

Struktura wieku ludności na terenie LGD Puszcza Knyszyńska

Największy udział procentowy, według wskaźników GUS 2006 ma **wiek produkcyjny** 61,89 % (przy rozpiętości 48,2–68,8% w gminach), następnie **wiek przedprodukcyjny** – 21,14 % (przy rozpiętości 15,9–26,6% w gminach), najniższy natomiast udział ma **wiek poprodukcyjny** – 16,97 % ogółu (przy rozpiętości 8,2–34,9% w gminach). W chwili obecnej jest to struktura korzystna, jednak w przyszłości, tak jak i w całej Polsce, na terenie LGD może wystąpić niedobór osób w wieku produkcyjnym w stosunku do pozostałych grup.

TABELA 8. Struktura wieku ludności 7 gmin objętych LSR

GMINY		Płeć	WIEK					
			Przedprodukcyjny		Produkcyjny		Poprodukcyjny	
			Liczba osób	%	Liczba osób	%	Liczba osób	%
Czarna Białostocka	MIASTO	Ogółem	1980	20,6	6200	64,7	1412	14,7
		Mężczyźni	996	21,7	3156	68,8	436	9,5
		Kobiety	984	19,7	3044	60,8	976	19,5
	OBSZAR WIEJSKI	Ogółem	435	20,6	1220	57,9	453	21,5
		Mężczyźni	234	22,1	680	64,1	147	13,8
		Kobiety	201	19,2	540	51,6	306	29,2
Supraśl	MIASTO	Ogółem	1000	21,8	2837	62,0	742	16,2

			Mężczyźni	508	22,9	1461	66,0	246	11,1
			Kobiety	492	20,8	1376	58,2	496	21,0
	OBSZAR WIEJSKI	Ogółem	1916	23,0	5321	63,9	1093	13,1	
		Mężczyźni	993	24,1	2766	67,2	356	8,7	
		Kobiety	923	21,9	2555	60,6	737	17,5	
Wasilków	MIASTO	Ogółem	2011	22,1	5919	65,1	1159	12,8	
		Mężczyźni	1139	25,2	3012	66,6	372	8,2	
		Kobiety	972	20,8	2907	62,3	787	16,9	
	OBSZAR WIEJSKI	Ogółem	830	21,4	2408	62,2	633	16,4	
		Mężczyźni	401	21,1	1270	67,0	225	11,9	
		Kobiety	429	21,7	1138	57,6	408	20,7	
Zabłudów	MIASTO	Ogółem	610	25,2	1500	62,0	311	12,8	
		Mężczyźni	314	26,6	763	64,8	101	8,6	
		Kobiety	296	23,8	737	59,3	210	16,9	
	OBSZAR WIEJSKI	Ogółem	1293	21,5	3538	58,7	1196	19,8	
		Mężczyźni	657	21,6	1959	64,4	425	14,0	
		Kobiety	636	21,3	1579	52,9	771	25,8	
Gródek	OBSZAR WIEJSKI	Ogółem	911	15,9	3378	59,2	1425	24,9	
		Mężczyźni	436	15,9	1847	67,4	456	16,7	
		Kobiety	475	16,0	1531	51,5	969	32,5	
Juchnowiec Kościelny	OBSZAR WIEJSKI	Ogółem	3104	22,9	8496	62,7	1955	14,4	
		Mężczyźni	1648	24,5	4394	65,3	691	10,2	
		Kobiety	1456	21,3	4102	60,2	1264	18,5	
Michałow	OBSZAR WIEJSKI	Ogółem	1259	17,2	4124	56,3	1944	26,5	
		Mężczyźni	631	17,6	2325	64,6	641	17,8	
		Kobiety	628	16,9	1799	48,2	1303	34,9	
RAZEM LGD			72613*	15349	21,1	44941	61,9	12323	17,0

Źródło: GUS Białystok (31.12.2006 r.). Dane GUS różnią się w przypadku gmin Czarna Białostocka i Wasilków od oficjalnych danych z Urzędów Miast i Gmin. Tu posłużono się danymi GUS dla statystycznego zobrazowania struktury demograficznej całego obszaru LGD.

OCENA POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO

Poziom zatrudnienia na obszarze LGD Puszcza Knyszyńska

Ogólnokrajowe pozytywne tendencje na rynku pracy są również zauważalne na terenie omawianej LGD. W porównaniu do roku 2005 nastąpił spadek liczby osób zarejestrowanych w urzędzie pracy o blisko 22%. Z pewnością przełożyło się to na polepszenie sytuacji mieszkańców tego terenu. Nie obrazuje to jednak zjawiska bezrobocia ukrytego, występującego często w gospodarstwach rolnych. Mieszkańcy zwracają też uwagę, że istnieje niedopasowanie pomiędzy oferowanymi stanowiskami pracy a kompetencjami i oczekiwaniami osób poszukujących pracy.

TABELA 9. Bezrobotni zarejestrowani w Urzędzie Pracy.

Gmina	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych					
	2005			2006		
	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Czarna Białostocka	793	458	335	635	359	276
Supraśl	719	365	354	558	298	260
Wasilków	743	359	384	574	256	318

Zabłudów	636	314	322	411	189	222
Gródek	483	222	261	423	204	219
Juchnowiec Kościelny	679	316	363	542	265	277
Michałow	501	238	263	416	203	213
Łącznie LGD	4554	2272	2282	3559	1774	1785

Źródło: GUS, Bank Danych Regionalnych (na dzień 31 XII 2006)

Warunki produkcji rolniczej na obszarze LGD Puszcza Knyszyńska

Gospodarkę obszaru LGD cechuje wyraźna przewaga rolnictwa i leśnictwa nad przemysłem i usługami, chociaż warunki przyrodniczo-klimatyczne są tu mniej korzystne niż w innych regionach kraju. Warunki w omawianych gminach tworzących LGD można porównać dzięki syntetycznemu wskaźnikowi jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, czyli sumie wskaźników ocen: agroklimatu, rzeźby terenu i warunków wodnych. Na terenie LGD według *Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Białostockiego do roku 2010 roku* najlepszą jakość rolniczą przestrzeni produkcyjnej, jak również wyższy poziom rolnictwa posiadają gminy Juchnowiec Kościelny (59,5pkt.), Zabłudów (57,7pkt.) i Michałow (50,5pkt.), natomiast na terenie gmin: Supraśl (47,9pkt.), Wasilków (46,6pkt.), Czarna Białostocka (45,3pkt.) i Gródek (44,9pkt.) obserwuje się powszechne zjawisko podziału gospodarstw na spadkobierców, odłogowanie ziemi, starzenie się użytkowników gospodarstw oraz brak chętnych na zakup ziemi.

Ze względu na lokalne uwarunkowania: położenie, duże zasoby ziemi rolnej, czyste środowisko, brak dobrze rozwiniętego przemysłu występują tu potencjalne możliwości rozwoju rolnictwa i przemysłu przetwórczego. Rozwój rolnictwa, szczególnie tzw. rolnictwa ekologicznego może stać się długoletnią perspektywą dla mieszkańców obszaru LGD (zgodnie z założeniami Programu Ochrony Środowiska Powiatu Białostockiego). Wymaga to jednak od producentów rolnych ogromnej wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych do prowadzenia tego typu gospodarstw. Dodatkowym źródłem dochodu w gospodarstwach rolnych jest już teraz agroturystyka, rybactwo, rzemiosło ludowe (np. wyroby z wikliny, garncarstwo, tkactwo, wyroby ze słomy, kowalstwo).

Podmioty gospodarcze na terenie LGD Puszcza Knyszyńska

Na terenie LGD nie ma wielu zakładów przemysłowych, głównie ze względu na niewielkie zasoby surowcowo-przemysłowe, jak i na wymogi ochrony środowiska obszarów przyrodniczo cennych. Szansę rozwoju może mieć tu m.in. produkcja materiałów budowlanych, przetwórstwo drewna w niewielkich zakładach przetwórczych, jak również produkcja o charakterze rzemieślniczym, stwarzająca dodatkowe miejsca pracy. Przemysł obszaru LGD reprezentują między innymi takie zakłady, jak: Fabryka Maszyn Rolniczych „Biafmar” S.A. w Czarnej Białostockiej, Zakład Przemysłu Drzewnego „Rakan” w Czarnej Białostockiej, GS Sch – Wytwórnia Wód Gazowanych i Piekarnia w Gródku, RAKOM Sp z o.o. w Gródku - produkcja drewna klejowego, Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej w Koplanach, „ABW Superbruk” Zakład Produkcyjny w Hryniewiczach, „Art.-Mebel” – zakład w Supraślu i w Sobolewie, Wytwórnia Mas Bitumicznych w Sobolewie, Podlaskie Zakłady Spożywcze Sp. Pracy – Zakład Produkcji Konserw w

Wasilkowie, Chemiczna Spółdzielnia Pracy „Betesca” w Wasilkowie, Zakłady Przemysłu Welnianego im. E. Plater w Wasilkowie.

Większą dynamiką rozwojową w porównaniu do dużych zakładów, cieszą się małe i średnie przedsiębiorstwa. Najwięcej podmiotów gospodarczych jest zarejestrowanych w gminach Supraśl i Juchnowiec Kościelny, a najmniej na terenie gminy Gródek. Podmioty gospodarcze sektora publicznego stanowią znikomy odsetek wśród przedsiębiorstw na terenie LGD. Największy udział sektora prywatnego występuje w gminie Wasilków, a najmniejszy w gminie Michałowo.

TABELA 10. Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własności

Gmina		Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własności				
		Publiczny	%	Prywatny	%	Ogółem
Gminy miejsko-wiejskie	Czarna Białostocka	24	3,8	612	96,2	636
	Supraśl	27	2,6	1013	97,4	1040
	Wasilków	12	1,2	952	98,8	964
	Zabłudów	17	3,4	483	96,6	500
Gminy wiejskie	Gródek	11	3,9	270	96,1	281
	Juchnowiec Kościelny	14	1,3	1026	98,7	1040
	Michałow	23	5,9	364	94,1	387
Łącznie LGD		128	2,6	4720	97,4	4848

Źródło: GUS Białystok (31.12.2006 r.)

Jeśli zaś chodzi o klasyfikację podmiotów gospodarki narodowej **według sekcji PKD**, to według danych GUS (2006) największy udział (33,17%) mają podmioty z kategorii: *Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli i artykułów użytku osobistego i domowego*, następnie (po ok. 12%) *Przetwórstwo przemysłowe i Budownictwo*, dalej jest *Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej* (10%), *Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna* (8%) oraz *Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo* (6%).

Przeprowadzone badania i analizy oraz spotkania z mieszkańcami wskazują, że na omawianym terenie istnieje duża potrzeba rozwoju drobnej przedsiębiorczości i usług związanych nie tylko z rolnictwem. Brakuje jednak działań wspierających inicjatywy gospodarcze mieszkańców, którzy nie zawsze dysponują wiedzą na temat tego, jak zakłada się i prowadzi własną firmę. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców obszarów wiejskich jest sposobem na ich aktywizację, a także polepszenie ich warunków życia. Jednocześnie przyczyni się do poprawy jakości i ilości usług świadczonych na tych terenach, co z kolei wpłynie na ogólnie pojmowaną jakość życia mieszkańców obszarów Wiejskich.

OCENA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Mieszkańcy obszaru LGD Puszcza Knyszyńska oceniają stan infrastruktury technicznej w swoim miejscu zamieszkania niezbyt pozytywnie. W skali od 1 do 5 (*gdzie 1 – niedostateczny, 5 – bardzo*

dobry) respondenci ocenili stan dróg na 2,8, stan sieci handlowej na 3,5, stan telekomunikacji na 3,61, a komunikację kolejową i samochodową – odpowiednio na 2,61 i 2,91. Opinie te potwierdzają obiektywne dane. Niezbędne są odpowiednie inwestycje gmin, aby stan infrastruktury technicznej nie ograniczał możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru LGD, w tym rozwoju turystyki i poprawy jakości życia.

TABELA 11. Gospodarka wodno-ściekowa w gminach.

Wyszczególnienie	Jednostki	Gminy miejsko- wiejskie				Gminy wiejskie			Łącznie LGD
		Czarna Białostocka	Supraśl	Wasilków	Zabłudów	Gródek	Juchnowiec Kościelny	Michałowice	
Wodociągi									
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	Os.	11.222	10.543	12.127	4.224	3.978	12.191	4.649	58.934
	%	95,9	87,1	93,6	50,0	69,6	89,9	63,5	81,7
Kanalizacja									
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	Os.	7.675	9.468	9.441	1.729	2.419	6.785	2.045	39.562
	%	65,6	73,3	72,8	20,5	42,3	50,1	27,9	54,8

Źródło: GUS Białystok (31.12.2006 r.) oraz obliczenia własne na podstawie liczby osób faktycznie zamieszkujących analizowany obszar.

OCENA INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

Według badań przeprowadzonych na obszarze LGD, stan infrastruktury społecznej w odczuciu mieszkańców jest na tym terenie przeciętny i niezadowolający. W skali od 1 do 5 (gdzie 1 – niedostateczny, 5 – bardzo dobry) respondenci ocenili stan oświaty i szkół na 3,63, stan przedszkoli i żłobków na 3,70, stan jakości opieki zdrowotnej na 3,51, a jakość i dostępność usług różnego rodzaju – na 3,29¹. Zgodnie z danymi GUS (Białystok) na rok szkolny 2006/2007, na terenie każdej gminy znajdują się **przedszkola** istniejące głównie przy szkołach podstawowych (od 2 w gminie Czarna Białostocka i Gródek do 6 w gminie Zabłudów). Łącznie dla LGD, w 2006 r. do 26 przedszkoli (59 oddziałów) uczęszczało 1162 dzieci. W każdej gminie LGD jest od 2 do 6 **szkół podstawowych**, co daje łączną sumę 25 szkół z 4125 uczniami. Na terenie LGD znajduje się także 10 **szkół gimnazjalnych** (od 1 do 2 na gminę), gdzie uczy się 2783 uczniów. W Supraślu funkcjonuje **Liceum Plastyczne, Centrum Edukacji** (d. Zespół Szkół Mechanizacji Rolnictwa) oraz w Michałowie - Zespół Szkół, który obejmuje **Technikum, Szkołę Policealną** oraz **Liceum Ogólnokształcące** dla młodzieży i dorosłych. Na terenie gminy Juchnowiec Kościelny - w Kleosinie znajduje się część bazy naukowo-dydaktycznej i doświadczalnej **Politechniki Białostockiej**, którą stanowią Wydział Zarządzania, Zakład Produkcji Doświadczalnej i Usług Technicznych oraz Centrum Innowacji i Transferu Technologii.

W kontekście Lokalnej Strategii Rozwoju, istotnym problemem do rozwiązania w tej sferze jest poszerzenie możliwości opieki nad małymi dziećmi rodziców pracujących zawodowo oraz

¹ Raport z badania ankietowego „Lokalna Grupa Działania Puszcza Knyszyńska i jej mieszkańcy”, Biuro Inicjatyw Rozwojowych, Białystok, lipiec 2008.

zorganizowanie różnych form aktywności pozaszkolnej dla dzieci i młodzieży ze szkół podstawowych i gimnazjalnych. Są to potrzeby zauważane we wszystkich gminach obszaru LGD.

W każdej gminie istnieją natomiast placówki biblioteczne, w gminach Supraśl, Wasilków i Zabłudów znajdują się muzea. W Supraślu ma swoją siedzibę znany i nagradzany w Polsce i na świecie Teatr Wierszalin. Również dostęp do usług medycznych (szczególnie na obszarach wiejskich) jest ograniczony.

AKTYWNOŚĆ MIESZKAŃCÓW OBSZARU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA

Poziom aktywności społecznej mieszkańców był m.in. przedmiotem badań ankietowych, przeprowadzonych na terenie LGD. Na pytanie: *Czy w ciągu ostatnich 3 lat mieszkańcy wykonali jakieś prace społeczne?*, 47% ankietowanych odpowiedziało, że TAK i wymieniło przede wszystkim prace związane z odnawianiem świetlic, szkół, boisk, a także organizacją różnego rodzaju imprez. 23% badanych stwierdziło, że NIE było w ich okolicy takich działań, a pozostałe 30% osób nie pamięta takiego faktu. Respondenci ocenili również zachowania mieszkańców badanego obszaru. Wyniki przedstawia poniższa tabela.

TABELA 12. Ocena zachowań mieszkańców obszaru LGD.

	BARDZIEJ	trudno powiedzieć	BARDZIEJ	
pracowici	44%	48%	8%	Leniwi
postępowi	25%	30%	45%	Zachowawczy
aktywni	22%	37%	41%	Pasywni
gościnni	77%	23%	0%	Niegościnni
otwarcy	56%	36%	8%	Zamknięci
głęboko wierzący	44%	51%	5%	religijnie obojętni

Źródło: Badania własne: „Lokalna Grupa Działania Puszcza Knyszyńska i jej mieszkańcy”, Biuro Inicjatyw Rozwojowych, Białystok, lipiec 2008.

Powyższe odpowiedzi wskazują, że aktywność mieszkańców jest zauważalna, ale nie we wszystkich aspektach równie silnie. Jeśli zaś chodzi o głosowanie w wyborach samorządowych, to aż 93% badanych deklaruje swój udział. Według danych Państwowej Komisji Wyborczej, frekwencja na omawianym obszarze w wyborach samorządowych w 2006 roku wyniosła 46,1%.

Aktywność mieszkańców LGD zauważalna jest przede wszystkim w działalności kulturalnej (dokładnie opisanej w części LSR dotyczącej uwarunkowań kulturowych) oraz działalności społecznej i sportowej.

Organizacje pozarządowe

Na terenie LGD działa ponad 200 różnych organizacji społecznych, od sportowych, poprzez hobbystyczne, wspierające różne grupy potrzebujących i niepełnosprawnych, aż po wszelkie inicjatywy na rzecz rozwoju miejscowości i gmin oraz kultywowania tradycji i wiedzy o regionie. W każdej gminie liczne są również koła zainteresowań działające przy Domach (Centrach lub Ośrodkach) Kultury, Koła Gospodyń Wiejskich, a także uczniowskie kluby sportowe. Duże znaczenie mają także organizacje

zrzeszające lokalnych przedsiębiorców, na przykład w Czarnej Białostockiej, Supraślu.

TABELA 13. Stowarzyszenia na obszarze LGD

Wyszczególnienie	Czarna Białostocka	Supraśl	Wasilków	Zabłudów	Gródek	Juchnowiec Kościelny	Michałow	Łącznie LGD
Stowarzyszenia, fundacje, organizacje społeczne	19	28	21	9	15	27	13	132
Stowarzyszenia kultury fizycznej (bez działalności gospodarczej)	4	0	1	4	1	2	1	13
Stowarzyszenia kultury fizycznej, związki sportowe	4	3	1	0	0	0	0	8
Oddziały terenowe stowarzyszeń	11	0	0	3	0	1	0	15
Ochotnicze Straże Pożarne	7	3	5	14	4	15	5	53
Razem LGD	45	34	28	30	20	45	19	221

Źródło: Opracowanie z dnia 31.07.2008 na podstawie danych uzyskanych z Urzędów Miast i Gmin oraz ze strony Starostwa Powiatowego w Białymstoku

www.powiatbialostocki.pl

Prasa lokalna

Na terenie gmin obszaru LGD Puszcza Knyszyńska wydawana jest prasa lokalna, wśród nich liczne tytuły: Biuletyn Samorządowy Gminy Supraśl, Czasopismo NAZUKOS, „Wieści z Gminy Juchnowiec Kościelny” oraz „Nasza Gmina”, Kwartalnik „Z Zabłudowskiej Ziemi”, „Wiadomości Gródeckie – Haradockija Nawiny”, „Gazeta Michałowa”, „Z Perspektywy”, Biuletyn Informacyjny Urzędu Miejskiego w Wasilkowie, „Gazeta Wasilkowska”, Informacyjny Magazyn Gminy Czarna Białostocka "Rozmaitości". Pomimo tak licznie występującej na tym terenie prasy, społeczność LGD zauważa potrzebę stworzenia medium informującego i integrującego mieszkańców obszaru - w postaci gazety LGD lub strony internetowej.

Imprezy integracyjne i sportowe

Oprócz wielu imprez kulturalnych, wymienionych w części LSR dotyczącej uwarunkowań kulturowych, na terenie wszystkich gmin regularnie, przez cały rok organizowane są różne imprezy integracyjne i sportowe - nie tylko dla mieszkańców tych gmin, ale także dla gości z gmin sąsiednich i całego regionu. Należą do nich festyny z okazji Dnia Dziecka, Pikniki Rodzinne, spotkania i konkursy związane ze świętami religijnymi, takie jak wigilie wiejskie, występy zespołów kolędniczych, konkursy na palmy wielkanocne i wiele innych. Do sportowych imprez należą m.in. różnego rodzaju spartakiady, biegi, wyścigi, rajdy rowerowe, zawody jeździeckie, zawody strażackie, mecze piłki nożnej, piłki siatkowej, minihokeja. Gminy LGD organizują często bardzo podobne wydarzenia, a jednocześnie oryginalne i specyficzne, z których słynie w całym regionie. Istnieje zatem potrzeba stworzenia wspólnego dla całego LGD kalendarza imprez, który pozwoliłby na skatalogowanie wszystkich wydarzeń i stanowiłby idealny materiał informacyjno-promocyjny dla mieszkańców, gości i turystów.

Podsumowując ocenę sytuacji społeczno-gospodarczej na terenie siedmiu gmin tworzących Lokalną Grupę Działania Puszcza Knyszyńska,

należy stwierdzić, iż istnieje tu odpowiedni potencjał do wdrażania zintegrowanych projektów na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Z jednej strony – ogromne potrzeby związane z poprawą warunków życia na tych terenach, z drugiej – liczne organizacje i inicjatywy społeczne, które dzięki posiadanemu już doświadczeniu, będą z powodzeniem realizować kolejne, wspólne już projekty. Niezbędne będzie jednak odpowiednie wsparcie szkoleniowo-doradcze dla lokalnych liderów, aby nowe inicjatywy cechowała jeszcze większa efektywność i innowacyjność.

SPECYFIKA OBSZARU OBJĘTEGO LOKALNĄ STRATEGIĄ ROZWOJU

Obszar funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska, który administracyjnie tworzy siedem gmin powiatu białostockiego, jest bez wątpienia wyjątkowym miejscem nie tylko na skalę województwa, ale i całej Polski. Świadomi tego są przede wszystkim mieszkańcy, którzy podczas spotkań gminnych i w badaniach ankietowych podkreślali, że jest to region o ogromnym potencjale, gdzie żyje się coraz lepiej, a i turystom jest coraz więcej do zaoferowania. O jego walorach świadczą między innymi cechy wspólne dla całego województwa podlaskiego, takie jak czyste i mało przekształcone środowisko naturalne, bogata sieć obszarów NATURA 2000, przygraniczne położenie oraz przynależność do obszaru Zielonych Płuc Polski. Natomiast o jego wyjątkowości świadczy kilka głównych czynników:

Lp.	Zakres specyfiki
1.	Bogactwo przyrodnicze i kulturowe Puszczy Knyszyńskiej i jej otuliny
2.	Atrakcyjne warunki do uprawiania turystyki aktywnej na całym obszarze LGD.
3.	Dziedzictwo historyczne i kulturowe wielu narodowości (polskiej, białoruskiej, litewskiej, rosyjskiej, niemieckiej, żydowskiej) i wyznań (katolicyzmu, prawosławia, judaizmu, islamu i protestantyzmu).
4.	Produkty lokalne obszaru LGD Puszcza Knyszyńska.
5.	Zróżnicowanie kapitału społecznego mieszkańców obszaru LGD Puszcza Knyszyńska

Wskazane powyżej cechy specyficzne wraz z uzasadnieniem zostały opisane w tabeli poniżej.

TABELA 14. Specyficzne cechy obszaru LGD Puszcza Knyszyńska i sposoby ich wykorzystania w LSR.

Lp.	Opis
1.	<p>Bogactwo przyrodnicze i kulturowe Puszczy Knyszyńskiej i jej otuliny</p> <p>Istotne walory Puszczy Knyszyńskiej, na jakie warto zwrócić uwagę, to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Piękne lasy i bogata roślinność tworzące idealne miejsce do aktywnego odpoczynku, idealne miejsce na edukację ekologiczną • Liczne gatunki zwierząt przyciągające amatorów „bezkrwawych łowów” • Rzeki, źródła, mokradła oraz urozmaicona rzeźba terenu, Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej, rezerваты i pomniki przyrody • Aspekty kulturowe: przejawy działalności człowieka na terenie Puszczy (tradycje i zwyczaje, gospodarka leśna, działania wojenne) – opisane powyżej w kontekście uwarunkowań przyrodniczych. <p>Ad. 1. Sposób wykorzystania w LSR</p>

Puszcza Knyszyńska i jej zasoby zostały wskazane na pierwszym miejscu przez mieszkańców uczestniczących w spotkaniach, jako czynnik wyróżniający i integrujący cały obszar LGD. Duch Puszczy od zawsze powiązany był z dziejami tych terenów, warunkując działalność prowadzoną tu przez człowieka. Wyjątkowe zasoby Puszczy Knyszyńskiej będą podstawą do stworzenia szerokiej, wspólnej oferty turystycznej dla siedmiu gmin obszaru objętego niniejszą Lokalną Strategią Rozwoju. Turystyka będzie wiązała się również z rozwojem przedsiębiorczości i powstaniem nowych miejsc pracy. Przyczyni się do napływu nowych inwestycji oraz wzrostu dochodów uzyskiwanych z obecności turystów.

Ważne w ramach realizacji LSR będą także działania na rzecz ochrony walorów przyrodniczych poprzez edukację ekologiczną, rozwój przedsiębiorczości w oparciu o wykorzystanie zasobów naturalnych oraz turystykę nieszkodliwą dla środowiska.

2. Atrakcyjne warunki do uprawiania turystyki aktywnej na całym obszarze LGD

Ad. 2. Sposób wykorzystania w LSR

Urozmaicony krajobraz przyrodniczo-kulturowy sprawia, że omawiany obszar jest nie tylko bardzo dobrym miejscem do życia, ale także idealnym celem podróży turystów z regionu, Polski i świata. Atuty te zostaną wykorzystane podczas realizacji LSR głównie pod znakiem **szlaków**. To one łączą ten obszar pod różnymi względami – przestrzennymi, przyrodniczymi, historycznymi i kulturowymi. Zgodnie z sugestiami mieszkańców, szlaki nie będą traktowane jedynie w kontekście dróg/tras, ale również jako tematy i konwencje wszelkich **działań promujących** ten region. A adresatami promocji będą zarówno turyści, jak i sami mieszkańcy, którzy też powinni znać uroki swojego regionu. Aby jednak rozwój turystyki był możliwy, potrzebna jest **infrastruktura turystyczna** na odpowiednim poziomie. Jej ulepszanie jest więc odpowiednim zadaniem zarówno dla samorządów, jak i lokalnych przedsiębiorców i mieszkańców.

Istnieje również potrzeba dokładnego zinventaryzowania i skatalogowania **lokalnych zasobów** LGD Puszcza Knyszyńska w formie spójnych opracowań. Ich efektem powinna być jasna i czytelna oferta informacyjno-promocyjna oraz odpowiednie oznakowanie lokalnych zasobów w terenie. Odpowiednie zarządzanie lokalnymi zasobami sprzyja również rozwojowi **przedsiębiorczości** i podejmowaniu **innowacyjnych** działań.

3. Dziedzictwo historyczne i kulturowe wielu narodowości (polskiej, białoruskiej, litewskiej, niemieckiej, żydowskiej i rosyjskiej) i wyznań (katolicyzmu, prawosławia, judaizmu, islamu i protestantyzmu)

Na dziedzictwo historyczne i kulturowe obszaru LGD Puszcza Knyszyńska składa się wiele czynników. Do najważniejszych z nich należą:

- Wyroby rękodzieła ludowego i tradycyjne zawody
- Obrzędy i zwyczaje, pieśni i tańce
- Tradycyjne produkty i potrawy lokalnej kuchni (przede wszystkim różne potrawy ziemniaczane, kiszonki, wędzonki, sękacz i lody zabludowskie oraz lokalne alkohole)
- Zabytki architektoniczne kultury świeckiej i sakralnej, zabudowania i obiekty małej architektury

Istotną rolę w podtrzymywaniu i zachowaniu dziedzictwa historyczno-kulturowego tych terenów odgrywają:

- Zespoły ludowe i muzyczne
- Organizacje społeczne, szkoły, biblioteki, domy (ośrodki, centra) kultury, świetlice
- Muzea, galerie, izby regionalne, różnorodne festyny, imprezy, koncerty i festiwale

Szczegółowy opis zasobów historyczno-kulturowych został przedstawiony w części dotyczącej uwarunkowań lokalnych.

Ad. 3. Sposób wykorzystania w LSR

Dziedzictwo historyczne i kulturowe jest nieodłącznym elementem tożsamości lokalnej ludności. Jego podtrzymywanie i kultywowanie jest zatem istotnym elementem działań realizowanych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Jest czynnikiem, wokół którego organizowane będą działania aktywizujące mieszkańców. Podobne tradycje i zwyczaje ułatwiają również samoorganizację społeczeństwa i podejmowanie wspólnych działań. Wielokulturowość jest czynnikiem, który często interesuje i przyciąga turystów. Odpowiednie zagospodarowanie istniejących zabytków kultury pozwoli wzbogacić o dodatkowe atrakcje istniejące już na tym terenie szlaki turystyczne. Dzięki współistnieniu kilku religii możliwe jest zbudowanie ciekawej oferty w oparciu o święta i obrzędy.

4. Usługi okołorolnicze i produkty lokalne obszaru LGD Puszcza Knyszyńska

Pomimo licznych przedsiębiorstw działające na tym terenie, spójną cechą jest dalsza potrzeba rozwoju drobnej przedsiębiorczości i usług związanych nie tylko z rolnictwem. Specyficzne inicjatywy gospodarcze mieszkańców powinny być wsparte wiedzą jak zakłada się i prowadzi własną firmę. Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LGD jest sposobem na ich aktywizację, a także poprawę jakości i ilości usług świadczonych na tych terenach, co z kolei wpłynie na ogólnie pojmowaną jakość życia mieszkańców obszaru LGD. Rozwój przedsiębiorczości oparty jest o lokalne produkty obszaru LGD, w tym wyjątkowo bogatą **tradycją rękodzieła ludowego** oraz zdrowe i tradycyjne **produkty i potrawy lokalnej kuchni**. Te ostatnie to przede wszystkim różne potrawy ziemniaczane, kiszonki, wędzonki, sękacze i lody zabludowskie oraz lokalne alkohole (np. Duch Puszczy). Jeśli zaś chodzi o produkty rękodzieła i rzemiosła, to do dzisiejszego dnia zachowały się typowe dla tego regionu zawody, a tradycja wytwarzania przedmiotów codziennego użytku i zdobnictwa jest przekazywana z pokolenia na pokolenie. Działalność twórców ludowych można podziwiać odwiedzając **szlak tradycyjnego rękodzieła ludowego**, mający swój początek w Czarnej Wsi Kościelnej. Na terenie całego obszaru LGD istnieją liczne pracownie rękodzielniczych i twórców ludowych (kuźnie, pracownia łyżkarska i pracownie

garncarskie, wyroby ze słomy, wikliniarstwo, rzeźba w drewnie i kamieniu, metaloplastyka, wyroby ze skóry, suche bukiety, tkactwo, robótki ręczne, ikona, malarstwo, ceramika). Jest to ogromny potencjał, który warto rozwijać, aby kolejne pokolenia chciały nabywać rękodzielnicze, rzemieślnicze, a także kulinarne umiejętności.

Ad. 4.

Sposób wykorzystania w LSR

Istnieje potrzeba wsparcia lokalnej przedsiębiorczości w zakresie usług pozarolniczych poprzez upowszechnienie wiedzy, wsparcie finansowe oraz stworzenie markowego produktu lokalnego promującego LGD Puszcza Knyszyńska. W związku z tym istniejące przepisy i techniki wytwarzania zarówno produktów spożywczych, jak i rzemieślniczych będą zbierane i waloryzowane. W ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju uwzględnione będzie odpowiednie zagospodarowanie i rozbudowa istniejącego już **szlaku tradycyjnego rękodzieła ludowego**, gdyż daje to ogromne możliwości tworzenia bardzo ciekawych i niepowtarzalnych produktów turystycznych. Nauka przygotowywania lokalnych smakolek oraz wykonywania tradycyjnych zawodów będzie również obecna w działaniach na rzecz edukacji i aktywizacji dzieci, młodzieży oraz dorosłych. Wytwórstwo produktów lokalnych, jako źródło pozarolniczych dochodów ludności, jest też dobrym pomysłem na własny biznes i rozwój przedsiębiorczości. Tradycja rękodzieła ludowego i lokalnej kuchni będzie także kultywowana podczas różnych wydarzeń społeczno-kulturalnych na terenie LGD.

5.

Zróżnicowanie kapitału społecznego mieszkańców obszaru LGD Puszcza Knyszyńska

O jakości kapitału społecznego świadczy między innymi poziom aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców oraz ich gotowość do podejmowania wspólnych działań na rzecz rozwoju zamieszkiwanego obszaru. Z przeprowadzonych badań oraz rozmów i dyskusji podczas spotkań z mieszkańcami wynika, że na obszarze LGD mieszka spora grupa aktywnych i przedsiębiorczych osób. Są oni zauważalni dzięki działalności w różnego rodzaju organizacjach (na terenie LGD jest ich ponad 200). Duży odsetek mieszkańców bierze także udział w imprezach kulturalnych organizowanych nie tylko na terenie własnej gminy, ale także w gminach sąsiednich. Lista tego typu wydarzeń gminnych jest bardzo długa. A jednocześnie spory odsetek osób w ogóle nie interesuje się sytuacją w okolicy i nie jest świadomy problemów, z jakimi się zmagają sąsiedzi. Z badań ankietowych wynika również, że mieszkańcy obszaru LGD są bardzo gościnni, otwarci, pracowici i religijni. A jednocześnie cechuje ich pesymizm, zachowawczość i konserwatywne podejście do życia. Nie lubią ryzykować. Zauważalny jest też obniżający się poziom integracji społecznej, szczególnie dotkliwy w gminach podmiejskich i związane z tym uciążliwości (np. zanik więzi sąsiedzkich, brak wsparcia psychologicznego i kulturowego, formalizacja i instrumentalizacja stosunków społecznych itp.).

Ad. 5.

Sposób wykorzystania w LSR

Uwzględnienie specyfiki obszaru LGD wynikającej z uwarunkowań społecznych ma kluczowe znaczenie w efektywnej realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Należy wykorzystać istniejący pozytywny potencjał społeczny do aktywizacji bądź po prostu integracji mieszkańców. Działania przewidziane w strategii i podejmowane na rzecz aktywizacji, integracji i edukacji będą bazować na istniejących organizacjach i wydarzeniach oraz kreować nowe inicjatywy. Działania te związane będą z szeroko zakrojoną akcją informacyjną, aby każdy mieszkaniec miał okazję dowiedzieć się o zbliżających wydarzeniach, szkoleniach, imprezach. Zgodnie z sugestiami mieszkańców, różne przedsięwzięcia powinny odbywać się poza terenem miejscowości gminnej, a na obszarach Wiejskich, peryferyjnych.

PODSUMOWANIE

Przedstawione powyżej czynniki, świadczące o specyficznym charakterze, a jednocześnie o wewnętrznej spójności obszaru LGD Puszcza Knyszyńska, są efektem pracy warsztatowej mieszkańców oraz analizy wyników badań ankietowych. Czynniki te, zdaniem mieszkańców, będą służyć skutecznej realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w ramach programu LEADER zarówno teraz, jak i w przyszłych okresach planowania. Są dowodem na istnienie zasobów, niezbędnych do realizacji zintegrowanego, innowacyjnego i opartego o potencjał ludzi, podejścia do rozwoju obszarów wiejskich.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów z konsultacji oraz dokumentów strategicznych gmin.

ANALIZA SWOT DLA OBSZARU OBJĘTEGO LSR; WNIOSKI WYNIKAJĄCE Z PRZEPROWADZONEJ ANALIZY

Poniższa analiza SWOT jest wynikiem wspólnych prac oraz konsultacji prowadzonych przez mieszkańców w ramach spotkań informacyjno-integracyjnych oraz warsztatów tematycznych.

TABELA 15. SWOT LGD Puszcza Knyszyńska

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>TURYSTYKA</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wyjątkowe, unikalne walory przyrodnicze Zielonych Płuc Polski, Puszczy Knyszyńskiej i dorzecza Narwi, ▪ Bogactwo dziedzictwa historyczno-kulturowego (różnorodność wyznaniowa, wielonarodowość) ▪ Duży potencjał dla rozwoju turystyki, ▪ Bogata sieć ścieżek dydaktycznych i szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, wodnych, konnych, kolejki wąskotorowej) ▪ Niski poziom zanieczyszczenia i przekształcenia środowiska naturalnego ▪ Wielu twórców ludowych (w tym na szlaku tradycyjnego rękodzieła ludowego) ▪ Istniejąca baza noclegowa - agroturystyka, pensjonaty <p>PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rosnący potencjał gospodarczy i warunki do rozwoju przedsiębiorczości i drobnej wytwórczości ▪ Rosnące zainteresowanie funduszami unijnymi na inwestycje np. w rolnictwie ▪ Dobre warunki do produkcji zdrowej żywności, przetwórstwa runa leśnego i rozwoju rolnictwa ekologicznego ▪ Liczne produkty lokalne <p>JAKOŚĆ ŻYCIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Aktywność społeczna i kulturalna wielu mieszkańców ▪ Liczne organizacje pozarządowe ▪ Liczne cykliczne imprezy sportowe, festyny, jarmarki ▪ Zwiększająca się liczba ludności na wsiach ▪ Pozytywne nastawienia mieszkańców do swojego miejsca zamieszkania ▪ Współpraca i międzygminne inicjatywy sprzyjające rozwojowi regionu ▪ Duża wrażliwość ekologiczna i estetyczna mieszkańców Regionu 	<p>TURYSTYKA</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Słabe wykorzystywanie posiadanego potencjału przyrodniczego, historycznego, kulturowego, społecznego i turystycznego ▪ Słaba promocja regionu i produktów lokalnych ▪ Niewystarczająca infrastruktura w zakresie turystyki ▪ Słaba współpraca w zakresie turystyki między oferentami usług dla turystów ▪ Słaby przepływ informacji dotyczącej regionu między mieszkańcami, organizacjami, przedsiębiorstwami i władzami gmin <p>PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Słaby dostęp do podmiotów świadczących usługi okolorolnicze, usługi dla mieszkańców i inne usługi specjalistyczne ▪ Trudności w podejmowaniu własnej działalności gospodarczej, w tym brak wiedzy oraz brak kapitału na inwestycje ▪ Słabe wykorzystanie komercyjne lokalnych zasobów, zwłaszcza produktów lokalnych ▪ Migracja młodzieży i ludzi aktywnych zawodowo <p>JAKOŚĆ ŻYCIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Niski poziom aktywności części mieszkańców ▪ Słaba jakość zaplecza kulturalno-rekreacyjnego dla dzieci, młodzieży ▪ Brak odpowiednich miejsc do spotkań mieszkańców ▪ Brak funduszy na działalność zespołów i organizacji społecznych ▪ Ograniczony dostęp do usług edukacyjnych, medycznych ▪ Niewykorzystanie potencjału młodzieży ▪ Niska świadomość ekologiczna społeczeństwa ▪ Niska estetyka miejscowości ▪ Niewystarczająca infrastruktura techniczna (wodociągi, kanalizacja, gaz, telekomunikacja)
SZANSE ROZWOJU	ZAGROŻENIA ROZWOJU

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atrakcyjne położenie krajobrazowo-przyrodnicze na terenie Puszczy Knyszyńskiej, w rejonie Zielonych Płuc Polski oraz bliskość granicy i Białegostoku ▪ Moda na aktywne formy wypoczynku i powrót do natury ▪ Wzrost zainteresowania lokalnymi produktami, rzemiosłem artystycznym i zdrową żywnością ▪ Wzrost aktywności i przedsiębiorczości społeczeństwa ▪ Wzrost zainteresowania tradycyjną architekturą regionalną ▪ Wzrost zainteresowania ochroną środowiska ▪ Integracja z Unią Europejską ▪ Zainteresowanie regionem wśród krajów UE-15 – potencjał współpracy ze stowarzyszeniami i organizacjami z zagranicy ▪ Rozwój sieci komunikacyjnej, drogowej wokół stolicy regionu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Starzenie się społeczności wiejskiej ▪ Izolowanie się nowych mieszkańców osiedlających się na obszarach wiejskich od społeczności lokalnej i jej problemów ▪ Zbyt mały dopływ zewnętrznego kapitału inwestycyjnego ▪ Zanieczyszczenie i degradacja środowiska ▪ Nadmierna biurokracja i fiskalizm w polityce gospodarczej państwa i gmin ▪ Brak rynków zbytu produktów rolnych ▪ Zbyt wolny proces poprawy stanu infrastruktury technicznej ▪ Ograniczenia inwestycyjne na obszarach chronionych (np. sieć Natura 2000) ▪ Trudności w pozyskiwaniu środków z programów unijnych i innych
---	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych oraz dokumentów strategicznych gmin.

WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ ANALIZY SWOT

Powyższa analiza SWOT oraz opis lokalnych zasobów obszaru LGD Puszcza Knyszyńska pokazują, jakie **potrzeby społeczne**, a jednocześnie wyzwania stoją przed Lokalną Grupą Działania.

Analiza wskazuje na przewagę silnych stron nad słabymi w zakresie posiadanych **zasobów przyrodniczych i bogactwa kulturowego**. Są to czynniki, które odpowiednio przygotowane i wykorzystane, pozwolą na ograniczenie słabych stron związanych z niedostateczną promocją oraz brakiem odpowiedniej infrastruktury do spędzania wolnego czasu mieszkańców i turystów.

Rosnący **potencjał gospodarczy** i wachlarz możliwości prowadzenia działalności pozarolniczej, wsparte odpowiednim doradztwem i szkoleniami, pozwoli na rozwój przedsiębiorczości i oferty usług świadczonych na obszarach wiejskich. Ograniczy też odpływ ludzi aktywnych zawodowo z tych terenów.

Szansą dla regionu jest rozpowszechniająca się **moda na aktywny styl życia, odpoczynek na łonie natury i zdrową żywność**. Trend ten sprawia, że omawiany region może być wymarzonym miejscem do życia oraz atrakcyjnym terenem dla turystów zarówno z pobliskiego Białegostoku, jak i z całej Europy.

Aby jednak mógł być odpowiednio wykorzystany i przyczynił się do **poprawy jakości życia i wzrostu dochodów** mieszkańców tych terenów, obszar LGD musi się odpowiednio przygotować na przyjęcie amatorów turystyki aktywnej. Przygotowanie to dotyczy stworzenia odpowiednio rozbudowanej bazy turystycznej oraz umiejętnego wypromowania posiadanych zasobów naturalnych i infrastrukturalnych.

Ważnym czynnikiem prorozwojowym jest **pomoc publiczna** docierająca wraz z kolejnymi programami Unii Europejskiej. Obszar LGD potrzebuje zatem odpowiednio wykwalifikowanej kadry, która będzie umiejętnie pozyskiwać odpowiednie fundusze na lokalne potrzeby.

Analiza SWOT obszaru LGD Puszcza Knyszyńska wskazuje na potrzebę podjęcia aktywnych

działań w celu wykorzystania istniejących szans oraz konieczność podjęcia inicjatyw wyprzedzających, aby **przeciwdziałać zagrożeniom**, takim jak np. zanieczyszczenie środowiska, czy niedostateczne doinwestowanie tych terenów.

Jak wynika z powyższej analizy, na terenie LGD Puszcza Knyszyńska powinny zostać podjęte działania sprzyjające poprawie jakości życia, tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy, aktywizacji mieszkańców, zachowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz polepszenia samoorganizacji i zarządzania lokalnymi zasobami.

Zrównoważone korzystanie z obecności darów nieskażonej przyrody w regionie Puszczy Knyszyńskiej oraz bogactwo kulturowe tego obszaru można najlepiej wykorzystać poprzez rozwój aktywnych form turystyki odbywającej się z poszanowaniem walorów środowiska naturalnego. Z kolei tworzenie markowych produktów i usług turystycznych jest sposobem na pobudzanie przedsiębiorczości. Jak wskazują zapisy powyższej analizy oraz fragmenty opisu uwarunkowań przedstawione na wstępie, ważnym kierunkiem rozwoju musi być również działanie na rzecz poprawy jakości życia w zgodzie z bogactwem naturalnym obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju. Postawienie na aktywizację ludzi młodych, często pozostających w szeregach bezrobotnych oraz aktywizację społeczności lokalnych będzie wzmacniało poczucie więzi międzyludzkich i pomagało w rozwoju tych obszarów. Stan i jakość zasobów naturalnych wskazuje też na konieczność stosowania zasad zrównoważonego rozwoju społeczno-ekonomicznego. Dlatego tak ważna jest również edukacja ekologiczna dotycząca odpowiedniego stylu życia oraz sposobów prowadzenia działalności gospodarczej.

OKREŚLENIE CELÓW OGÓLNYCH I SZCZEGÓŁOWYCH LSR ORAZ WSKAZANIE PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ SŁUŻĄCYCH OSIĄGNIĘCIU POSZCZEGÓLNYCH CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH, W RAMACH KTÓRYCH BĘDĄ REALIZOWANE OPERACJE

ROZDZIAŁ IV

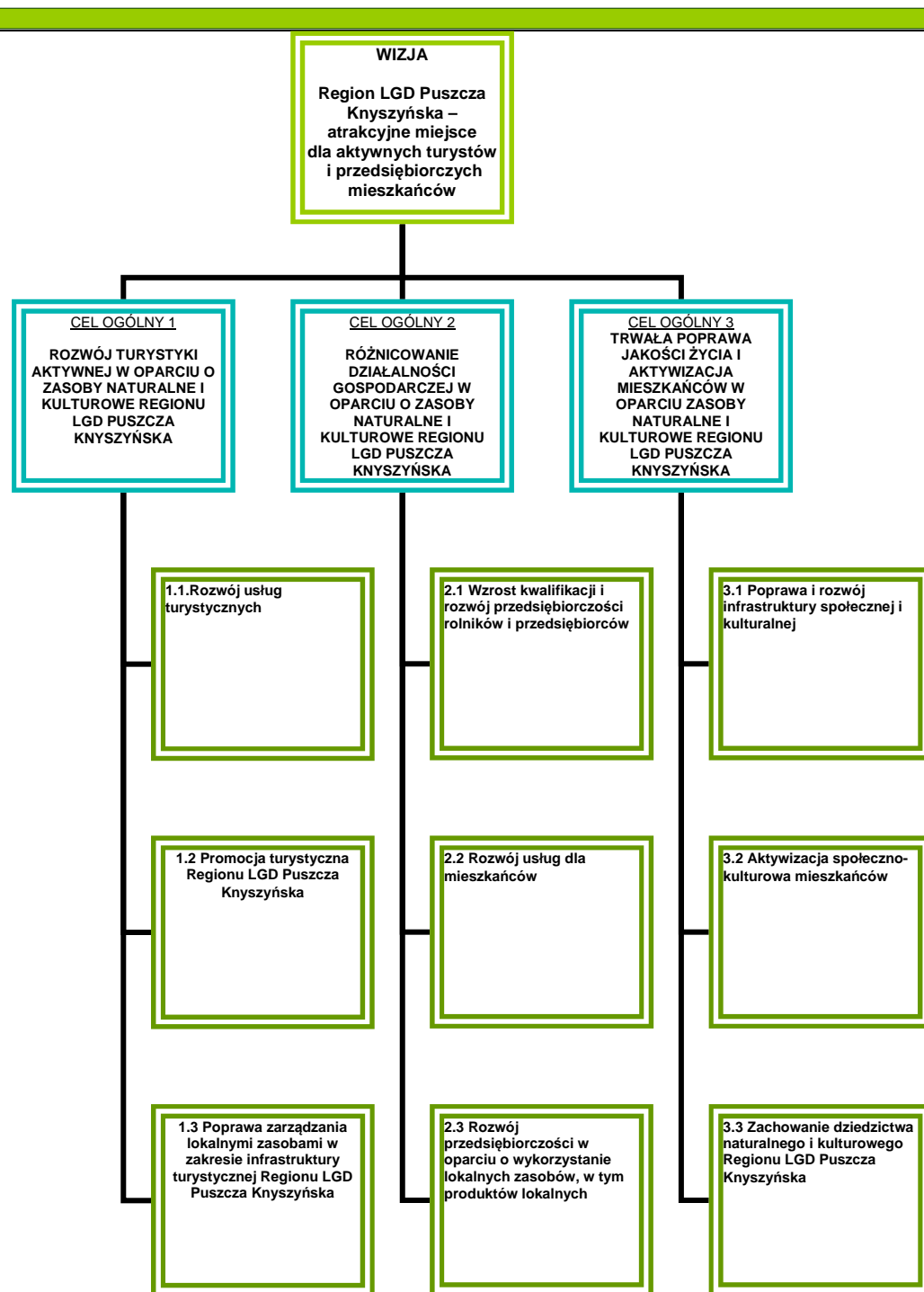
W ramach prac nad Lokalną Strategią Rozwoju LGD Puszcza Knyszyńska wskazała następującą wizję, która określa pożądany stan docelowy, do którego będzie dążyć w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Brzmi ona następująco:

WIZJA

**Region LGD Puszcza Knyszyńska – atrakcyjne miejsce
dla aktywnych turystów i przedsiębiorczych mieszkańców**

Tak określony kierunek rozwoju LGD Puszcza Knyszyńska ma być realizowany poprzez trzy cele ogólne strategii a w ich ramach cele szczegółowe. Lokalna Grupa działania wspólnie wypracowała również 5 przedsięwzięć – programów służących realizacji poszczególnych celów szczegółowych LSR, w ramach których realizowane będą operacje. Siedem gmin LGD Puszcza Knyszyńska wskazało trzy cele ogólne do realizacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju jako priorytetowe dla dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Są one następstwem przekonania, że obszar LGD Puszcza Knyszyńska był i może być atrakcyjnym miejscem dla aktywnego turysty, lokalnego przedsiębiorcy oraz dobrym miejscem życia dla jego mieszkańców. W każdej z siedmiu gmin istnieją podobne pomysły działań na rzecz wykorzystania i ochrony zasobów naturalnych i kulturowych. Objawiło się to w zdefiniowanych w analizie SWOT słabych i mocnych stronach tego obszaru, oraz wskazywanych celach na tej płaszczyźnie, które winny być w pierwszej kolejności realizowane.

Ze względu na uwarunkowania ekonomiczno-społeczne, wskazane w diagnozie obszaru oraz analizie SWOT szczegółowy zakres planowanych celów strategicznych wraz z celami operacyjnymi prezentuje poniższy diagram.

RYSUNEK 3 . Cele ogólne i szczegółowe LGD Puszcza Knyszyńska.

Podstawowym warunkiem jest rozwój w oparciu o bogate zasoby naturalne i kulturowe tego obszaru. Wskazanie tych celów jako wiodących, jest konsekwencją troski o główne bogactwa przyrodnicze i kulturowe – unikalne zasoby naturalne, Puszcze Knyszyńską i rzekę Narew, wielowiekową tradycję, kulturę, panujące tu obyczaje. Region posiada potencjał do dalszego rozwoju ekonomicznego w oparciu o posiadane zasoby oraz potencjał obszarów Natura 2000. Dlatego też, wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, przy uwzględnieniu celów ogólnych opartych o rozwój turystyki aktywnej, działalności gospodarczej oraz trwałej poprawie jakości życia i aktywizacji mieszkańców, stały się

elementami powszechnie uznawanymi za priorytetowe kierunki Lokalnej Strategii Rozwoju Puszcza Knyszyńska.

Cele ogólne Lokalnej Strategii Rozwoju są zgodne z celami Osi IV PROW jakimi są budowanie kapitału społecznego poprzez aktywizację mieszkańców oraz przyczynianie się do powstawania nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich. Realizacja 3 Celów ogólnych LSR przyczyni się do polepszenia zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacji, dzięki włączeniu przedstawicieli Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska, jej organu decyzyjnego w proces zarządzania obszarem 7-miu gmin oraz wyborowi operacji zgodnych z LSR.

Cel ogólny określony przez LGD Puszcza Knyszyńska należy uznać za w pełni spójny z założeniami Osi IV PROW oraz założeniami rozwoju polskiej turystyki, w szczególności w zakresie polepszenia zarządzania zasobami lokalnymi i ich waloryzacją, oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi. Dzięki wsparciu usług turystycznych jest zgodny z celem osi IV w zakresie różnicowania działalności gospodarczej oraz tworzeniem pozarolniczych miejsc pracy.

**ZGODNOŚĆ CELU
I OGÓLNEGO
Z OSIĄ IV
PROW**

Realizacja Celu 2 Ogólnego, tj. **Różnicowanie działalności gospodarczej w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe regionu LGD Puszcza Knyszyńska**, jest zgodna z celem osi IV, w zakresie dywersyfikacji działalności gospodarczej oraz tworzeniu miejsc pracy. Ponadto jego realizacja przyczynia się do aktywizacji mieszkańców, wzmocnienia kapitału społecznego. Dzięki rozwojowi przedsiębiorczości w oparciu o wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, w tym tradycyjnych produktów lokalnych (kulinarnych i rzemiosła artystycznego) przyczynia się do zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi.

**ZGODNOŚĆ CELU
II OGÓLNEGO
Z OSIĄ IV
PROW**

Realizacja Celu 3 Ogólnego, tj. **Trwała poprawa jakości życia i aktywizacja mieszkańców w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe Regionu LGD Puszcza Knyszyńska**, jest zgodna z celem osi IV PROW w zakresie aktywizacji mieszkańców, wzmocnienia kapitału społecznego, zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi.

**ZGODNOŚĆ CELU
III OGÓLNEGO
Z OSIĄ IV
PROW**

Do każdego z trzech celów strategicznych, opracowano cele szczegółowe wraz z planowanymi typami operacji. Każdy z celów ogólnych został w dalszej części opisany według następującego schematu:

- zgodność celu z analizą SWOT, celami osi IV PROW oraz spójnością obszaru
- cele szczegółowe wraz z uzasadnieniami,
- proponowane typy przedsięwzięć wraz z operacjami do finansowania (wraz z opisem operacji odpowiadającym działaniom osi 3 oraz małych projektów, a także projektów współpracy wraz z działaniami własnymi LGD – nabywanie umiejętności i aktywizacją)

ROZWÓJ TURYSTYKI AKTYWNEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD

Atrakcyjność turystyczna Regionu LGD Puszcza Knyszyńska oceniana jest bardzo wysoko w kontekście czynników odgrywających istotną rolę w rozwoju turystyki, do których m.in. należą: ważniejsze kompleksy leśne w regionie, atrakcyjne turystycznie rzeki, zbiorniki wody stojącej wykorzystywane turystycznie, przyrodnicze obszary chronione, ważniejsze zabytki, niematerialne wartości kulturowe: wielokulturowość, wielonarodowość, różnorodność wyznaniowa itp.; imprezy i wydarzenia odbywających się w poszczególnych gminach mające wpływ na natężenie ruchu turystycznego, szlaki turystyczne (piesze, rowerowe i wodne).

**ZGODNOŚĆ CELU
OGÓLNEGO I
Z ANALIZĄ
SWOT LGD
Puszcza
Knyszyńska
oraz specyfiką
obszaru**

Mieszkańcy identyfikując mocne strony tego obszaru wskazywali przede wszystkim na unikalne walory przyrodnicze położenia w Zielonych Płucach Polski, Puszczy Knyszyńskiej i dorzeczu Narwi (SWOT 1.1). Ponadto Obszar ten predysponuje do turystyki bogactwo dziedzictwa historyczno-kulturowego, w tym liczni rękodzielnicy (SWOT 1.2, 1.3). Aktywny Turysta może nie rezygnować ze zdobyczy cywilizacji dzięki istniejącej bazie noclegowej – w tym licznych gospodarstwach agroturystycznych i pensjonatów (SWOT 1.7). Rozwój turystyki aktywnej musi iść w parze z lepszym wykorzystaniem istniejącego potencjału – oraz zintegrowanej dla obszaru promocji regionu i produktów lokalnych (SWOT 2.1, 2.2). Słabą stroną jest współpraca w zakresie turystyki między oferentami usług (SWOT 2.4). Musi to ulec zmianie, dzięki realizacji LSR.

W związku z powyższym pierwszy Cel ogólny, jakim jest **ROZWÓJ TURYSTYKI AKTYWNEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD** opiera się na **spójnych dla obszaru LGD Puszcza Knyszyńska** dorzeczu rzeki Supraśl i Narew, tworzących atrakcyjne warunki do uprawiania turystyki aktywnej (Specyfika pkt.2). Oparta zostanie o wykorzystanie bogactwa przyrodniczego i kulturowego Puszczy Knyszyńskiej i jej otuliny (Specyfika pkt.1) oraz Dziedzictwa historycznego i kulturowego wielu narodowości (specyfika pkt.3). Towarzyszyć temu będzie wzrost ruchu turystycznego i towarzyszących mu inwestycji. Realizacja tego celu oprze się na dążności turystów do odwiedzania miejsc o nieskażonej przyrodzie, pełnych ciszy i spokoju, gwarantujących możliwość oderwania się od zgiełku wielkich miast i przebywania w bliskości z naturą. Dodatkowym czynnikiem ogniskującym ruch turystyczny w tym Regionie jest świadomość przebywania w obszarze chronionym, którego powołanie zawsze uzasadnione jest istnieniem obiektywnych i wyjątkowych walorów przyrodniczych. Ponadto realizacja celu ogólnego **Rozwój Turystyki Aktywnej w oparciu o Zasoby Naturalne i Kulturowe Regionu LGD Puszcza Knyszyńska** osadza się na spójnej dla tego obszaru właściwości jaką jest rozwój usług okołorolniczych oraz produktów lokalnych obszaru LGD Puszcza

Knyszyńska (Specyfika pkt.4).

Konsekwentna realizacja założeń programowych umożliwi stały, zrównoważony rozwój turystyczny obszaru gmin LGD Puszcza Knyszyńska w ciągu najbliższych kilkunastu lat. Wszelkie działania służące realizacji tego celu będą odpowiadać następującemu układowi logicznemu:

CEL OGÓLNY	ROZWÓJ TURYSTYKI AKTYWNEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE OBSZARU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA		
CELE SZCZEGÓŁOWE	1.1. Rozwój usług turystycznych	1.2. Promocja turystyczna obszaru LGD Puszcza Knyszyńska	1.3. Poprawa zarządzania lokalnymi zasobami w zakresie infrastruktury turystycznej
PRZEDSIĘWZIĘCIE (w ramach którego realizowane będą operacje)	Turysta aktywny na szlakach LGD Puszcza Knyszyńska		

RYSUNEK 4. Schemat organizacyjny dla celu ogólnego: Rozwój turystyki aktywnej w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe LGD Puszcza Knyszyńska.

Istotnym elementem rozwoju usług turystycznych jest turystyka wiejska i agroturystyka. Coraz więcej gospodarstw decyduje się na ten kierunek działalności i dzięki sprzyjającym walorom turystycznym całego obszaru LGD są one w stanie przyciągnąć turystów chętnych do skorzystania z ich oferty. Wielkie bogactwo przyrodnicze, tradycyjny wiejski krajobraz rolniczy, tradycyjne sposoby gospodarowania są dużymi wartościami i dziedzictwem kulturowym i ekologicznym. Dodatkowo duża lesistość terenu, urozmaicony krajobraz, nieskażone środowisko pozwalają na rozwijanie szeroko rozumianej turystyki wiejskiej, a za tym usług noclegowych, restauracyjnych i rekreacyjnych. Oferenci najczęściej działają w pojedynkę, co nie zawsze pozwala im na skuteczne promowanie swojej działalności, pozyskiwanie turystów. Działalność turystyczna, oprócz fachowego przygotowania, wymaga dobrze zorganizowanej i profesjonalnie prowadzonej działalności promocyjno-informacyjnej i marketingowej. Niezbędne jest integrowanie się usługodawców i wzajemne wsparcie.

Cel szczegółowy:
1.1. Rozwój usług turystycznych

Konkretność celu (określenie stanu po osiągnięciu celu): dzięki realizacji celu 1.1 nastąpi wzrost ilości i jakości świadczonych usług turystycznych na terenie LGD Puszcza Knyszyńska, szczególnie usług noclegowych, restauracyjnych oraz rekreacyjnych.

Mierzalność celu (określenie mierników realizacji celu): wzrost o co najmniej o 40 liczby oferowanych usług turystycznych związanych z rekreacją, sportem, wypoczynkiem powstałych w wyniku realizacji celu 1.1 (realizacja 40 operacji w ramach działań PROW)

Termin osiągnięcia celu: 2015 rok

Realizacja celu w okresie wdrażania LSR: cel zostanie zrealizowany w okresie wdrażania LSR, tj. 2009-2015.

Usługi turystyczne proponowane na terenie LGD cechuje potrzeba poszukiwania i utrwalania w świadomości potencjalnych odbiorców silnych wyróżników, gwarantujących postrzeganie oferty LGD Puszcza Knyszyńska jako wyjątkowej i skierowanej właśnie do danego turysty (strategia marketingowa). Strategiczne działanie na rynku turystycznym musi opierać się o dane pochodzące z badań rynku. Tworzone, na bazie zebranych informacji, oferty turystyczne powinny być dostępne poprzez zintegrowany system informacji turystycznej, w tym systemy teleinformatyczne.

Cel szczegółowy:
1.2. Promocja
turystyczna
obszaru LGD
Puszcza
Knyszyńska

Konkretność celu (określenie stanu po osiągnięciu celu): dzięki realizacji celu 1.2 Region LGD Puszcza Knyszyńska będzie rozpoznawalny jako atrakcyjne miejsce do turystyki aktywnej.

Mierzalność celu (określenie mierników realizacji celu): co najmniej 4000 osób weźmie udział w imprezach organizowanych w regionie LGD Puszcza Knyszyńska oraz zorganizowanych zostanie co najmniej 30 projektów dotyczących promocji i podniesienia atrakcyjności turystycznej Regionu w wyniku realizacji celu 1.2 (realizacja 36 operacji w ramach działań PROW)

Termin osiągnięcia celu: 2015 rok

Realizacja celu w okresie wdrażania LSR: cel zostanie zrealizowany w okresie wdrażania LSR, tj. 2009-2015.

Równie niezbędnym elementem jest **rozbudowa podstawowej infrastruktury technicznej**, związanej z turystyką. Z jednej strony może to przyciągnąć turystów, z drugiej zabezpieczyć warunki do dalszego zrównoważonego rozwoju Regionu. Zanieczyszczenie środowiska jest jednym z poważniejszych problemów uniemożliwiających efektywne wykorzystanie walorów turystycznych kraju. Rozwój infrastruktury turystycznej jest kluczowym czynnikiem rozwoju ruchu turystycznego w obszarze LGD Puszcza Knyszyńska. Znakowanie szlaków, wsparcie małej infrastruktury to zadania jakie stoją przed LGD Puszcza Knyszyńska.

Cel szczegółowy:
1.3. Poprawa
zarządzania
lokalnymi
zasobami
w zakresie
infrastruktury
turystycznej

Konkretność celu (określenie stanu po osiągnięciu celu): dzięki realizacji celu 1.3 na terenie LGD Puszcza Knyszyńska dostępna będzie infrastruktura turystyczna, szczególnie obiekty małej infrastruktury przy szlakach oraz infrastruktura rekreacyjno-sportowa.

Mierzalność celu (określenie mierników realizacji celu): co najmniej o 5000 osób będzie korzystało z nowej infrastruktury turystycznej oraz powstanie co najmniej 50 obiektów infrastruktury przy szlakach w wyniku realizacji celu 1.3 (realizacja 54 operacji w ramach działań PROW).

Termin osiągnięcia celu: 2015 rok

Realizacja celu w okresie wdrażania LSR: cel zostanie zrealizowany w okresie wdrażania LSR, tj. 2009-2015.

OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA DLA CELU I

Unikatową cechą łączącą siedem gmin jest gęsta sieć ponad 30 szlaków turystycznych oplatająca Turysta aktywny

cały obszar LGD. Zgodnie z ustaleniami mieszkańców, **SZLAK** traktowany będzie w Lokalnej Strategii Rozwoju jako pomysł na integrację działań na rzecz rozwoju turystyki na terenie LGD. Szlak – nie tylko jako trasa, droga, ale jako **TEMAT (przewodni, konwencja)** np. w postaci nie tylko tradycyjnych szlaków lądowych i wodnych, ale także w postaci sieci pojedynczych punktów dowolnie rozmieszczonych na obszarze LGD i wpisujących się we wspólną konwencję (min. 2 punkty, obiekty). Konwencja szlaków jest pomysłem mieszkańców LGD na integrację przyszłych beneficjentów i ich działań w zakresie usług turystycznych.

na szlakach
LGD
Puszcza
Knyszyńska

Usługi turystyczne proponowane na terenie LGD Puszcza Knyszyńska potrzebują znalezienia i utrwalenia w świadomości klienta wyróżników, gwarantujących postrzeganie oferty jako wyjątkowej. Powinno stać się to elementem spójnego programu promocji. Strategiczne działanie na rynku turystycznym musi opierać się o dane pochodzące ze stałych badań rynku. Tworzone na tej bazie informacje powinny być dostępne przez systemy teleinformatyczne, opatrzone wspólnym logo, itp. To przyczyni się do zwiększenia rozpoznawalności regionu LGD Puszcza Knyszyńska, zwiększy identyfikację i integrację lokalnych przedsiębiorców turystycznych oraz wpłynie pozytywnie na wizerunek regionu w świadomości jego mieszkańców.

Przedsięwzięcie przyczyni się do realizacji celu ogólnego 1 oraz celów szczegółowych 1.1, 1.2, 1.3 poprzez szlaki jako element łączący, integrujący obszar LGD pod względem przestrzennym, przyrodniczym, historycznym i kulturowym. Ze względu na swoją bogatą specyfikę i tematykę szlaki są istotnym czynnikiem integrującym Lokalną Grupę Działania – jej zasoby i ludzi.

Zgodność
z celami LSR
oraz specyfiką
obszaru LGD

Uwarunkowania i specyfika obszaru:

Operacje realizowane w ramach Przedsięwzięcia nawiązują do specyfiki obszaru w zakresie spójnego dla całego obszaru LGD bogactwa przyrodniczego i kulturowego (Specyfika pkt.1) oraz produktów lokalnych (Specyfika pkt.3) poprzez wykorzystanie atrakcyjnych warunków do uprawiania turystyki aktywnej na całym obszarze LGD (Specyfika pkt. 2). Ponadto w zakresie aspektu promocyjnego realizacja operacji nawiązuje do specyfiki w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego (Specyfika pkt.3) poprzez wykorzystanie zróżnicowanego kapitału społecznego (specyfika pkt.5) do poprawy jakości życia mieszkańców poprzez promocję tego obszaru.

Grupy docelowe beneficjentów:

W ramach przedsięwzięcia zaplanowano zaangażowanie przedstawicieli różnych sektorów gospodarki oraz podmiotów z sektora społecznego, publicznego i prywatnego.

W równym stopniu angażowani będą przedstawiciele różnych sektorów gospodarki: zarówno branży budownictwa, hotelarskiej i gastronomicznej, sztuki, rozrywki i rekreacji, doradztwa finansowego i

ubezpieczeń oraz administracji publicznej.

W szczególności przedsiębiorcy zainteresowani inwestowaniem w turystykę, rolnicy zainteresowani świadczeniem usług turystycznych, kwaterodawcy, samorządy i jednostki im podległe (szkoły, domy kultury), organizacje pozarządowe z obszaru LSR, mieszkańcy gmin LGD (szczególnie ci, których przedsięwzięcia połączyć można ze szlakami LGD) i inni.

Lista rekomendowanych operacji:

Odnowa i rozwój wsi – liczba operacji minimum 7

Preferowane będą operacje m.in.: rozbudowy infrastruktury przy szlakach, obiektów wystawienniczych, obiektów w centrach wsi, miast pełniących funkcje społeczne i rekreacyjno-sportowe; rozbudowy ścieżek, budowy małej infrastruktury turystycznej;

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej – liczba operacji minimum 7

Preferowane będą operacje m.in.: rozwoju usług turystycznych, związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, transportem turystów; oraz usług rzemieślniczych i rękodzielniczych;

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw - liczba operacji minimum 7

Preferowane będą operacje m.in.: rozwoju usług turystycznych, związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, transportem turystów; oraz usług rzemieślniczych i rękodzielniczych;

Małe projekty - liczba operacji minimum 79

Preferowane będą operacje m.in.: rozwój usług turystycznych w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze, historyczne i kulturowe, organizacja imprez, budowa, przebudowa, oznakowanie i wyposażenie szlaków oraz obiektów małej infrastruktury turystycznej przy szlakach, organizacja działań promocyjnych, imprez kulturalnych, rekreacyjnych o charakterze lokalnym i ponadlokalnym, wsparcie istniejących imprez;

Aktywizacja i nabywanie umiejętności - liczba operacji minimum 30

Preferowane będą działania realizowane w ramach Funkcjonowania Lokalnej Grupy, działania Informacyjne, usługi szkoleniowo-doradcze, oraz m.in. badania i analizy dot. rozwoju turystyki przy szlakach, utworzenia strony internetowej, utworzenia wirtualnej informacji turystycznej, wspólnego kalendarza imprez, publikacji promocyjnych dot. LGD, w tym gazetki (newsletter) LGD; przygotowanie wdrożenia strategii promocyjnej dla LGD Puszcza Knyszyńska;

TABELA 16. Matryca logiczna dla Przedsięwzięcia: Turysta aktywny na szlakach LGD Puszcza Knyszyńska, wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania.

	Opis	Wskaźnik realizacji przedsięwzięcia	Źródła weryfikacji	Założenia/ryzyko
Cel ogólny	ROZWÓJ TURYSTYKI AKTYWNEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA	Wskaźniki oddziaływania Wzrost atrakcyjności obszaru LGD Puszcza Knyszyńska (do końca realizacji LSR Region Puszcza Knyszyńska będzie rozpoznawalny jako atrakcyjne miejsce do	Analizy danych dostępnych na portalach turystycznych Dane Podlaskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej (PROT)	Inne organizacje działające na rzecz turystyki, promujące konkurencyjne lokalizacje

		turystyki aktywnej wykorzystującej infrastrukturę szlaków)		
Cel szczegółowy	1.1. Rozwój usług turystycznych 1.2. Promocja turystyczna Regionu LGD Puszcza Knyszyńska 1.3. Poprawa zarządzania lokalnymi zasobami w zakresie infrastruktury turystycznej Regionu LGD Puszcza Knyszyńska	Wskaźniki rezultatu -do 2015- co najmniej 4000 osób weźmie udział w imprezach organizowanych w Regionie LGD Puszcza Knyszyńska - do 2015 utworzonych zostanie minimum 7 pozarolniczych miejsc pracy -do 2015-5000 osób będzie korzystało z nowej infrastruktury turystycznej -do 2015 roku co najmniej o 40 wzrośnie liczba oferowanych usług turystycznych	Raporty z imprez, Dane gromadzone przez LGD	Nastąpi dalszy wzrost zainteresowania turystyką aktywną w regionie i w kraju
Działania PROW	Preferowane typy operacji	Wskaźnik produktu		
Odnowa i rozwój wsi	Operacje w zakresie rozbudowy infrastruktury przy szlakach, obiektów wystawienniczych oraz centrów wsi, miast pełniących funkcje społeczną i rekreacyjno-sportową	7 zrealizowanych operacji (projektów), w tym: 7 w ramach celu 1.3	-Dokumentacja w siedzibie LGD (m.in. dokumentacja techniczna zrealizowanych operacji)	Beneficjenci w odpowiednim czasie przygotowują dokumentację techniczną związaną z realizacją inwestycji
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Operacje w zakresie usług turystycznych związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, transportem turystów; Operacje w zakresie usług rzemieślniczych i rękodzielniczych	7 zrealizowanych operacji (projektów), w tym 7 w ramach celu 1.1	-Dokumentacja w siedzibie LGD -wpisy w rejestrze Urzędów Gmin	Rolnicy będą zainteresowani uruchomieniem pozarolniczej działalności gospodarczej
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Operacje w zakresie usług turystycznych związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem, transportem turystów; Operacje w zakresie usług rzemieślniczych i rękodzielniczych	7 zrealizowanych operacji (projektów), w tym 7 w ramach celu 1.1	-Dokumentacja w siedzibie LGD -wpisy w rejestrze Urzędów Gmin	Osoby fizyczne będą zainteresowane założeniem firmy w branży turystycznej, istniejące firmy będą zainteresowane inwestowaniem w turystykę
Wdrażanie LSR Małe Projekty	Wsparcie usług turystycznych w oparciu o zasoby PK. Organizacja imprez. Budowa, przebudowa, oznakowanie i wyposażenie obiektów małej infrastruktury turystycznej przy szlakach, organizacja działań porcyjnych dotyczących podniesienia atrakcyjności turystycznej Regionu, organizacja imprez;	79 zrealizowanych operacji (projektów), w tym po 26 w ramach celu 1.1, 1.2, oraz 27 w ramach celu 1.3;	Dokumentacja w siedzibie LGD (m.in. listy obecności i raporty z przeprowadzonych szkoleń, dokumentacja fotograficzna, dokumentacja techniczna)	Podmioty z obszaru LGD będą zainteresowane aktywnym uczestnictwem w podejmowaniu się realizacji projektów
Aktywizacja i nabywanie umiejętności	Działania Informacyjne Usługi szkoleniowo-doradcze Badania i analizy dot. rozwoju turystyki przy szlakach	30 zrealizowanych przez LGD (projektów), w tym 10 w ramach celu 1.2, oraz 20 w ramach celu 1.3;	Dokumentacja w siedzibie LGD (m.in. broszury, ulotki, listy obecności, dok. fotograficzna, ekspertyzy)	Podmioty z obszaru LGD aktywnie włączają się w funkcjonowanie LGD i będą zainteresowane aktywnym uczestnictwem w działaniach LGD

ŹRÓDŁO: opracowanie własne.

RÓŻNICOWANIE DZIAŁNOŚCI GOSPODARCZEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA

II CEL OGÓLNY LSR

Mieszkańcy gmin LGD Puszcza Knyszyńska często wskazywali na słaby dostęp do usług, zwłaszcza dla mieszkańców, również usług okołorolniczych. Wpływa to deprymująco na jakość życia na obszarach wiejskich. Mieszkańcy wskazują na liczne trudności w podejmowaniu własnej działalności gospodarczej. Wielu przedsiębiorczym osobom brakuje profesjonalnej wiedzy oraz kapitału na inwestycje. Problem braku kapitału dotyczy również istniejących przedsiębiorstw. Region LGD charakteryzuje się dobrymi warunkami do produkcji zdrowej żywności, przetwórstwa runa leśnego oraz rolnictwa ekologicznego.

ZGODNOŚĆ CELU OGÓLNEGO 2 Z ANALIZĄ SWOT LGD Puszcza Knyszyńska

Należy wykorzystać potencjał lokalnych zasobów, jakimi są liczne produkty lokalne, rzemiosło artystyczne oraz rozwój przetwórstwa produktów rolnych. Lokalne dobra, właściwie wypromowane oraz wykorzystane biznesowo mogą stać się wizytówką Regionu. Przedsiębiorcze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, rosnący potencjał gospodarczy i stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju drobnej przedsiębiorczości, spowoduje wzrost dochodów mieszkańców, zmniejszenie migracji zarobkowej do miast, zwłaszcza młodzieży i ludzi aktywnych zawodowo. Tak zidentyfikowane problemy, słabości ale również mocne strony i szanse doprowadziły mieszkańców do postawienia dla swojej Lokalnej Strategii Rozwoju Celu Ogólnego 2, jakim jest *Różnicowanie działalności gospodarczej w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe regionu LGD Puszcza Knyszyńska*.

Konsekwentna realizacja założeń umożliwi stały, zrównoważony rozwój obszaru gmin LGD Puszcza Knyszyńska w ciągu najbliższych kilkunastu lat. Wszelkie działania służące realizacji tego celu będą odpowiadać następującemu układowi logicznemu:

CEL OGÓLNY	RÓŻNICOWANIE DZIAŁNOŚCI GOSPODARCZEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA		
CELE SZCZEGÓŁOWE	2.1.	2.2.	2.3.
	Wzrost kwalifikacji i rozwój przedsiębiorczości	Rozwój usług dla mieszkańców	Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o wykorzystanie lokalnych zasobów, w tym produktów lokalnych
PRZEDSIĘWZIĘCIE (w ramach którego realizowane będą operacje)	Przedsiębiorczość innowacyjna		

RYSUNEK 5. Schemat organizacyjny dla celu ogólnego: Różnicowanie działalności gospodarczej w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe Regionu LGD Puszcza Knyszyńska

Istotną barierą różnicowania działalności gospodarczej, tworzenia mikro, małych przedsiębiorstw, a przede wszystkim samozatrudnienia jest niewielka wiedza na temat prowadzenia własnej firmy, brak wsparcia merytoryczno-doradczego, a także wspieranie postaw przedsiębiorczych, kreatywnych, promocji dobrych wzorców. W związku powyższym realizacja celu szczegółowego 2.1 zmierza do zmiany poziomu wiedzy na temat zakładania własnej firmy, podniesienia kwalifikacji, a także ma służyć rozwojowi przedsiębiorczości na terenie LGD Puszcza Knyszyńska.

Konkretność celu (określenie stanu po osiągnięciu celu): dzięki realizacji celu 2.1 na terenie LGD Puszcza Knyszyńska wzrosną kwalifikacje przedsiębiorców i innych mieszkańców w zakresie przedsiębiorczości.

Mierzalność celu (określenie mierników realizacji celu): zrealizowanych zostanie co najmniej 30 projektów doradczych, informacyjnych i szkoleniowych z zakresu przedsiębiorczości w wyniku realizacji

Cel szczegółowy 2.1 Wzrost kwalifikacji i rozwój przedsiębiorczości

celu 2.1 (realizacja 32 operacji w ramach działań PROW).

Termin osiągnięcia celu: 2015 rok

Realizacja celu w okresie wdrażania LSR: cel zostanie zrealizowany w okresie wdrażania LSR, tj. 2009-2015.

Cel szczegółowy został uznany przez mieszkańców LGD za równorzędny w stosunku do pozostałych, niezbędny element rozwoju tego obszaru. Podstawowym składnikiem różnicowania działalności na terenach wiejskich są i będą mikro i małe przedsiębiorstwa rodzinne bazujące głównie na lokalnych zasobach i potrzebach mieszkańców. Dotyczy to głównie przetwórstwa: drewna, mięsa, zbóż i ziemniaków, owoców i warzyw, runa leśnego. Rozwój usług dotyczyć będzie również usług budowlanych, produkcji pasz, handlowych, remontowych, usług produkcji rolnej, innych drobnych usług (fryzjer, krawiec), a także odnawialnych źródeł energii.

*Cel szczegółowy
2.2 Rozwój usług
dla mieszkańców*

Konkretność celu (określenie stanu po osiągnięciu celu): dzięki realizacji celu 2.2 na terenie LGD Puszcza Knyszyńska dostępne będą nowe usługi dla mieszkańców tego obszaru.

Mierzalność celu (określenie mierników realizacji celu): co najmniej 250 osób korzystać będzie z nowych usług na terenie LGD Puszcza Knyszyńska w wyniku realizacji celu 2.2 (realizacja 7 operacji w ramach działań PROW).

Termin osiągnięcia celu: 2015 rok

Realizacja celu w okresie wdrażania LSR: cel zostanie zrealizowany w okresie wdrażania LSR, tj. 2009-2015.

Ze względu na specyfikę tego obszaru dominujący typ przedsiębiorczości będzie opierał się o zasoby przyrodnicze i kulturowe, a tym samym licznie występujące tu produkty lokalne. Produkty rolnicze, rzemiosła artystycznego oraz inne specjały kulinarne istniejące tu od lat, lokalnie przetwarzane według starych receptur, ale w zgodzie z obowiązującymi przepisami. Ponadto ważną rolę w tym kontekście odgrywa prowadzenie wspólnych działań na rzecz produkcji, przetwarzania i zbytu produktów lokalnych.

*Cel szczegółowy
2.3 Rozwój
przedsiębiorczości
w oparciu o
wykorzystanie
lokalnych zasobów,
w tym produktów
lokalnych*

Konkretność celu (określenie stanu po osiągnięciu celu): dzięki realizacji celu 2.3 na terenie LGD Puszcza Knyszyńska dostępne będą nowe usługi wykorzystujące lokalne zasoby dla odbiorców lokalnych regionalnych i ponadregionalnych.

Mierzalność celu (określenie mierników realizacji celu): co najmniej 250 osób korzystać będzie z nowych usług na terenie LGD Puszcza Knyszyńska w wyniku realizacji celu 2.3 (realizacja 7 operacji w ramach działań PROW).

Termin osiągnięcia celu: 2015 rok

Realizacja celu w okresie wdrażania LSR: cel zostanie zrealizowany w okresie wdrażania LSR, tj.

2009-2015.

OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA DLA CELU II

Innowacyjność w tym kontekście postrzegana jest jako element łączący, integrujący obszar LGD, pod względem premiowania przedsięwzięć charakteryzujących się nowością, nowatorstwem, reformą, ale również ulepszeniem dotychczasowych, stosowanych rozwiązań. Innowacyjne będzie więc wprowadzenie usług na terenach, gdzie do tej pory nie istniały, lub oferty innowacyjnej w stosunku do istniejących, a także wszystkie ulepszenia maszyn i urządzeń w przedsiębiorstwach istniejących. Innowacyjna przedsiębiorczość to również tworzenie zupełnie nowych rzeczy, zjawisk lub wartości. Innowacje mogą dotyczyć zarówno najwyższych technologii, jak i elementów życia codziennego. Może ona dotyczyć wszelkich dziedzin i sfer oddziaływań w różnych kierunkach. Dlatego też przyczynić się może do realizacji celu ogólnego 1 oraz 3, poprzez te typy operacji, które jej znamiona noszą.

PRZEDSIĘWZIĘCIE
Przedsiębiorczość
innowacyjna

Przedsięwzięcie przyczyni się do realizacji celu ogólnego 2 w tym celów szczegółowych 2.1, 2.2, 2.3 poprzez założenie premiowania innowacyjności w przedsięwzięciach biznesowych realizowanych na terenie LGD.

Zgodność z celami
LSR oraz specyfiką
obszaru LGD

Uwarunkowania i specyfika obszaru:

Realizacja operacji w ramach przedsięwzięcia nawiązuje do specyficznych cech tego obszaru, a mianowicie zapotrzebowania na świadczenie usług okołorolniczych (Specyfika pkt. 4) poprzez promocję usług innowacyjnych, wnoszących nową jakość lokalnie, obok istniejących już usługodawców, przedsiębiorstw.

Grupy docelowe beneficjentów:

W ramach przedsięwzięcia zaplanowano zaangażowanie przedstawicieli różnych sektorów gospodarki oraz podmiotów z sektora społecznego, publicznego i prywatnego.

W równym stopniu angażowani będą przedstawiciele różnych sektorów gospodarki: zarówno branży budownictwa, hotelarskiej i gastronomicznej, sztuki, rozrywki i rekreacji, doradztwa finansowego i ubezpieczeń oraz administracji publicznej.

W szczególności przedsiębiorcy zainteresowani inwestowaniem na terenie LGD, rolnicy i domownicy zamierzający różnicować swoją działalność, samorządy i jednostki im podległe, (szkoły, domy kultury) zainteresowane krzewieniem kultury przedsiębiorczości, organizacje pozarządowe z obszaru LSR, mieszkańcy gmin LGD i inni.

Lista rekomendowanych operacji:

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej – liczba operacji minimum 7

Preferowane będą operacje m.in.: dotyczące usług okołorolniczych i dla ludności, wsparcie usług opartych o produkt lokalny i lokalne zasoby; wytwarzanie produktów z biomasy; rzemiosło,

rękodzielnictwo; usługi oparte na tradycyjnych sektorach gospodarki, lokalnym dziedzictwie.

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw - liczba operacji minimum 7

Preferowane będą operacje m.in.: dotyczące usług okolorolniczych i dla ludności, wsparcie usług opartych o produkt lokalny i lokalne zasoby; wytwarzanie produktów z biomasy; rzemiosło, rękodzielnictwo; usługi oparte na tradycyjnych sektorach gospodarki, lokalnym dziedzictwie.

Małe projekty - liczba operacji minimum 25

Preferowane będą operacje m.in.: organizacji szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym dla przedsiębiorców, rolników i mieszkańców LGD; wsparcie powstawania i wprowadzania na rynek produktów i usług opartych na lokalnych zasobach; wsparcie działań na rzecz podnoszenia jakości produktów lokalnych;

Aktywizacja i nabywanie umiejętności - liczba operacji minimum 7

Preferowane będą operacje m.in.: Działania Informacyjne i szkoleniowe na rzecz podejmowania działalności gospodarczej oraz świadczenia usług na rzecz mieszkańców i rozwoju produktów lokalnych, usługi szkoleniowo-doradcze, wsparcie produktów lokalnych.

TABELA 18. Matryca logiczna dla Przedsięwzięcia: Przedsiębiorczość innowacyjna, wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania.

	Opis	Wskaźnik realizacji przedsięwzięcia	Źródła weryfikacji	Założenia/ryzyko
Cel ogólny	RÓŻNICOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA	Wskaźniki oddziaływania Do końca realizacji LSR poprawi się ilość i jakość świadczonych w Regionie usług w tym usług opartych o produkty lokalne	Analizy danych dostępnych na portalach, badania własne Dane GUS	Sytuacja gospodarcza w kraju i w UE będzie się polepszać wpłynie pozytywnie na aktywność przedsiębiorców
Cel szczegółowy	2.1 Wzrost kwalifikacji i rozwój przedsiębiorczości rolników i przedsiębiorców 2.2 Rozwój usług dla mieszkańców 2.3 Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o wykorzystanie lokalnych zasobów, w tym produktów lokalnych	Wskaźniki rezultatu - do 2015 utworzonych zostanie minimum 7 pozarolniczych miejsc pracy -do 2015-500 osób będzie korzystało z nowych usług	Dane gromadzone przez LGD	
Działania PROW	Preferowane typy operacji	Wskaźnik produktu		
Odnowa i rozwój wsi	-	-	-	-
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wsparcie tworzenia usług okolorolniczych i dla ludności, w tym wsparcie produktów i usług opartych na lokalnych zasobach	Minimum 7 rolników/przedsiębiorców uzyska wsparcie, w tym 4 w ramach celu 2.2, 3 w ramach celu 2.3;	-Dokumentacja w siedzibie LGD -wpisy w rejestrze Urzędów Gmin	Osoby fizyczne będą zainteresowane założeniem firmy świadczącej usługi okolorolnicze lub na rzecz mieszkańców, w tym w oparciu o produkt lokalnego
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wsparcie tworzenia usług okolorolniczych i dla ludności, w tym wsparcie produktów i usług opartych na lokalnych zasobach	Minimum 7 rolników/przedsiębiorców uzyska wsparcie, w tym 3 w ramach celu 2.2, 4 w ramach celu 2.3;	-Dokumentacja w siedzibie LGD -wpisy w rejestrze Urzędów Gmin	Osoby fizyczne będą zainteresowane założeniem firmy świadczącej usługi na okolorolnicze lub na rzecz mieszkańców, w tym usługi z zakresu produktu lokalnego

Wdrażanie LSR Małe Projekty	Organizacja działań edukacyjnych oraz wsparcie rozbudowy małej infrastruktury okolobiznesowej,	Minimum 25 zrealizowanych projektów, w tym szkoleń, w tym 25 w ramach celu 2.1	Dokumentacja w siedzibie LGD (m.in. dokumentacja fotograficzna, listy obecności, dokumentacja techniczna np. funkcjonowania centrów przedsiębiorczości)	Podmioty z obszaru LGD będą zainteresowane aktywnym uczestnictwem w podejmowaniu się i realizacji projektów na rzecz przedsiębiorczości
Aktywizacja i nabywanie umiejętności	Działania Informacyjne i szkoleniowe na rzecz podejmowania działalności gospodarczej oraz świadczenia usług na rzecz mieszkańców i rozwoju produktów lokalnych Usługi szkoleniowo-doradcze, wsparcie produktów lokalnych	Minimum 7 zrealizowanych projektów, w tym szkoleń, w tym 7 w ramach celu 2.1	Dokumentacja w siedzibie LGD (m.in. broszury, ulotki, listy obecności, dok. fotograficzna, ekspertyzy)	Podmioty z obszaru LGD aktywnie włączą się w funkcjonowanie LGD i będą zainteresowane aktywnym uczestnictwem w działaniach LGD

Źródło: opracowanie własne

TRWAŁA POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA I AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA

CEL OGÓLNY III

Mieszkańcy gmin LGD Puszcza Knyszyńska wskazywali na niewystarczający poziom niesformalizowanej aktywności społecznej. Wynika to z braku miejsc spotkań mieszkańców, słabego rozwoju infrastruktury kulturalnej. Przyczynia się to również do niewykorzystania potencjału dzieci i młodzieży. Istniejące organizacje społeczne, liczne zespoły ludowe są niedofinansowane. Brak jest dostępnych na rynku funduszy na działalność małych organizacji wiejskich, kół, które wspierałyby specyficzne potrzeby lokalnych organizacji. Zagrożeniem dla integracji lokalnej jest również izolacja nowych mieszkańców osiedlających się na obszarach wiejskich, zwłaszcza na terenie LGD, ze względu na jego podmiejską specyfikę. To powoduje brak wzajemnego zrozumienia problemów „starych” i „nowych” mieszkańców wsi. Szansą na poprawę istniejących warunków jest wzmocnienie słabych stron regionu: rozbudowa zaplecza kulturalno-rekreacyjnego, miejsc spotkań mieszkańców w postaci Centrów Aktywizacji Społecznej, które reaktywowane zostaną na miejscu dotychczasowych np. świetlic wiejskich i klubów. Mieszkańcy mają świadomość ogromnego atutu swojego obszaru jakim jest tradycyjne budownictwo. Zachowanie tradycyjnej architektury w połączeniu z dbałością o dziedzictwo naturalne, w tym obszary Natura 2000, edukacja, w tym ekologiczna, renowacja i oznakowanie relikwów, przyczyni się do wzrostu estetyki miejscowości, atrakcyjności turystycznej oraz stanie się drogą do aktywizacji społeczności lokalnej. Ponadto wykorzystanie zostaną zidentyfikowane w SWOT szanse rozwojowe jakimi są: wzrost zainteresowania kulturą lokalną, „powroty do korzeni”, a także rozwój sieci komunikacyjnej i drogowej łączącej ze stolicą regionu. Tym samym obszar LGD stanie się atrakcyjnym miejscem dla jego obecnych jak i przyszłych mieszkańców.

Precyzyjne, wielofunkcyjne i wielosektorowe zdefiniowanie poszczególnych celów, ich odpowiedzialne

**ZGODNOŚĆ
CELU
OGÓLNEGO III
Z ANALIZĄ
SWOT LGD
Puszcza
Knyszyńska**

zaplanowanie oraz promocja wśród miejscowej ludności zapewni społeczne zaplecze sukcesu, skutkujące demokratyzacją i oddolnością. Jednocześnie przyczyni się do realizacji wizji rozwoju LGD Puszcza Knyszyńska – stanie się atrakcyjnym miejscem dla aktywnego turysty i przedsiębiorczego mieszkańca.

Konsekwentna realizacja założeń umożliwi stały, zrównoważony rozwój obszaru gmin LGD Puszcza Knyszyńska w ciągu najbliższych kilkunastu lat. Wszelkie działania służące realizacji tego celu będą odpowiadać następującemu układowi logicznemu:

CEL OGÓLNY	TRWAŁA POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA		
CELE SZCZEGÓŁOWE	3.1.	3.2.	3.3.
	Poprawa i rozwój infrastruktury społecznej i kulturalnej	Aktywizacja społeczno-kulturowa mieszkańców	Zachowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego Regionu LGD Puszcza Knyszyńska
PRZEDSIĘWZIĘCIE (w ramach którego realizowane będą operacje)	Estetyczna przestrzeń wiejska w zgodzie z naturą i kulturą - centra aktywizacji społecznej i edukacyjnej LGD Puszcza Knyszyńska		

RYSUNEK 6. Schemat organizacyjny dla celu ogólnego: Trwała poprawa jakości życia w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe Regionu LGD Puszcza Knyszyńska

Zwiększenie integracji wspólnot wiejskich w celu zapobieżenia atomizacji społecznej (zachęcenia do samoorganizacji, tworzenia społeczeństwa obywatelskiego, aktywności społecznej i gospodarczej. W obrębie tego celu za jedno z podstawowych zadań uznano pogłębienie współpracy oraz zwiększenie integracji społecznej poprzez stworzenie możliwości wykorzystania infrastruktury społecznej i kulturalnej tego obszaru (np. świetlic, boisk, placów zabaw, skwerów, kafejek internetowych).

Cel szczegółowy 3.1
Poprawa i rozwój infrastruktury społecznej i kulturalnej

Konkretność celu (określenie stanu po osiągnięciu celu): dzięki realizacji celu 3.1 na terenie LGD Puszcza Knyszyńska dostępna będzie infrastruktura społeczna i kulturalna, szczególnie świetlice, boiska, place zabaw, skwery, kafejki internetowe.

Mierzalność celu (określenie mierników realizacji celu): co najmniej o 500 osób będzie korzystało z nowej lub odnowionej infrastruktury społecznej i kulturalnej oraz powstanie co najmniej 7 obiektów w wyniku realizacji celu 3.1 (realizacja 7 operacji w ramach działań PROW).

Termin osiągnięcia celu: 2015 rok

Realizacja celu w okresie wdrażania LSR: cel zostanie zrealizowany w okresie wdrażania LSR, tj. 2009-2015.

Cel szczegółowy został uznany przez mieszkańców LGD za równorzędny w stosunku do pozostałych, niezbędny element rozwoju tego obszaru. Podstawowym jego elementem będzie stworzenie postaw do pogłębienia współpracy pomiędzy wszystkimi społecznościami LGD Puszcza Knyszyńska, jak również zacieśnianie współpracy z innymi podmiotami krajowymi i międzynarodowymi działającymi w ramach LEADER. Aktywizacja ma również wymiar wewnętrzny – wsparcia i promocji organizacji wiejskich, poprzez edukację, wsparcie finansowe, szkoleniowe i inne.

Cel szczegółowy 3.2 Aktywizacja społeczno-kulturowa mieszkańców

Konkretność celu (określenie stanu po osiągnięciu celu): dzięki realizacji celu 3.2 na terenie LGD Puszcza Knyszyńska funkcjonować będą aktywne organizacje społeczne wsparte finansowo, edukacyjnie i rzeczowo w zakresie ich aktywności na rzecz obszaru LGD Puszcza Knyszyńska.

Mierzalność celu (określenie mierników realizacji celu): co najmniej o 300 osób będzie korzystało z ze szkoleń oraz zrealizowanych zostanie co najmniej 40 projektów szkoleniowo-informacyjnych w wyniku realizacji celu 3.2 (realizacja 48 operacji w ramach działań PROW).

Termin osiągnięcia celu: 2014 rok

Realizacja celu w okresie wdrażania LSR: cel zostanie zrealizowany w okresie wdrażania LSR, tj. 2009-2014.

Jakość życia idzie w parze ze świadomością swojej historii, dbałością o otoczenie, świadomością ekologiczną. Obszar LGD Puszcza Knyszyńska ze względu na swoje położenie jest szczególnie predysponowany do dbałości o zrównoważony rozwój w oparciu o posiadane dziedzictwo. Dlatego też w ramach tego celu należy prowadzić działania na rzecz świadomości ekologicznej mieszkańców LGD Puszcza Knyszyńska, jak również dbałości o zmianę stylu życia (np. estetykę otoczenia, segregację odpadów, gospodarkę wodno-ściekową, zachowanie i znakowanie miejsc szczególnej ochrony przyrody, w tym Natura 2000).

Cel szczegółowy 3.3: Zachowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego Regionu LGD Puszcza Knyszyńska

Konkretność celu (określenie stanu po osiągnięciu celu): dzięki realizacji celu 3.3 na terenie LGD Puszcza Knyszyńska poprawi się odczuwalnie jakość i styl życia mieszkańców w aspekcie świadomości ekologicznej i estetycznej mieszkańców

Mierzalność celu (określenie mierników realizacji celu): co najmniej o 100 osób będzie korzystało z ze szkoleń oraz zrealizowanych zostanie co najmniej 40 projektów szkoleniowo-informacyjnych w wyniku realizacji celu 3.2 (realizacja 48 operacji w ramach działań PROW).

Termin osiągnięcia celu: 2015 rok

Realizacja celu w okresie wdrażania LSR: cel zostanie zrealizowany w okresie wdrażania LSR, tj. 2009-2015.

OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA DLA CELU III

Jak wynika z Badań własnych, mieszkańcy zważają na potrzebę uaktywnienia, nadania nowych zadań istniejącym obiektom infrastruktury społecznej. W związku z tym, realizowane operacje w sposób nowatorski promować będą aktywne centra lokalne, wsparciem objęte zostaną te typy infrastruktury społecznej i kulturalnej, które zaproponują działania aktywizujące oraz inicjatywy edukacyjne mieszkańców. Mogą one przyjąć różną formę, festynów, akcji promocyjnych, festiwali, szkoleń, itp. Przyczyni się to bezpośrednio do kompleksowego zagospodarowania istniejącej oraz tworzonej infrastruktury, poprzez nadanie im funkcji aktywizujących mieszkańców Lokalnej Grupy Działania.

PRZEDSIĘWZIĘCIE
Estetyczna
przestrzeń wiejska
w zgodzie z naturą
i kulturą - centra
aktywizacji
społecznej i
edukacyjnej
LGD Puszcza
Knyszyńska

Obszar LSR w dużej części pokrywa Puszcza Knyszyńska oraz dorzecza Narwi i innych rzek. Obszary te w sposób szczególny pozostawać muszą pod opieką człowieka tak aby rozwijały się w sposób zrównoważony. Towarzyszyć temu powinna specjalna troska o dziedzictwo kulturowe i naturalne tego obszaru. Wiele wsi LGD charakteryzuje tradycyjna drewniana zabudowa. Domy otoczone są pięknymi ogrodami z rodzimymi gatunkami roślin. Zachowanie tego stanu wymaga jednak promocji wiedzy na temat tradycyjnej architektury, miejsc cennych przyrodniczo, a także codziennej dbałości o obejścia. Dlatego też mieszkańcy formułując cele a następnie wypracowując przedsięwzięcia zadbali o uwzględnienie operacji z zakresu estetyzacji przestrzeni wiejskiej, jako aspektu ważnego dla poprawy jakości życia w miejscowościach na terenie LGD oraz zachowania dziedzictwa przyrody i kultury, w tym dbałości o cenne przyrodniczo miejsca, Natury 2000.

Przedsięwzięcie przyczyni się do realizacji celu ogólnego 3 w tym celów szczegółowych 3.1, 3.2 oraz celu ogólnego 2, w tym w szczególności celu 2.1 oraz celu 1, 1.2, 1.3.

Zgodność
z celami LSR
oraz specyfiką
obszaru LGD

Uwarunkowania i specyfika obszaru:

Przedsięwzięcie to, będące wynikiem konsultacji społecznych wynika z potrzeby łączącej obszar 7 Gmin, dotyczącej zróżnicowanego kapitału społecznego mieszkańców obszaru LGD Puszcza Knyszyńska (Specyfika pkt. 5). Jest pokłosiem uwarunkowań społecznych i kulturowych (Specyfika pkt. 3).

Grupy docelowe beneficjentów:

W ramach przedsięwzięcia zaplanowano zaangażowanie przedstawicieli różnych sektorów gospodarki oraz podmiotów z sektora społecznego, publicznego i prywatnego.

W równym stopniu angażowani będą przedstawiciele różnych sektorów gospodarki: zarówno branży budownictwa, hotelarskiej i gastronomicznej, sztuki, rozrywki i rekreacji, doradztwa finansowego i ubezpieczeń oraz administracji publicznej.

W szczególności grupą docelową będą podmioty zainteresowane tworzeniem centrów aktywizacji społecznej oraz inicjatyw edukacyjnych: mieszkańcy gmin LGD, samorządy i jednostki im podległe

(szkoły, domy kultury), organizacje pozarządowe z obszaru LSR i inni. W zakresie estetyzacji odbiorcy zainteresowani zachowaniem i oznakowywaniem miejsc szczególnie ważnych kulturowo i przyrodniczo: mieszkańcy gmin LGD, samorządy i jednostki im podległe (szkoły, domy kultury), organizacje pozarządowe z obszaru LSR, kwaterodawcy.

Lista rekomendowanych operacji:

Odnowa i rozwój wsi – liczba operacji minimum 7

Preferowane typy operacji m.in.: wsparcie obiektów pełniących funkcje społeczne i rekreacyjno-kulturalne oraz obiektów integracji społecznej, poprzez budowę, przebudowę, remont;

W zakresie estetyzacji preferowane typy operacji to m.in.: wsparcie obiektów cennego lokalnego dziedzictwa; odbudowa, odnowienie obiektów małej architektury, elementów budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych woj. ewidencją zabytków;

Małe projekty - liczba operacji minimum 76

Preferowane typy operacji m.in.: wsparcie obiektów infrastruktury społecznej, poprzez remonty, wyposażenie, udostępnianie sprzętu komputerowego; promocję lokalnej twórczości kulturalnej (w tym zespołów); działań na rzecz kultywowania miejscowych tradycji, obrzędów, zawodów, rzemiosła, działań edukacyjnych i integracyjnych, w tym imprez kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych; organizacji działań na rzecz lokalnych liderów, w tym szkoleń w zakresie zakładania stowarzyszeń i pozyskiwania funduszy; działań aktywizujących młodzież dla młodzieży i przez młodzież, organizacja miejsc spędzania wolnego czasu przez dzieci, młodzież i dorosłych mieszkańców LGD.

Preferowane typy operacji w zakresie estetycznej przestrzeni wiejskiej to m.in.: organizacja działań szkoleniowych z zakresu edukacji ekologicznej i historycznej; konkursów, wydawnictw dot. dziedzictwa naturalnego i kulturowego, organizacja szkoleń i konkursów z zakresu edukacji ekologicznej, zdrowej żywności, selekcji odpadów; odbudowa, odnowienie obiektów małej architektury, elementów budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych woj. ewidencją zabytków; zachowanie, zabezpieczenie, oznakowanie obszarów i obiektów objętych poszczególnymi formami przyrody, w tym Natura 2000; tworzenie sieci zielonych szkół.

Aktywizacja i nabywanie umiejętności - liczba operacji minimum 20

Preferowane typy operacji m.in.: działania informacyjne i szkoleniowe na rzecz aktywności społecznej, w tym wsparcie m.in. formalnych i nieformalnych organizacji społ., imprez, organizacji młodych; tworzenia i utrzymania estetycznej przestrzeni wiejskiej.

TABELA 19. Matryca logiczna dla Przedsięwzięcia: Estetyczna przestrzeń wiejska w zgodzie z naturą i kulturą - centra aktywizacji społecznej i edukacyjnej LGD Puszcza Knyszyńska; wskaźniki produktu, rezultatu, oddziaływania.

	Opis	Wskaźnik realizacji przedsięwzięcia	Źródła weryfikacji	Założenia/ryzyko
Cel ogólny	TRWAŁA POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA I AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW W OPARCIU ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA	Wskaźniki oddziaływania: Do końca realizacji LSR W Regionie LGD Puszcza knyszyńska odczuwalnie poprawi się jakość życia oraz wzrośnie aktywność mieszkańców	Analizy danych dostępnych na portalach informacyjnych, badania własne	Sytuacja gospodarcza kraju będzie stabilna, utrzymane zostanie dotychczasowe tempo rozwoju regionalnego i absorpcji funduszy, co wpłynie na poprawę jakości m.in. infrastruktury na terenie LGD
Cel szczegółowy	3.1 Poprawa i rozwój infrastruktury społecznej i kulturalnej 3.2 Aktywizacja społeczno-kulturowa mieszkańców 3.3 Zachowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego Regionu LGD Puszcza Knyszyńska	Wskaźniki rezultatu: - do 2015 minimum 300 mieszkańców LGD uczestniczyć będzie w szkoleniach -do 2015-500 osób będzie korzystało z nowych usług obiektów rekreacyjno-kulturalnych	Dane gromadzone przez LGD	
Działania PROW	Preferowane typy operacji	Wskaźnik produktu:		
Odnowa i rozwój wsi	Wsparcie obiektów pełniących funkcje społeczne i rekreacyjno-kulturalne obiektów integracji społecznej	7 zrealizowanych projektów, w tym 7 w ramach celu 3.1	-	W odpowiednim czasie przygotowana zostanie dokumentacja techniczna
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	-	-	-	-
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	-	-	-	-
Wdrażanie LSR Małe Projekty	Wsparcie obiektów infrastruktury społecznej, poprzez remonty, wyposażenie, udostępnianie sprzętu komp., Promocja lokalnej twórczości kulturalnej,	76 zrealizowanych projektów (w tym imprez, szkoleń), w tym 38 w ramach celu 3.2 oraz 38 w ramach celu 3.3	Dokumentacja w siedzibie LGD (m.in. dokumentacja fotograficzna, listy obecności, dokumentacja techniczna np. funkcjonowania centrów przedsiębiorczości)	Podmioty z obszaru LGD będą zainteresowane aktywnym uczestnictwem w podejmowaniu się i realizacji projektów na rzecz aktywności społecznej
Aktywizacja i nabywanie umiejętności	Działania Informacyjne i szkoleniowe na rzecz aktywności społecznej, w tym wsparcie m.in. formalnych i nieformalnych organizacji społ., imprez, organizacji młodych;	20 zrealizowanych projektów (w tym imprez, szkoleń), w tym 10 w ramach celu 3.2 oraz 10 w ramach celu 3.3	Dokumentacja w siedzibie LGD (m.in. broszury, ulotki, listy obecności, dok. fotograficzna, ekspertyzy)	Podmioty z obszaru LGD aktywnie włączą się w funkcjonowanie LGD i będą zainteresowane aktywnym uczestnictwem w działaniach LGD w zakresie aktywizacji społecznej

Źródło: opracowanie własne.

Poniższa zestawienie zbiorczo prezentuje zakładane minimalne ilości operacji do osiągnięcia w ramach LSR.

Tabela 21: Operacje w ramach LSR LGD Puszcza Knyszyńska.

cele ogólne	przedsięwzięcia	zakładana liczba operacji realizowanych w ramach przedsięwzięć	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikro-przedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	razem wdrażanie LSR	nabywanie umiejętności i aktywizacja	operacje razem
Cel 1 ROZWÓJ TURYSTYKI AKTYWNEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA	PRZEDSIĘWZIĘCIE Turystyka aktywna na szlakach LGD Puszcza Knyszyńska	minimalna liczba/wartość	7	7	7	79	3960584	30	130
	PRZEDSIĘWZIĘCIE Przedsiębiorczość innowacyjna	minimalna liczba/wartość	7	7	0	25	1480000	7	46

<div>Cel 2</div> <div>RÓŻNICOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE OBSZARU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA</div> <div>Cel 3</div> <div>TRWAŁA POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA I AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW W OPARCIU ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE OBSZARU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA</div>	<div>PRZEDSIĘWZIĘCIE</div> <div>Estetyczna przestrzeń wiejska w zgodzie z naturą i kulturą - centra aktywizacji społecznej i edukacyjnej LGD Puszcza Knyszyńska</div>	<div>minimalna liczba/wartość</div>								
			0	0	7	76	2920000	20	103	
			14	14	14	180	57	279		
			minimalna liczba operacji w ramach LSR		Wartość operacji w ramach LSR ogółem					

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

OKREŚLENIE MISJI LGD

Lokalna Grupa Działania wskazała definiując misję, iż rozumie ją jako wartości i fundament funkcjonowania, swoiste *credo* Lokalnej Strategii Rozwoju. W oparciu o wspólnie wypracowaną misję i wizję, dokonany został wybór celów ogólnych i szczegółowych dla planowanej Lokalnej Strategii Rozwoju Puszczy Knyszyńskiej.

Uczestnicy warsztatów, mieszkańcy obszaru Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska budując misję, wskazali przede wszystkim na solidarną i aktywną współpracę wszystkich społeczności lokalnych w promocji regionu w środowisku lokalnym, krajowym i międzynarodowym ze szczególnym uwzględnieniem promocji turystyki aktywnej i przedsiębiorczości w oparciu o walory i bogactwa środowiska naturalnego i kulturowego. Lokalna Grupa działania ma być narzędziem do poprawy jakości życia na terenie LGD. Dlatego też podczas wspólnych spotkań grupom warsztatowym udało się wypracować wspólną misję, która została przyjęta w następującej formie:

***Misją Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska
jest wspieranie mieszkańców i inicjowanie działań na rzecz zrównoważonego
i wszechstronnego rozwoju obszaru LGD Puszcza Knyszyńska, szczególnie w obszarze
aktywnej turystyki i przedsiębiorczości. Dlatego Członkowie LGD są przekonani o kluczowym
znaczeniu współpracy na rzecz trwałej poprawy jakości życia mieszkańców w zgodzie
z dziedzictwem przyrodniczym i kulturowym Regionu Puszcza Knyszyńska.***

Dzięki powyższemu sformułowaniu misji wskazanej dla LGD przez mieszkańców obszaru Puszczy Knyszyńskiej w drodze wspólnych dyskusji i debat realizacja celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć, przyczyni się do urzeczywistnienia wyobrażenia o Regionie LGD Puszcza Knyszyńska wyrażonego w wizji.

WYKAZANIE SPÓJNOŚCI SPECYFIKI OBSZARU Z CELAMI LSR

Mieszkańcy obszaru LGD Puszcza Knyszyńska mogą dzięki realizacji LSR właściwie wykorzystać zasoby tego obszaru, zarówno w krótkiej jak i długiej perspektywie planowania. Specyfika tego obszaru, na którą składają się takie cechy jak bogactwo przyrodnicze i kulturowe Puszczy Knyszyńskiej i jej otuliny, atrakcyjne warunki do uprawiania turystyki aktywnej na całym obszarze LGD, dziedzictwo historyczne i kulturowe wielu narodowości (polskiej, białoruskiej, litewskiej, rosyjskiej, niemieckiej) i wyznań (katolicyzmu, prawosławia, judaizmu, islamu i protestantyzmu), produkty lokalne obszaru LGD Puszcza Knyszyńska i wreszcie zróżnicowanie kapitału społecznego mieszkańców obszaru LGD Puszcza Knyszyńska są dowodem na istnienie zasobów, niezbędnych do realizacji zintegrowanego, innowacyjnego, opartego o potencjał ludzi, podejścia do rozwoju obszarów wiejskich.

Unikatowość i piękno otaczającej przyrody było wielokrotnie punktem wyjścia do rozmyślań nad kierunkami rozwoju regionu. Mieszkańcy wykazują dużą gotowość do inwestowania w turystykę, szczególnie aktywną, ze względu na bogate warunki przyrodnicze sprzyjające ich rozwojowi, przy jednoczesnym świadomym wykorzystywaniu zasobów naturalnych i kulturowych obszaru. Dlatego też cele strategiczne, które zostały wspólnie wypracowane oraz wybrane przez mieszkańców, w najważniejszy sposób w przekonaniu społeczności zamieszkującej obszar LGD, odnoszą się i wykorzystują specyfikę tego obszaru.

Cel 1 ogólny jakim jest **ROZWÓJ TURYSTYKI AKTYWNEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA** bezpośrednio odnosi się do specyfiki tego obszaru – Bogactwa przyrodniczego i kulturowego Puszczy Knyszyńskiej i jej otuliny oraz atrakcyjnych warunków do uprawiania turystyki aktywnej na całym obszarze LGD. Realizacja tego celu w oparciu o tak zdefiniowaną specyfikę wynika z przekonania o wyjątkowości tego obszaru nie tylko na skalę województwa, ale i całej Polski. Siedem gmin tworzących LGD Puszcza Knyszyńska posiada wiele wspólnych i wyróżniających, cech przyrodniczych i kulturowych. Świadomi tego są przede wszystkim członkowie LGD, którzy wielokrotnie podkreślali, że Region LGD Puszcza Knyszyńska posiada ogromny potencjał, jego mieszkańcom żyje się coraz lepiej, oraz więcej mają też do zaoferowania odwiedzającym ich turystom. O jego walorach świadczą między innymi cechy wspólne takie jak czyste i mało przekształcone środowisko naturalne, bogata sieć obszarów NATURA 2000, przygraniczne położenie oraz przynależność do obszaru Zielonych Płuc Polski. Realizacja celu pierwszego ogólnego będzie oparta o bogactwo przyrodnicze i kulturowe Puszczy Knyszyńskiej i jej

otuliny, na które składają się piękne lasy i bogata roślinność tworzące idealne miejsce do aktywnego odpoczynku, liczne gatunki zwierząt przyciągające amatorów „bezkrwawych łowów”, rzeki, źródła, mokradła oraz urozmaicona rzeźba terenu, Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej, liczne rezerваты i pomniki przyrody. W związku z tym realizacja Celu I ogólnego przyczyni się do wykorzystania i zachowania wyjątkowych zasobów Puszczy Knyszyńskiej, poprzez stworzenie szerokiej, wspólnej oferty turystycznej dla siedmiu gmin obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju. Oferta będzie oparta o walory, między innymi: Puszczy Knyszyńskiej, Rzeki Supraśl i Narew i ich dopływów, Zbiornika wodnego Siemianówka, Zalewów: w Wasilkowie, koło Czarnej Białostockiej i Gródka. Ponadto wykorzystany zostanie unikatowy krajobraz przyrodniczy, który wzbogacają liczne obiekty dziedzictwa kulturowego (zabytki, ciekawa zabudowa, dworki i parki). Podstawą do realizacji przedsięwzięć w ramach Celu I ogólnego będzie spójna dla siedmiu gmin sieć ponad 30 szlaków turystycznych oplatająca cały obszar LGD.

Tak realizowane działania w ramach celu I ogólnego opartego o specyficzne dla tego obszaru cechy będą się wiązać z rozwojem przedsiębiorczości i powstaniem nowych miejsc pracy. To przyczyni się do realizacji celu II ogólnego jakim jest ***RÓŻNICOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA.***

Rozwój przedsiębiorczości dla mieszkańców obszaru LGD Puszcza Knyszyńska jest związany z wykorzystaniem zasobów naturalnych oraz turystyki nieszkodliwej dla środowiska. Ponadto wynika z cech specyficznych dla tego obszaru jakimi są między innymi Dziedzictwo historyczne i kulturowe wielu narodowości oraz Usługi okolorolnicze i produkty lokalne obszaru LGD Puszcza Knyszyńska.

Mieszkańcy obszaru LGD Puszcza Knyszyńska definiując cele wielokrotnie wspominali o licznych na tym terenie wyrobach rękodzieła ludowego i tradycyjnych zawodach, tradycyjne produkty i potrawy lokalnej kuchni (przede wszystkim różne potrawy ziemniaczane, kiszonki, wędzonki, sękacz i lody zabłudowskie oraz lokalne alkohole). To wszystko stanowi o specyficznym dla tego obszaru dziedzictwie historycznym i kulturowym LGD Puszcza Knyszyńska, która przyciąga turystę do tego regionu ale również wprost wspiera rozwój przedsiębiorczości. Dlatego też mieszkańcy w oparciu o cechy specyficzne dla ich obszaru postanowili położyć duży nacisk w LSR na rozwój drobnej przedsiębiorczości i usług związanych nie tylko z rolnictwem. Przedsiębiorczość mieszkańców obszaru LGD przyczyni się do dalszej aktywizacji szerszej społeczności lokalnej.

Rozwój przedsiębiorczości oparty będzie o lokalne produkty obszaru LGD, w tym wyjątkowo bogata tradycja rękodzieła ludowego oraz zdrowe i tradycyjne produkty i potrawy lokalnej kuchni (potrawy ziemniaczane, kiszonki, wędzonki, sękacze i lody zabłudowskie oraz lokalne alkohole, na przykład *Duch Puszczy*). Jeśli zaś chodzi o produkty rękodzieła i rzemiosła, to lokalna przedsiębiorczość

dotyczyć będzie specyficznych dla tego regionu zawodów, tradycji wytwarzania przedmiotów codziennego użytku i zdobnictwa. Działalność twórców ludowych, już dziś można podziwiać odwiedzając szlak tradycyjnego rękodzieła ludowego, mający swój początek w Czarnej Wsi Kościelnej. Na terenie całego obszaru LGD istnieją liczne pracownie rękodzielniczków i twórców ludowych (kuźnie, pracownia łyżkarska i pracownie garncarskie, wyroby ze słomy, wikliniarstwo, rzeźba w drewnie i kamieniu, metaloplastyka, wyroby ze skóry, suche bukiety, tkactwo, robótki ręczne, ikona, malarstwo, ceramika). Jest to ogromny potencjał, który warto rozwijać, aby kolejne pokolenia chciały nabywać rękodzielnicze, rzemieślnicze, a także kulinarne umiejętności.

Realizacja celu III ogólnego jaki jest **TRWAŁA POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA I AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA** została wskazana przez mieszkańców tego obszaru ze względu na specyficzną dla tego obszaru cechę jaką jest potrzeba podniesienia poziomu aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców oraz ich gotowości do podejmowania wspólnych działań na rzecz rozwoju zamieszkiwanego obszaru. Ponadto bardzo ważnym elementem wpływającym na tak sprecyzowanie przez mieszkańców celu jest podniesienie świadomości ekologicznej i estetycznej mieszkańców w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Uwzględnienie specyfiki obszaru LGD wynikającej z uwarunkowań społecznych ma kluczowe znaczenie w efektywnej realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. W ramach realizacji operacji w celu III ogólnym wykorzystany zostanie pozytywny potencjał społeczny do aktywizacji i integracji mieszkańców. Działania przewidziane w LSR w ramach celu III opierać się będą o podejmowane już na tym obszarze działania na rzecz aktywizacji, integracji i edukacji. Będą bazować na istniejących organizacjach i wydarzeniach oraz kreować nowe inicjatywy.

Przedstawione powyżej cele Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Puszcza Knyszyńska są spójne i wynikają wprost ze specyficznego charakteru LGD, co świadczy o wewnętrznej spójności obszaru LGD Puszcza Knyszyńska. Zarówno cechy specyficzne jak i oparte o nie Cele LSR są efektem pracy warsztatowej mieszkańców oraz analizy wyników badań ankietowych. Zdaniem mieszkańców, tak skonstruowana Lokalna Strategia będzie służyć skutecznemu i zintegrowanemu rozwojowi tego obszaru. Powiązanie celów ze specyfiką LGD jest dowodem na zidentyfikowanie i chęć wykorzystania zasobów niezbędnych do realizacji zintegrowanego, innowacyjnego i opartego o potencjał ludzi, podejścia do rozwoju obszarów wiejskich.

UZASADNIENIE PODEJŚCIA ZINTEGROWANEGO DLA PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH LSR

ROZDZIAŁ VII

Podejście zintegrowane w LSR przejawia się w trzech aspektach stworzonej strategii:

- związków pomiędzy celami, przedsięwzięciami i operacjami;
- związków pomiędzy różnymi podmiotami i aktorami, którzy będą realizować LSR;
- związków pomiędzy różnymi zasobami lokalnymi, które będą w realizowanych operacjach zaangażowane.

Zintegrowane cele, przedsięwzięcia i operacje

Lokalna Grupa Działania wskazała trzy główne cele do realizacji w ramach osi IV LEADER. Są one zintegrowane ze sobą, tworząc sieć powiązań dzięki realizacji operacji w ramach zaplanowanych przedsięwzięć. Realizowane operacje, zgodnie z założeniami osi IV PROW służyć mają trwałej poprawie jakości życia na obszarach wiejskich. Operacje będą dotyczyć zarówno działań miękkich, związanych z rozwojem kapitału społecznego na obszarze LGD jak również działań inwestycyjnych o małej i dużej skali. Wszystkie operacje realizowane w ramach trzech celów LSR zmierzać mają do realizacji wizji dla tego obszaru – Puszczy Knyszyńskiej jako atrakcyjnego miejsca dla aktywnego turysty i przedsiębiorczego mieszkańca. Zrównoważona realizacja tych trzech celów przyczyni się do trwałej poprawy jakości życia na tym obszarze. Pierwszy z celów sformułowany został w następujący sposób: *ROZWÓJ TURYSTYKI AKTYWNEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA* wraz celami szczegółowymi jakimi są wspierający rozwój usług turystycznych, poprzez promocję turystyczną regionu oraz poprawę zarządzania lokalnymi zasobami. Tak zaplanowany cel przez mieszkańców LGD, realizowany ma być poprzez przedsięwzięcia: turystyki aktywnej na szlakach LGD oraz programu promocji LGD Puszcza Knyszyńska. Rozwój turystyki wiązać się będzie z rozwojem przedsiębiorczości i powstaniem nowych miejsc pracy. To przyczyni się do realizacji celu II ogólnego jakim jest *RÓŻNICOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W OPARCIU O ZASOBY NATURALNE I KULTUROWE REGIONU LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA*. Tak sprecyzowany cel ogólny ma być realizowany poprzez cele szczegółowe na rzecz wzrostu kwalifikacji i rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców, usług dla mieszkańców, w tym w oparciu o wykorzystanie lokalnych zasobów (produktów lokalnych). Cel II będzie realizowany poprzez operacje premiujące przedsiębiorczość innowacyjną. Dywersyfikacja dochodów poprzez rozwój usług pozarolniczych oraz wykorzystanie lokalnych zasobów przyczyni się do realizacji celu trzeciego strategii jakim jest trwała poprawa jakości życia i aktywizacja mieszkańców w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe obszaru LGD Puszcza Knyszyńska. Mieszkańcy regionu wskazali w celach szczegółowych na poprawę i rozwój

infrastruktury społecznej i kulturalnej, aktywizacji społeczno-kulturowej mieszkańców oraz zachowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego. Preferowane będą operacje odnoszące się do centrów aktywizacji społecznej na rzecz integracji i edukacji mieszkańców oraz estetyki miejscowości z zachowaniem dziedzictwa historycznego i kulturowego regionu.

Powyżej przedstawione cele, przedsięwzięcia oraz operacje są spójne, powiązane ze sobą i nawzajem się uzupełniają. Realizacja celu I wpływa i przyczynia się do realizacji celu II. Natomiast realizacja celu I i II nie byłaby możliwa bez realizacji celu III, czyli aktywnej społeczności lokalnej zainteresowanej rozwojem siebie oraz swoje społeczności lokalnej. W ten sposób cele wzajemnie na siebie oddziałują dzięki efektowi synergii działań – wielu wzajemnie wspierających się operacji w ramach spójnych przedsięwzięć służących realizacji trzech celów LSR Puszcza Knyszyńska.

- zintegrowane wykorzystanie zasobów lokalnych

Realizacja każdego z celów angażuje wiele różnych zasobów lokalnych w tym bogactwo przyrodnicze i kulturowe Puszczy Knyszyńskiej i jej otuliny, historię, kulturę oraz samych mieszkańców zamieszkujących ten obszar. Społeczność lokalna wskazując cele do realizacji w strategii LGD uwzględniła wykorzystanie walorów zasobów lokalnych, czystego i mało przekształconego środowiska naturalnego, bogatej sieci obszarów NATURA 2000, pięknych lasów i bogatej roślinności tworzące idealne miejsce do aktywnego odpoczynku, liczne gatunki zwierząt przyciągające amatorów „bezkrwawych łowów”, rzeki, źródła, mokradła oraz urozmaiconą rzeźbę terenu, liczne rezerваты i pomniki przyrody, położenia oraz przynależność do obszaru Zielonych Płuc Polski. To wszystko wsparte będzie zaangażowaniem bogactwa kulturowego (licznymi zabytkami, obyczajami, ciekawą zabudową, dworami i parkami, produktami lokalnymi). Rozwój turystyki aktywnej w ramach celu I oraz rozwój przedsiębiorczości, który stał się domeną celu II, dla aktywnych mieszkańców obszaru LGD Puszcza Knyszyńska wspieranych w ramach celu III LSR jest związany z wykorzystaniem zasobów naturalnych oraz turystyki nieszkodliwej dla środowiska. Realizacja celów angażuje liczne na tym terenie wyroby rękodzieła ludowego i tradycyjne zawody, tradycyjne produkty i potrawy lokalnej kuchni (przede wszystkim różne potrawy ziemniaczane, kiszonki, wędzonki, sękacz i lody zabludowskie oraz lokalne alkohole). Te wszystkie zasoby stanowią o specyfice tego obszaru a ich wykorzystanie przyciągnie turystę do tego regionu, wspierać będzie rozwój przedsiębiorczości oraz przyczyniać się do aktywizacji społeczności. Mieszkańcy w oparciu o cechy specyficzne dla ich obszaru postanowili położyć duży nacisk w LSR na rozwój drobnej przedsiębiorczości i usług związanych nie tylko z rolnictwem. Jeśli zaś chodzi o produkty rękodzieła i rzemiosła, to lokalna przedsiębiorczość dotyczyć będzie specyficznych dla tego regionu zawodów, tradycji wytwarzania przedmiotów codziennego użytku i zdobnictwa. Na terenie całego obszaru LGD istnieją liczne pracownie rękodzielniczków i twórców ludowych (kuźnie, pracownia

łyżkarska i pracownie garncarskie, wyroby ze słomy, wikliniarstwo, rzeźba w drewnie i kamieniu, metaloplastyka, wyroby ze skóry, suche bukiety, tkactwo, robótki ręczne, ikona, malarstwo, ceramika). Jest to ogromny potencjał i wspaniałe zróżnicowane zasoby, które warto rozwijać.

Realizacja celu III angażuje mieszkańców w działania społeczno-kulturalne, podejmowanie wspólnych działań na rzecz rozwoju zamieszkiwanego obszaru. Ponadto bardzo ważnym elementem wpływającym na tak sprecyzowanie przez mieszkańców celu jest podniesienie świadomości ekologicznej i estetycznej mieszkańców w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. W ramach realizowanych operacji zgodnych z celem III ogólnym wykorzystany zostanie pozytywny potencjał społeczny do aktywizacji i integracji mieszkańców. Działania przewidziane w LSR w ramach celu III opierać się będą o podejmowane już na tym obszarze inicjatywy na rzecz aktywizacji, integracji i edukacji. Będą bazować na istniejących organizacjach i wydarzeniach oraz kreować nowe projekty.

-Związki z podmiotami z różnych sektorów gospodarki realizujących operacje w ramach LSR

W ramach LSR Puszcza Knyszyńska zaplanowano zaangażowanie przedstawicieli różnych sektorów gospodarki oraz podmiotów z sektora społecznego, publicznego i prywatnego.

W ramach celu I, II, III ogólnego w równym stopniu angażowani będą przedstawiciele różnych sektorów gospodarki: zarówno branży budownictwa, hotelarskiej i gastronomicznej, sztuki, rozrywki i rekreacji, doradztwa finansowego i ubezpieczeń oraz administracji publicznej, już funkcjonujący na obszarach LGD oraz nowo-tworzące się podmioty. Propozycje operacji zgłaszane przez mieszkańców LGD Puszcza Knyszyńska, szczególnie w zakresie rozwoju turystyki aktywnej oraz centrów aktywizacji społecznej w celu III ogólnym uwzględniają udział gmin, rolników podejmujących działalność agroturystyczną oraz przedsiębiorców świadczących usługi hotelarskie, gastronomiczne i inne związane z obsługą ruchu turystycznego.

UZASADNIENIE PODEJŚCIA INNOWACYJNEGO DLA PRZEDSIĘWZIĘĆ PLANOWANYCH W RAMACH LSR

ROZDZIAŁ VIII

Mieszkańcy obszaru LGD precyzując cele Lokalnej Strategii Działania wykazali się dużą kreatywnością w stosunku do planowanych operacji, które służyć mają realizacji zaplanowanych celów. Świadczy o tym zaplanowanie pięciu zintegrowanych, innowacyjnych przedsięwzięć, dzięki realizacji których Region LGD Puszcza Knyszyńska ma się rozwijać w pożądanym kierunku. Pierwszym przedsięwzięciem jest założenie połączenia operacji w Turystykę aktywną na szlakach LGD Puszcza Knyszyńska. Jest to innowacyjne podejście do planowanych działań, poprzez nowatorskie wykorzystanie lokalnych zasobów, istniejącej sieci ponad 30-tu szlaków. Ponadto poprzez angażowanie społeczności, operacje realizowane będą miały zintegrowany charakter. Oprócz tego w nowatorski sposób, zachęca się poszczególnych mieszkańców LGD, potencjalnych beneficjentów do współpracy przy istniejących szlakach na rzecz rozwoju turystyki oraz tworzenia szlaków, rozumianych jako sieci współpracy łączące dwóch, trzech przedsiębiorców, kwatery, oferentów usług dla aktywnego turysty. Tak zaplanowane podejście jest zastosowaniem pomysłów znanych w Europie Zachodniej, rozwoju i tworzenia szlaków tematycznych, kulinarnych, artystycznych i innych. Takie rozumienie szlaku jest niewątpliwą nowością na tym terenie, co świadczy o innowacyjnym podejściu mieszkańców do realizowanej strategii.

Ponadto drugi typ operacji realizowanych w ramach celu I ogólnego dotyczyć będzie promocji LGD Puszcza Knyszyńska. Innowacyjność tego rozwiązania polega na rozwoju obszaru LGD w kierunku pełnienia nowych funkcji. Oznaczać to będzie promocję operacji polegających na informowaniu i integrowaniu społeczności siedmiu gmin LGD w kierunku wspólnych działań na rzecz obszaru. Oprócz innowacyjnego dla Puszczy Knyszyńskiej wypracowania wspólnej strategii promocyjnej, realizowane operacje powinny dotyczyć powszechnych działań marketingowych – wspierających realizację pozostałych celów i przedsięwzięć. Dotychczasowa promocja prowadzona była w skali poszczególnych wsi, gmin. Nigdy nie miała ponadgminnego charakteru, tym bardziej na rzecz społeczności liczącej ponad 70 tys. mieszkańców. Dlatego też zgodnie z przekonaniem twórców strategii należy takie innowacyjne podejście do promocji zastosować w realizacji LSR.

Kolejny typ preferowanych operacji, który cechuje się innowacyjnością dotyczy Celu II ogólnego, w ramach którego zaplanowano operacje finansowane w Osi IV, spełniające kryteria przedsiębiorczości innowacyjnej. Poprzez takie sformułowanie mieszkańcy LGD chcieli zachęcić poszczególnych beneficjentów operacji realizowanych w ramach celu II do planowania i realizowania przedsięwzięć, które cechuje nowatorskie podejście. Nowatorstwo w rozumieniu LGD może oznaczać zarówno transfer i adaptację opracowanych gdzie indziej wzorców, zastosowań, rozwiązań, bądź znajdowanie i wdrożenie

nowych rozwiązań dla danego beneficjenta, na przykład przedsiębiorcy starającego się o wsparcie na rozszerzenie zakresu świadczonych usług. Ponadto innowacyjność w tym zakresie polegać będzie również na zaangażowaniu lokalnych zasobów w sposób i skali dotychczas niespotykanej. Oznaczać może stopniową profesjonalizację twórców ludowych, producentów lokalnych ale również usługodawców w kierunku rozwijania działalności gospodarczej, tworzenia nowych miejsc pracy, wdrażania nowych rozwiązań.

Kolejne typ operacji zaplanowany przez mieszkańców dotyczy realizacji Celu III ogólnego, a w jego ramach wsparcia operacji w zgodzie z zasadą tworzenia centrów aktywizacji społecznej oraz integracji i edukacji mieszkańców. Innowacyjność w tym zakresie oznaczać będzie nowy sposób angażowania społeczności lokalnej w proces stanowienia o swoim otoczeniu, zasobach, odbywających się wydarzeniach. Przyszli wnioskodawcy operacji w przekonaniu mieszkańców LGD powinni wykazać się działaniami przyczyniającymi się do wzrostu kapitału społecznego. Oznaczać to będzie w przekonaniu twórców strategii LGD planowane wsparcie infrastruktury twardej: budowy centrów wsi, placów zabaw połączone z organizacją przedsięwzięć na rzecz społeczności lokalnej. W związku z tak planowanym przebiegiem operacji mieszkańcy spodziewają się nadania dodatkowych, nowych funkcji odnawianym czy tworzonemu centrom wsi, tak aby nie były miejscami które nie służą nikomu. Jest to nowatorskie podejście do rozwoju społeczności lokalnej LGD Puszcza Knyszyńska, która zaplanowała realizację operacji odpowiadających tak postawionym kryteriom.

Ponadto w ramach celu III ogólnego operacje dotyczyć będą również estetyki miejscowości z zachowaniem dziedzictwa LGD. Dla społeczności lokalnej oznacza to nowatorskie podejście do zachowania obiektów przyrody i kultury, tak aby służyły kolejnym pokoleniom. Innowacyjność podejścia w tym względzie polegać będzie na zaangażowaniu społeczności lokalnej w proces zachowania i odtworzenia lokalnego dziedzictwa krajobrazowego i przyrodniczego na niespotykaną do tej pory skalę. Mieszkańcy planują wsparcie operacji, które przyczynia się do promocji estetyki, poprzez wyznaczenie kanonu lokalnej architektury, poprzez działania aktywizujące społeczność lokalną. Służyć to ma nie tylko mieszkańcom ale również sprzyjać odwiedzającym, którzy dzięki umocnieniu i upowszechnieniu dbałości o bogactwo tego regionu chętniej i tłumniej będą go odwiedzać.

Powyżej opisana innowacyjność przejawia się w zaplanowanych do realizacji celach i przedsięwzięciach, które dzięki przemyślanym projektom przyczynią się do innowacyjnego i zintegrowanego rozwoju obszaru. Innowacyjność jest cechą mieszkańców LGD Puszcza Knyszyńska. Świadczy o tym ta strategia. W proces jej powstawania udało się zaangażować już ponad 200 osób. Świadczy to o dużym potencjale i otwartości na nowe, innowacyjne wyzwania i rozwiązania. Zaplanowane metody wdrażania strategii będą kontynuować rozpoczęty w tej LGD proces wspólnego

budowania. Ponadto przyjęte w LSR rozwiązania mogą stanowić pomysły, które są możliwe do zastosowania na innym terenie, na przykład nowe rozwiązania dla problemów wsi w zakresie Centrów aktywizacji lub turystyki przy szlaku, które przyczynić się mogą do ich rozwiązania w sposób zadowalający i trwały.

**OKREŚLENIE PROCEDURY OCENY ZGODNOŚCI OPERACJI Z LSR,
PROCEDURY WYBORU OPERACJI PRZEZ LGD,
PROCEDURY ODWOŁANIA OD ROZSTRZYGNIEĆ ORGANU DECYZYJNEGO W SPRAWIE
WYBORU OPERACJI W RAMACH DZIAŁANIA „WDRAŻANIE LSR”,
KRYTERIÓW, NA PODSTAWIE KTÓRYCH JEST OCENIANA ZGODNOŚĆ OPERACJI Z LSR,
ORAZ KRYTERIÓW WYBORU OPERACJI,
A TAKŻE PROCEDURY ZMIANY TYCH KRYTERIÓW**

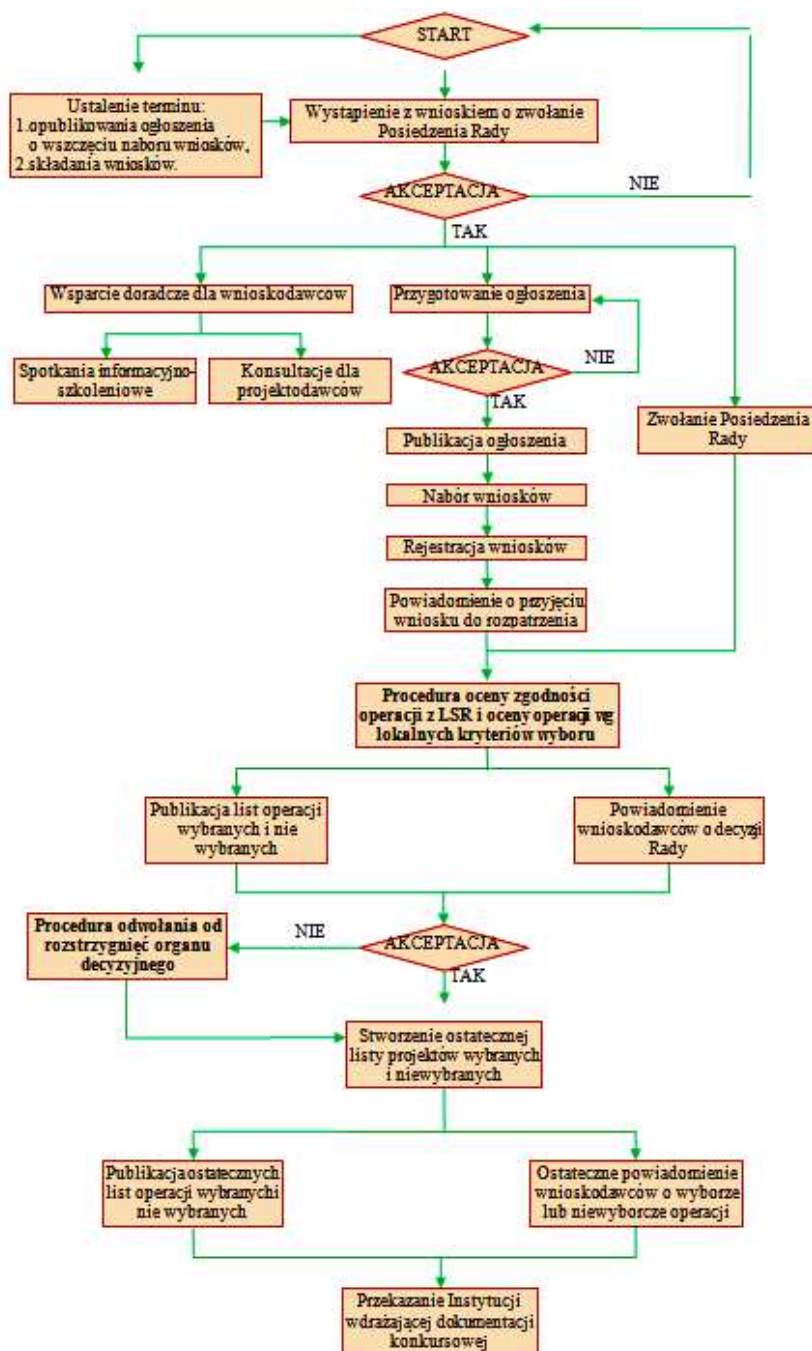
Rada jest organem decyzyjnym LGD Puszcza Knyszyńska, do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 Rozporządzenia nr 1698/2005 Rady (WE) z dn. 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Rada składa się z 24 członków wybranych w tajnym głosowaniu na Walnym Zebraniu Członków. Członkowie Rady odpowiedzialni są za wybór operacji. W określonym w regulaminie terminie przed terminem posiedzenia Rady jej członkowie, mają możliwość zapoznania się ze wszystkimi materiałami i dokumentami związanymi z porządkiem posiedzenia, w tym z wnioskami, które będą rozpatrywane podczas posiedzenia. Zgodnie z Regulaminem materiały i dokumenty w formie kopii będą mogły być przesłane na wniosek członka Rady lub udostępnione do wglądu w Biurze LGD. Operacje będące przedmiotem posiedzenia Rady będą opiniowane w kontekście zgodności z Lokalną Strategią Rozwoju przez Grupę Roboczą, złożoną z maksimum 8 członków Rady powołaną przez Radę spośród członków Rady. Członkowie Grupy Roboczej mają obowiązek najpóźniej przed posiedzeniem Rady zapoznać się z właściwymi przedmiotowo wnioskami i opracować opinie dotyczące zgodności operacji z LSR.

Zgodność operacji z LSR oraz wybór operacji przez LGD ma miejsce podczas posiedzenia Rady. Przebiega to zgodnie z procedurą opisaną w regulaminie. Każdorazowo prowadzona jest prezentacja i dyskusja dotycząca operacji. Przewodniczący obrad w pierwszej kolejności udzielać głosu będzie osobie referującej rozpatrywaną operację lub osobie opiniującej operację tj. przedstawicielowi Grupy Roboczej, a następnie pozostałym dyskutantom według kolejności zgłoszeń.

Po zamknięciu dyskusji dotyczącej danej operacji Przewodniczący Rady rozpocznie procedurę głosowania i zarządza głosowanie zgodnie z postanowieniami wynikającymi ze statutu LGD oraz regulaminu. Wszystkie głosowania Rady są jawne i odbywają się przez wypełnienie i oddanie Komisji Skrutacyjnej posiedzenia kart do oceny operacji, stanowiących załączniki do regulaminu. Zgodnie z regulaminem głosowanie przez wypełnienie kart do oceny operacji obejmuje:

- 1) Głosowanie w sprawie zgodności operacji z LSR, po uprzednim zapoznaniu się z opinią Grupy Roboczej.
- 2) Głosowanie w sprawie oceny operacji według kryteriów lokalnych przyjętych przez LGD.

Procedurę oceny zgodności operacji z LSR oraz procedurę wyboru operacji prezentuje poniższy w formie graficznej poniższy diagram.

RYSUNEK 7. Graficzna prezentacja opisu procedur wyboru operacji w ramach LGD Puszcza Knyszyńska.

Poszczególne etapy procesu wyboru operacji zostały przedstawione również w formie tabelarycznej poniżej.

Szczegółowy opis procedur został przedstawiony w kolejnych podrozdziałach.

Tabela 22. Tabelaryczna prezentacja opisu procedur wyboru operacji w ramach LGD Puszcza Knyszyńska.

Czynność	Osoba odpowiedzialna	Używane dokumenty	Adresat/II strona czynności
Ustalenie terminu ogłoszenia konkursu i składania wniosków o dofinansowanie operacji.	Zarząd	Pismo dotyczące terminu ogłoszenia konkursu i składania wniosków	Instytucja wdrażająca
Wystąpienie z wnioskiem o zwołanie posiedzenia Rady w ramach procedury wyboru operacji.	Zarząd	Wniosek o zwołanie Rady w ramach procedury wyboru operacji	Przewodniczący Rady
Zwołanie Rady	Przewodniczący Rady	Zawiadomienie o Radzie	Zarząd, Członkowie Rady, Dyrektor Biura
Prowadzenie wsparcia dla potencjalnych projektodawców: • spotkania informacyjne, • szkolenia • doradztwo.	Biuro	Materiały szkoleniowe	Potencjalni projektodawcy
Wystąpienie z wnioskiem o ogłoszenie konkursu o finansowanie operacji w ramach LSR	Zarząd	Wniosek o ogłoszenie konkursu	Instytucja wdrażająca
Przygotowanie ogłoszenia o możliwości składania, za pośrednictwem LGD, wniosków o przyznanie pomocy do samorządu wojewódzkiego.	Zarząd/Biuro	Projekt ogłoszenia	Instytucja wdrażająca
Akceptacja ogłoszenia o możliwości składania, za pośrednictwem LGD wniosków o przyznanie pomocy do samorządu wojewódzkiego.	Instytucja wdrażająca		
Publikacja ogłoszenia.	Instytucja wdrażająca, Zarząd/Biuro	Ogłoszenie	
Nabór wniosków	Biuro		
Rejestracja składanych wniosków o przyznanie pomocy.	Biuro		
Powiadomienie o przyjęciu wniosku do rozpatrzenia	Biuro	Potwierdzenie o przyjęciu wniosku do rozpatrzenia	Wnioskodawca
Procedura oceny zgodności operacji z LSR i oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru	Zgodnie z procedurą oceny zgodności z LSR i oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru	Zgodnie z procedurą oceny zgodności z LSR i oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru	Zgodnie z procedurą oceny zgodności z LSR i oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru
Publikacja wyników oceny zgodności operacji z LSR	Biuro	Protokół z Posiedzenia Rady, Lista wybranych i niewybranych operacji	

Powiadomienie o wynikach oceny zgodności operacji z LSR i oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru	Zarząd/Biuro	Pismo z informacją o decyzji podjętej przez Radę	sWnioskodawcy
W przypadku odwołań od podjętej decyzji przez Radę - Procedura odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego.	Biuro / Przewodniczący Rady	Zgodnie z procedurą odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego	Zgodnie z procedurą odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego
Procedura oceny zgodności operacji z LSR i oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru	Zgodnie z procedurą oceny zgodności z LSR i oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru	Zgodnie z procedurą oceny zgodności z LSR i oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru	Zgodnie z procedurą oceny zgodności z LSR i oceny operacji wg. lokalnych kryteriów wyboru

Źródło: opracowanie własne na podstawie Regulaminu Rady.

Procedura zgodności operacji z LSR przebiega zgodnie z powyżej ustalonym porządkiem. Ostateczna decyzję podejmują członkowie Rady poprzez głosowanie w sprawie zgodności operacji z LSR, po uprzednim zapoznaniu się z opinią Grupy Roboczej oraz wysłuchaniem dyskutantów. Członkowie Rady oddają głos za pomocą kart oceny operacji, wydanych członkom Rady przez Komisję Skrutacyjną w skład której wchodzi pracownicy Biura LGD. Każda strona karty oceny operacji musi być opieczetowana pieczęcią LGD i podpisana przez członków Komisji Skrutacyjnej. Wzór karty oceny zgodności operacji z LSR wraz z Instrukcją wypełniania prezentuje poniższy rysunek.

Procedury zgodności operacji z LSR

KARTA OCENY ZGODNOŚCI OPERACJI Z LSR*

Oświadczam, że:

- nie pozostaję w związku małżeńskim ani w faktycznym pożyciu albo w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia i nie jestem związany/a z tytułu przysposobienia, opieki, kurateli z podmiotem ubiegającym się o dofinansowanie, jego zastępcami prawnymi lub członkami władz osoby prawnej ubiegającej się o udzielenie dofinansowania. W przypadku stwierdzenia takiej zależności zobowiązuje się do niezwłocznego poinformowania o tym fakcie Przewodniczącego Rady i wycofania się z oceny tego projektu,
- przed upływem trzech lat od daty rozpoczęcia posiedzenia Rady nie pozostawałem/am w stosunku pracy lub zlecenia z podmiotem ubiegającym się o dofinansowanie ani nie byłem/am członkiem władz osoby prawnej ubiegającej się o dofinansowanie. W przypadku stwierdzenia takiej zależności zobowiązuje się do niezwłocznego poinformowania o tym fakcie Przewodniczącego Rady i wycofania się z oceny tego wniosku o dofinansowanie projektu,
- nie pozostaję z podmiotem ubiegającym się o dofinansowanie w takim stosunku prawnym lub faktycznym, że może to budzić uzasadnione wątpliwości co do mojej bezstronności. W przypadku stwierdzenia takiej zależności zobowiązuje się do niezwłocznego poinformowania o tym fakcie przewodniczącego komisji i wycofania się z oceny tego projektu,
- zobowiązuje się, że będę wypełniać moje obowiązki w sposób uczciwy i sprawiedliwy, zgodnie z posiadaną wiedzą,
- zobowiązuje się również nie zatrzymywać kopii jakichkolwiek pisemnych lub elektronicznych informacji,
- zobowiązuje się do zachowania w tajemnicy i zaufaniu wszystkich informacji i dokumentów ujawnionych mi lub wytworzonych przeze mnie lub przygotowanych przeze mnie w trakcie lub jako rezultat oceny i zgadzam się, że informacje te powinny być użyte tylko dla celów niniejszej oceny i nie mogą zostać ujawnione stronom trzecim.

.....

Data i czytelny podpis członka Rady

Nazwa operacji	
Nr wniosku	
Podmiot ubiegający się o dofinansowanie operacji	

Działanie PROW:

- ☐ - Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej
- ☐ - Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw
- ☐ - Odnowa i rozwój wsi
- ☐ - Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – małe projekty

1. Czy realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia celów ogólnych LSR?

- Celu 1.
- ☐ TAK ☐ NIE
- Celu 2.
- ☐ TAK ☐ NIE

•	Celu 3.
☐ TAK	☐ NIE	
2. Czy realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych LSR?		
•	Celu 1.1.
☐ TAK	☐ NIE	
•	Celu 1.2.
☐ TAK	☐ NIE	
•	Celu 1.3.
☐ TAK	☐ NIE	
•	Celu 2.1.
☐ TAK	☐ NIE	
•	Celu 2.2.
☐ TAK	☐ NIE	
•	Celu 2.3.
☐ TAK	☐ NIE	
•	Celu 3.1.
☐ TAK	☐ NIE	
•	Celu 3.2.
☐ TAK	☐ NIE	
•	Celu 3.3.
☐ TAK	☐ NIE	
3. Czy operacja jest zgodna z przedsięwzięciami planowanymi w ramach LSR?		
•	Przedsięwzięcie I
☐ TAK	☐ NIE	
•	Przedsięwzięcie II
☐ TAK	☐ NIE	
•	Przedsięwzięcie III
☐ TAK	☐ NIE	
Uzasadnienie zgodności operacji z przedsięwzięciami planowanymi w ramach LSR (w uzasadnieniu należy m.in. wykazać, że ocenianą operację można uznać za operację rekomendowaną w ramach LSR)		
.....		
GŁOSUJĘ ZA uznaniem/nie uznaniem** OPERACJI ZA ZGODNĄ Z LSR (**niepotrzebne skreślić)		
.....		
Data Czytelny podpis członka Rady		
Instrukcja wypełniania karty: W odniesieniu do <u>każdego</u> celu i przedsięwzięcia wyszczególnionego w punktach 1, 2, i 3 należy wybrać i zaznaczyć odpowiedź „TAK” lub „NIE” przez postawienie znaku X w odpowiednim polu. Operację można uznać za <u>zgodną z LSR</u> , gdy z odpowiedzi udzielonych na pytania zawarte w punkcie 1, 2 i 3 wynika, że jej realizacja przyczynia się do osiągnięcia co najmniej jednego celu ogólnego LSR, co najmniej jednego celu szczegółowego LSR oraz że jest ona zgodna z co najmniej jednym przedsięwzięciem planowanym w ramach LSR.		

RYSUNEK 8. Wzór karty oceny zgodności operacji z LSR wraz z instrukcją wypełniania

Głos oddany przez członka Rady w formie wypełnionej karty oceny operacji jest nieważny, jeżeli na karcie brakuje nazwiska i imienia lub podpisu członka Rady lub na karcie brakuje informacji pozwalających zidentyfikować operację której dotyczy ocena (numeru wniosku, nazwy wnioskodawcy, nazwy projektu). Znak „X” winien być postawione w polu przeznaczonego na to kwadratu.

Głos w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR oddaje się po uprzednim zapoznaniu się z opinią Grupy Roboczej przez skreślenie jednej z opcji zaznaczonych gwiazdką w zawartym na karcie oceny operacji sformułowaniu: „Głosuję za uznaniem, że operacja jest* nie jest * zgodna z LSR”. Pozostawienie lub skreślenie obu opcji uważa się za głos nieważny.

W przypadku stwierdzenia błędów i braków w sposobie wypełnienia karty oceny zgodności operacji z LSR Komisja Skrutacyjna wzywa członka Rady, który wypełnił tę kartę do złożenia wyjaśnień i uzupełnienia braków. W czasie wyjaśnień członek Rady może na oddanej przez siebie karcie dokonać wpisów w kartach lub pozycjach pustych, oraz dokonać czytelnej korekty w pozycjach i kratkach wypełnionych podczas głosowania, stawiając przy tych poprawkach swój podpis. Jeżeli po dokonaniu

poprawek i uzupełnień karta nadal zawiera błędy w sposobie wypełnienia, zostaje uznana za głos nieważny. **Wynik głosowania w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR jest pozytywny, jeśli bezwzględna większość głosów (50 +1) została oddana na opcję, że operacja jest zgodna z LSR. W przypadku równoważnej liczby głosów, głos Przewodniczącego liczy się podwójnie. Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący Rady.**

Procedura wyboru operacji przez LGD przebiega zgodnie z powyżej ustalonym porządkiem opisanym szczegółowo w regulaminie. Decyzję o wyborze operacji przez LGD podejmują członkowie Rady poprzez głosowanie w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD. Członkowie Rady wypełniają tabelę zawartą na „Karcie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD”, która jest odpowiednia do typu ocenianej operacji. Przykładowe kryteria punktowe dla operacji Małych Projektów prezentuje poniższa tabela.

**Procedury
wyboru
operacji
przez LGD**

Typ operacji	Lokalne kryteria oceny operacji	Przyznana ocena
Wdrażanie LSR – małe projekty	Realizacja operacji przyczyni się do pobudzenia aktywności ludzi młodych i wzmocnienia ich więzi z miejscem zamieszkania (maksymalnie 20 pkt.):	
	<ul style="list-style-type: none"> Zaplanowaną grupą odbiorców jest młodzież do 26 roku życia(0-10 pkt.). Wśród realizatorów operacji jest młodzież do 26 roku życia (0-10 pkt.). 	
	Wnioskodawca lub partner ma miejsce zamieszkania albo siedzibę w miejscowości liczącej poniżej 12000 mieszkańców (0 - 15 pkt.)	
	Wnioskowana kwota pomocy wynosi(maksymalnie 10 pkt.):	
	<ul style="list-style-type: none"> mniej niż 10 tys. zł (10 pkt.) od 10 tys. do 15 tys. zł (5 pkt.) powyżej 15 tys. zł (0 pkt.) 	
	Korzyści lub oddziaływanie operacji dotyczy (maksymalnie 10 pkt.):	
	<ul style="list-style-type: none"> 5 lub więcej miejscowości objętych LSR (10 pkt.) od 3 do 5 miejscowości objętych LSR (7 pkt.) co najmniej 2 miejscowości (3 pkt.) jednej miejscowości (0 pkt.) 	
	Operacja jest komplementarna w stosunku do innych operacji/projektów zrealizowanych na obszarze wdrażania LSR (0 lub 10 pkt.)	
	Realizacja operacji przyczyni się do trwałej poprawy jakości życia i aktywizacji mieszkańców w oparciu o wykorzystanie lokalnych zasobów (maksymalnie 15 pkt.)tj.	
	<ul style="list-style-type: none"> historię, tradycję, kulturę (5 pkt.) środowisko, szlaki turystyczne i edukacyjne, obiekty przyrodnicze (5 pkt.) obiekty istniejącej infrastruktury, lokalne produkty i usługi (5 pkt.) nie wykorzystuje lokalnych zasobów (0 pkt.) 	
Operacja będzie realizowana przez wnioskodawcę z udziałem (maksymalnie 10 pkt.):		
<ul style="list-style-type: none"> więcej niż 3 innych podmiotów (10 pkt.) od 1 do 3 innych podmiotów (5 pkt.) bez udziału innych podmiotów (0 pkt.) 		
	SUMA PUNKTÓW	
	
	Data Czytelny podpis członka Rady	

RYSUNEK 9. Wzór karty lokalnych kryteriów oceny operacji dla Małych Projektów

Zgodnie z instrukcją, załączoną do karty wszystkie rubryki zawarte w tabeli muszą być wypełnione, w przeciwnym razie głos uważa się za nieważny. W trakcie zliczania głosów członkowie Komisji Skrutacyjnej są zobowiązani sprawdzić, czy łączna ocena punktowa operacji zawarta w pozycji „SUMA

PUNKTÓW” została obliczona poprawnie. W przypadku stwierdzenia błędów i braków w sposobie wypełniania karty członek Rady, który wypełnił tę kartę może na oddanej przez siebie karcie dokonać wpisów w pozycjach pustych, oraz dokonać czytelnej korekty w pozycjach wypełnionych podczas głosowania, stawiając przy tych poprawkach swój podpis.

1. Wynik głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD dokonuje się w taki sposób, że sumuje się oceny punktowe wyrażone na kartach stanowiących głosy oddane ważnie w pozycji „SUMA PUNKTÓW” i dzieli przez liczbę ważnie oddanych głosów. Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący Rady lub osoba przez niego wskazana. Na podstawie wyników głosowania w sprawie oceny operacji wg. lokalnych kryteriów LSR oraz dostępnej w danym konkursie alokacji środków sporządza się listę operacji wybranych do finansowania.

W stosunku do każdej operacji będącej przedmiotem posiedzenia Rady podejmowana jest przez Radę decyzja w formie uchwały o wybraniu bądź nie wybraniu operacji do finansowania, której treść obejmuje:

- 1) Wyniki głosowania w sprawie uznania operacji za zgodne z LSR,
- 2) Wyniki głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD i sporządzona na tej podstawie listę rankingową wniosków,
- 3) Dostępność środków LGD na poszczególne typy operacji.

Procedurę zmiany kryteriów, w tym kryteriów zgodności operacji z LSR oraz kryteriów wyboru operacji przez LGD określa regulamin Rady. Zgodnie z jego zapisami członek Rady, członek Zarządu lub członek Stowarzyszenia może wystąpić do Rady o wprowadzenie zmian kryteriów oceny i wyboru operacji. Zmiana kryteriów musi być poparta wnioskiem wraz z uzasadnieniem zmiany oraz propozycją nowych zapisów. Wniosek powinien być poddany pod dyskusję oraz głosowanie Rady. Jeżeli wniosek zostanie przyjęty przez Radę większością głosów będzie za pośrednictwem Zarządu kierowany na Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia. W takim przypadku Walne Zgromadzenie Członków w jawnym głosowaniu przyjmuje bądź odrzuca nowy wzór regulaminu zawierający zmienione kryteria oceny i wyboru operacji.

Zasady zmiany kryteriów oceny i wyboru operacji

Procedura odwołania się wnioskodawców od rozstrzygnięć Rady LGD Puszcza Knyszyńska w sprawie wyboru operacji, została przyjęta jako załącznik do Regulaminu Organizacyjnego Rady przez Walne Zgromadzenie Członków LGD Puszcza Knyszyńska.

Procedura odwołania się wnioskodawców

Procedura dotyczy odwołania od podjętej przez Radę decyzji lub zakwestionowania przez Wnioskodawcę rozstrzygnięć podjętych przez Radę w trakcie rozpatrywania wniosku.

Zgodnie z procedurą Rada za pośrednictwem Biura LGD prowadzi rejestr złożonych odwołań. W przypadku wniesienia odwołania przez jednego wnioskodawcę Rada nie wstrzymuje oceny pozostałych

wniosków. Zgodnie z procedurą odwołaniu podlegają:

- Decyzja o niezgodności operacji z LSR – wraz ze wskazaniem przyczyn niezgodności
- Decyzja o niewybraniu operacji do finansowania – wraz ze wskazaniem przyczyn niewybrania

Wnioskodawca, którego operacja nie została wybrana do finansowania, informowany jest o decyzji Rady za pośrednictwem Biura LGD. Pismo zawiera informacje o podjętej decyzji, przyczynach jej podjęcia, możliwości i terminie odwołania, instytucji, do której odwołanie może być składane.

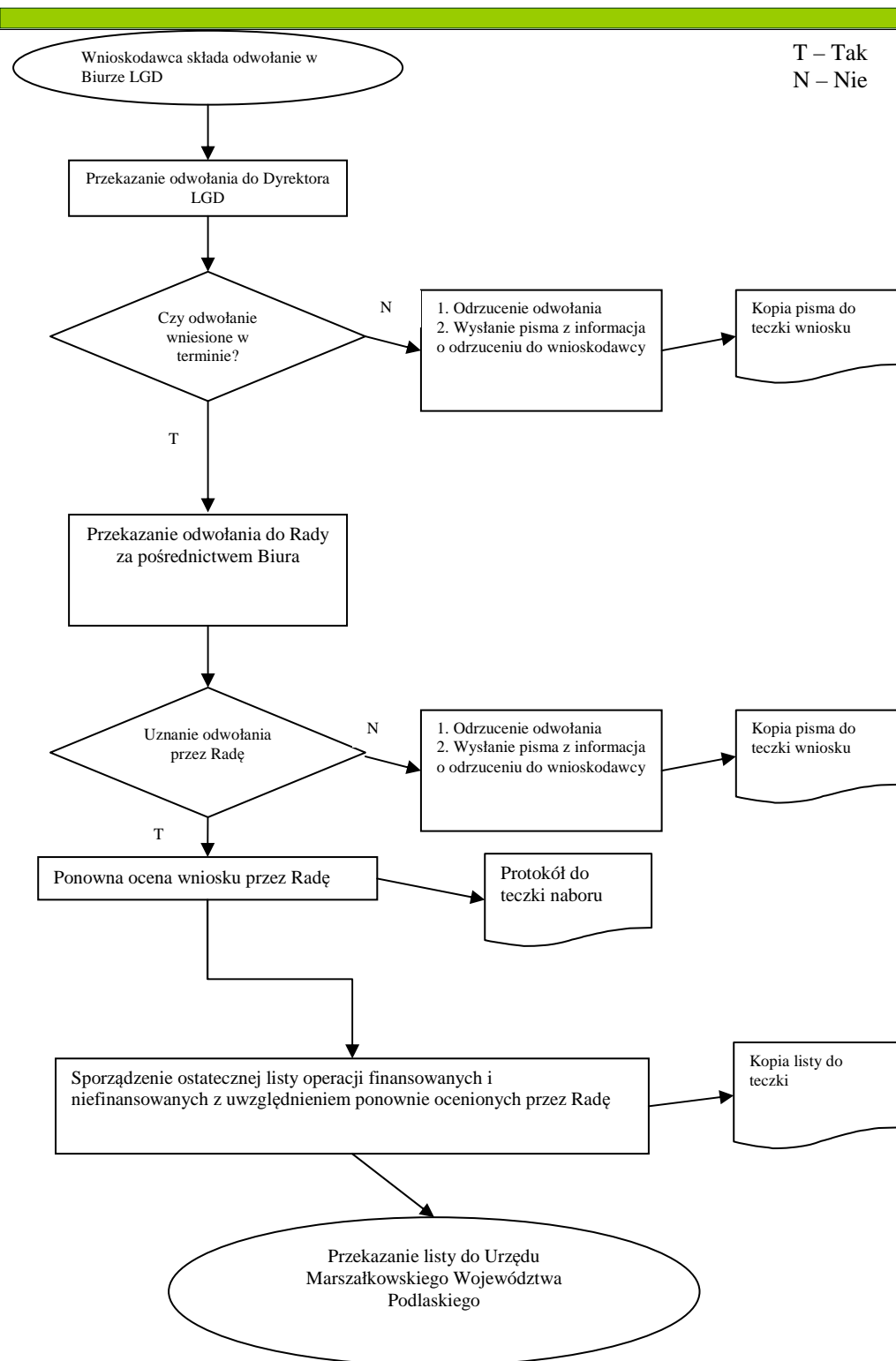
Wnioskodawca może w ciągu 5 dni kalendarzowych (liczonych od dnia skutecznego doręczenia mu pisma informującego o decyzji podlegającej procedurze odwoławczej (fax, e-mail, poczta tradycyjna, telefon według danych wskazanych we wniosku) wnieść odwołanie, zawierające następujące elementy: oznaczenie wnioskodawcy, numer wniosku, wskazanie decyzji, od której odwołuje się wnioskodawca, wyjaśnienie stanowiska. Odwołania rozpatrywane są przez Radę, w ramach posiedzeń dotyczących odwołań (do 11-go dnia od dnia odrzucenia operacji przez Radę). Obsługę techniczną posiedzenia Komisji prowadzi pracownik LGD. Rada rozpatruje odwołanie w oparciu o następujące dokumenty:

- wniosek o dofinansowanie realizacji projektu;
- oryginał odwołania;
- zaskarżoną decyzję;
- inne dokumenty potrzebne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Rada rozpatruje odwołanie i podejmuje ostateczną decyzję o przywróceniu wniosku do procedowania lub podtrzymaniu decyzji o odrzuceniu. O podjętej decyzji zostaje powiadomiony wnioskodawca, do którego wysyłane jest pismo w tej sprawie. W przypadku, gdy Rada stwierdza, że odwołanie jest zasadne, informuje Wnioskodawcę o pozytywnym rozpatrzeniu odwołania i przywraca wniosek do procedowania Rady. Jeżeli odwołania rozpatrzono na korzyść Wnioskodawcy a liczba uzyskanych przez Wnioskodawcę punktów kwalifikuje operacje do wpisania na listę operacji wybranych może to spowodować skreślenie z listy operacji o mniejszej liczbie punktów. W tym wypadku konieczna jest uchwała Rady i aktualizacja listy operacji wybranych oraz niewybranych.

W przypadku złożenia odwołania po terminie Dyrektor Biura LGD, w terminie 7 dni informuje Wnioskodawcę o odrzuceniu odwołania.

Schemat Postępowania Odwoławczego LGD Puszcza Knyszyńska zaprezentowany został poniżej.

RYSUNEK 10. Schemat Postępowania Odwoławczego LGD Puszcza Knyszyńska

OKREŚLENIE BUDŻETU LSR DLA KAŻDEGO ROKU JEJ REALIZACJI

ROZDZIAŁ X

Rok	Kategoria kosztu/wydatku	4.1/413 - Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (2014)					4.21-wdrażanie projektów współpracy (2013)			4.31 Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska, nabywanie umiejętności i aktywizacja (2015)			razem oś IV
		Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem	Przygotowanie projektów współpracy	Realizacja Projektów współpracy	Razem 4.21	Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	Nabywanie umiejętności i aktywizacja	razem 4.31	razem
2009	całkowite	0,00	0,00	3600000,00	714285,71	4314285,71	72074,00	0,00	72074,00	170000,00	55000,00	225000,00	4611359,71
	kwalfikowane	0,00	0,00	3600000,00	714285,71	4314285,71	72074,00	0,00	72074,00	170000,00	55000,00	225000,00	4611359,71
	do refundacji	0,00	0,00	1800000,00	500000,00	2300000,00	72074,00	0,00	72074,00	170000,00	55000,00	225000,00	2597074,00
2010	całkowite	1080000,00	1280000,00	0,00	1000000,00	3360000,00	0,00	36037,00	36037,00	235000,00	73000,00	308000,00	3704037,00
	kwalfikowane	1080000,00	1280000,00	0,00	1000000,00	3360000,00	0,00	36037,00	36037,00	235000,00	73000,00	308000,00	3704037,00
	do refundacji	540000,00	640000,00	0,00	700000,00	1880000,00	0,00	36037,00	36037,00	235000,00	73000,00	308000,00	2224037,00
2011	całkowite	0,00	960000,00	0,00	1000000,00	1960000,00	0,00	36037,00	36037,00	245000,00	76000,00	321000,00	2317037,00
	kwalfikowane	0,00	960000,00	0,00	1000000,00	1960000,00	0,00	36037,00	36037,00	245000,00	76000,00	321000,00	2317037,00
	do refundacji	0,00	480000,00	0,00	700000,00	1180000,00	0,00	36037,00	36037,00	245000,00	76000,00	321000,00	1537037,00
2012	całkowite	600000,00	0,00	2000000,00	1000000,00	3600000,00	0,00	36037,00	36037,00	255000,00	80000,00	335000,00	2371037,00
	kwalfikowane	600000,00	0,00	2000000,00	1000000,00	3600000,00	0,00	36037,00	36037,00	255000,00	80000,00	335000,00	2371037,00
	do refundacji	300000,00	0,00	1000000,00	700000,00	2000000,00	0,00	36037,00	36037,00	255000,00	80000,00	335000,00	2371037,00
2013	całkowite	0,00	0,00	0,00	1000000,00	1000000,00	0,00	36037,00	36037,00	265000,00	85000,00	350000,00	1386037,00
	kwalfikowane	0,00	0,00	0,00	1000000,00	1000000,00	0,00	36037,00	36037,00	265000,00	85000,00	350000,00	1386037,00
	do refundacji	0,00	0,00	0,00	700000,00	700000,00	0,00	36037,00	36037,00	265000,00	85000,00	350000,00	1086037,00
2014	całkowite	0,00	0,00	0,00	429405,71	429405,71	0,00	0,00	0,00	275000,00	91000,00	366000,00	795405,71
	kwalfikowane	0,00	0,00	0,00	429405,71	429405,71	0,00	0,00	0,00	275000,00	91000,00	366000,00	795405,71
	do refundacji	0,00	0,00	0,00	300584,00	300584,00	0,00	0,00	0,00	275000,00	91000,00	366000,00	666584,00
2015	całkowite	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	155000,00	30146,00	185146,00	185146,00
	kwalfikowane	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	155000,00	30146,00	185146,00	185146,00
	do refundacji	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	155000,00	30146,00	185146,00	185146,00
2009-2015	całkowite	1680000,00	2240000,00	5600000,00	5143691,42	14663691,42	72074,00	144148,00	216222,00	1600000,00	490146,00	2090146,00	
	kwalfikowane	1680000,00	2240000,00	5600000,00	5143691,42	14663691,42	72074,00	144148,00	216222,00	1600000,00	490146,00	2090146,00	
	Do refundacji	840000,00	1120000,00	2800000,00	3600584,00	8360584,00	72074,00	144148,00	216222,00	1600000,00	490146,00	2090146,00	10666952,00

Działania Osi IV PROW/czas	2009				2010				2011				2012				2013				2014				2015			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej					X								X															
Tworzenie i rozwój mikro-przedsiębiorstw						X				X																		
Odnowa i rozwój wsi				X												X												
Małe projekty				X		X		X		X		X		X		X		X		X		X						
Przygotowanie i realizacja projektów współpracy			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X								
Funkcjonowanie LGD (bieżące)			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
Nabywanie umiejętności i aktywizacja			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		

Harmonogram realizacji osi IV PROW przez LGD Puszcza Knyszyńska w ramach LSR.

OPIS PROCESU PRZYGOTOWANIA I KONSULTOWANIA LSR

ROZDZIAŁ XI

Idea realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju przez Lokalną Grupę Działania Puszcza Knyszyńska powstała w oparciu o doświadczenie współpracy pomiędzy gminami wchodzącymi w skład Związku *Gmin Puszczy Knyszyńskiej Dorzecza Gminy Supraśl (ZGPKDRS)* oraz Gospodarczej Unii Gmin "Progres XXI", która istniała od 1994 roku. Współpraca w dziedzinie turystyki, rozwoju drobnej przedsiębiorczości w otoczeniu rolnictwa oraz wykorzystania potencjału przyrodniczego regionu w celu zrównoważonego rozwoju, dała podstawę do rozwinięcia prowadzonej działalności w ramach Programu LEADER. Pomimo wcześniejszych wspólnych doświadczeń oraz istniejącej spójności geograficznej, przyrodniczej oraz społeczno-kulturowej regionu Puszczy Knyszyńskiej, to właśnie przygotowanie Lokalnej Strategii Rozwoju stało się okazją do rozpoczęcia procesu budowania wielosektorowego partnerstwa na terenie LGD. Prace nad LSR rozpoczęły się wraz z zawiązaniem się w dniu 29 lutego 2008 roku Grupy Inicjatywnej. Członkowie tej grupy w dniu 29 lutego 2008, w Centrum Edukacji w Supraślu, w obecności przedstawiciela Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego odpowiedzialnego za program LEADER, wzięli udział w spotkaniu założycielskim LGD Puszcza Knyszyńska. Podczas zebrania została określona nazwa LGD, przyjęto statut oraz dokonano wyboru Komitetu Założycielskiego. Komitet, w którego skład weszli Adam Kamiński, Joanna Sokółska oraz Marek Skrypko podjęli działania związane z rejestracją Stowarzyszenia w KRS oraz przygotowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Puszcza Knyszyńska. Od momentu zebrania założycielskiego odbywały się wielokrotnie spotkania grupy roboczej złożonej z reprezentantów poszczególnych gmin i powiatu. Grupa robocza nadzorowała przygotowania dot. LSR, na bieżąco realizowała niezbędne zadania wynikające z przygotowania programu LEADER do wdrożenia w Polsce. W lipcu 2008 roku został wybrany wykonawca LSR - Biuro Inicjatyw Rozwojowych (BIR), ze względu na doświadczenie w realizacji LSR (ZSROW) oraz posiadane kwalifikacje - animatorów partnerstw lokalnych (Funduszu Współpracy).

Założono od początku procesu budowania LSR ogromny nacisk na upowszechnianie projektu, aktywizację, integrację oraz demokratyczność decyzji w powstającej LGD. Dlatego też przyjęto zastosowanie wielu metod w procesie tworzenia Strategii:

- Konsultacje społeczne w postaci warsztatów gminnych
- Grupy tematyczne
- Spotkania konsultacyjne i seminaria podsumowujące
- Sondaż z zastosowaniem kwestionariusza ankiety
- Sondaż pomysłów

- Punkt Konsultacyjny
- Konsultacje internetowe

Dzięki uzyskanemu wsparciu ze strony **koordynatorów gminnych**, łącznie w szerokich konsultacjach społecznych (w okresie od 1.07-29.08.2008) **udział wzięło około 216 osób**. Ponadto udzielono około 150 konsultacji internetowych. Zebranie grona osób: zarówno mieszkańców obszarów wiejskich oraz przedstawicieli rozmaitych organizacji i instytucji miało w założeniu wytworzyć silne forum społeczne, które byłoby równoważnym partnerem dla samorządów lokalnych w wyznaczaniu kierunków rozwoju regionalnego. Poszczególne zastosowane metody konsultacji społecznych zostały opisane poniżej.

Już od początku czerwca 2008, prace nad technicznym przygotowywaniem strategii rozpoczął zespół składający się z przedstawicieli członków LGD – koordynatorów gminnych. Zaczęto zbierać dane, dokumentację, strategie gminne niezbędne do przeprowadzenia diagnozy obszaru objętego LSR oraz podstaw do prowadzonych konsultacji gminnych.

Zebranie i analiza danych wyjściowych i dokumentów strategicznych

Badanie opinii mieszkańców LGD Puszcza Knyszyńska zostało przeprowadzone w lipcu 2008 roku wśród 73 liderów lokalnych społeczności siedmiu gmin obszaru Lokalnej Grupy Działania „Puszcza Knyszyńska”: Czarna Białostocka, Gródek, Juchnowiec Kościelny, Michałowo, Supraśl, Wasilków i Zabłudów. Głównym celem badania było poznanie opinii mieszkańców obszaru LGD na temat warunków życia w miejscu zamieszkania, ich problemów i oczekiwań związanych z rozwojem ich gmin. Narzędziem badawczym zastosowanym w badaniu była ankieta, która zawierała 40 pytań dotyczących różnych aspektów życia mieszkańców oraz 7 pytań metryczkowych. Wyniki badania posłużyły do opracowania opisu diagnozy obszaru Lokalnej Grupy Działania oraz specyfiki i analizy SWOT.

Sondaż z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety

W dniu 1 lipca 2008 roku zorganizowane zostało pierwsze oficjalne spotkanie Lokalnej Grupy Działania z Animatorami (Biurem Inicjatyw Rozwojowych). Spotkanie miało charakter informacyjno-promocyjny, a przede wszystkim promujący zasady Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz podejścia LEADER. Uczestniczyło w nim 19 osób. W części roboczej spotkania, wspólnie wypracowano Plan Działania dot. opracowania LSR. Grupa Robocza wraz z animatorami BIR dokonała podziału zadań pomiędzy siebie oraz wypracowano metodologię prac nad LSR. Ustalono schemat działań – zapewniając ich oddolność i szeroką możliwość konsultacji społecznych. Ustalono, że w celu jak najpełniejszego uspołecznienia procesu tworzenia LSR zastosowane zostaną różnorakie metody rekrutacji uczestników konsultacji społecznych.

Konsultacje społeczne: warsztaty gminne

Tydzień później (8.07.2008, Gródek, mieszkańcy gmin Gródek i Michałowo, 28 osób) odbyły się pierwsze z trzech warsztaty gminne, prowadzone przez Animatorów BIR. To spotkanie wyznaczyło kanon współpracy dla przyszłych spotkań. Dzięki ustalonym wspólnie zasadom uczestnicy już od pierwszego spotkania zaczęli analizować potencjał regionu, jego mocne i słabe strony, wizję rozwoju

oraz swoje oczekiwania względem możliwości przyszłej realizacji programu LEADER na ich obszarze.

Kolejne dwa spotkania, mające charakter warsztatów gminnych, zorganizowane zostały 14.07.2008 (w Supraślu, dla mieszkańców gmin Czarna Białostocka, Supraśl, Wasilków, uczestniczyło 35 osób) oraz 15.07.2008 (w Zabłudowie, dla mieszkańców gmin Zabłudów i Juchnowiec, uczestniczyło 17 osób), 16.07.2008 (dla Powiatu, z udziałem Koordynatorów Gminnych). Celem warsztatów gminnych było zaprezentowanie jak najszerszemu gronu mieszkańców obszaru idei Leadera oraz założeń PROW, poznanie się potencjalnych partnerów projektu oraz, od samego początku, praca nad wyborem kierunków rozwoju w oparciu o rozpoznany potencjał i możliwości regionu. Spotkania warsztatowe oraz wyznaczone i przegłosowane w ich toku podstawowe kierunki rozwoju służyć miały maksymalnemu wykorzystaniu potencjału regionu i określeniu jego rzeczywistych potrzeb i możliwości rozwojowych. Strategia odzwierciedla w sposób wierny opinie i sugestie mieszkańców LGD Puszcza Knyszyńska.

Pierwszy etap konsultacji zakończył się seminarium podsumowującym w dniu 1 sierpnia 2008 roku, w Pieńkach w którym uczestniczyło 38 osób, na którym wszyscy partnerzy bogatsi o doświadczenia i wiedzę podsumowali warsztaty gminne oraz wybrali tematy wiodące, które miały być przedyskutowane w ramach warsztatów tematycznych w sierpniu 2008. Jednocześnie zainteresowani wybrali grupy tematyczne, w których zadeklarowali swój udział.

6 sierpnia 2008 roku warsztatami z zakresu *Jakości życia na terenie LGD Puszcza Knyszyńska*, rozpoczęto konsultacje w zakresie tematów zgłoszonych do realizacji w ramach LSR Puszcza Knyszyńska. Uczestniczyło w nich 19 osób. Kolejne warsztaty tematyczne dotyczyły Rozwoju *Turystyki i przedsiębiorczości* i uczestniczyło w nich 20 osób. Po zakończeniu warsztatów przekazano informację, iż wszyscy chętni mogą składać swoje propozycje do Punktu Konsultacyjnego oraz koordynatorów gminnych LGD.

Konsultacje społeczne: grupy tematyczne

Wszystkie spotkania wspierane były przez Animatorów BIR. Na bazie konsultacji przeprowadzonych w ramach warsztatów tematycznych przygotowano zakresy operacji realizowanych w ramach trzech tematów strategicznych LSR Puszcza Knyszyńska. W trakcie każdego z warsztatów uczestnicy dyskutowali nad priorytetami i parytetami w przyszłym hipotetycznym budżecie LGD. W trakcie dyskusji dochodziło do prezentacji różnorodnych propozycji, jednakże należy zwrócić uwagę, że uczestnicy bez wyjątku byli zdolni do osiągania kompromisów. Wnioski z konsultacji wraz z proponowanymi zakresami dokumentów regulujących pracę Organu Decyzyjnego LGD – Rady, przedstawione zostały podczas spotkania, które odbyło się przy okazji Walnego Zgromadzenia Członków w dniu 29.08 2008 w Supraślu. W spotkaniu uczestniczyły 34 osoby.

W ramach przygotowywania i konsultowania LSR zorganizowany został Punkt Konsultacyjny, gdzie każdy mieszkaniec obszaru Lokalnej Grupy Działania mógł otrzymać interesujące go informacje. Punkt

Punkt konsultacyjny LGD Puszcza Knyszyńska

Konsultacyjny zorganizowano w Siedzibie Starostwa Powiatowego w Białymstoku. Ponadto w każdej gminie pomocą służył Koordynator Gminny (łącznie siedmiu koordynatorów gminnych). W ramach tak zaplanowanych działań każdy zainteresowany, w tym uczestnicy spotkań otrzymywali informacje na temat wsparcia w ramach Osi IV PROW, tworzącej się strategii oraz mogli zgłosić swoje pomysły projektowe na specjalnie przygotowanym formularzu Sondażu pomysłów projektowych. W sumie w ramach konsultacji operacji wpłynęło 28 fisz z propozycjami projektów.

Dla zagwarantowania skutecznego systemu komunikacji pomiędzy mieszkańcami zapewniono stały przepływ informacji z Animatorami BIR, którzy konsultowali planowane działania, opisy i ściśle współpracowali z przedstawicielami LGD. W celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania podstawową formą pracy była komunikacja internetowa, co pozwoliło na efektywniejsze zarządzanie czasem i zasobami ludzkimi. W konsultacjach internetowych uczestniczyło około 60 osób.

Konsultacje internetowe

OPIS PROCESU WDRAŻANIA I AKTUALIZACJI LSR

ROZDZIAŁ XII

Informowanie o wdrażaniu LSR

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju odbywać się będzie przy jak najszerszym udziale lokalnej społeczności zamieszkującej obszar LGD Puszcza Knyszyńska. Służyć temu będzie zasada pełnej jawności działań realizowanych przez LGD. Za główny cel działań Biura LGD przyjmuje się prowadzenie intensywnych kampanii informacyjno-promocyjnej, która zapewni szerokie upowszechnianie informacji na temat LGD i LSR oraz wyczerpującą i łatwą w odbiorze informację na temat możliwości wykorzystania środków w ramach LSR. Jednocześnie prowadzone działania informacyjne mają przyczynić się do podniesienia świadomości i wiedzy wśród mieszkańców LGD Puszcza Knyszyńska na temat Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 i dostępnej w jego ramach pomocy. Ponadto w ramach działań zakłada się informowanie o możliwościach ubiegania się o wsparcie ze środków Europejskiego Funduszu na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach LSR, ze szczególnym uwzględnieniem maksymalnego wykorzystania środków dostępnych dla Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska. Planowane są następujące typy działań:

- 1. Szkolenia i seminaria informacyjno-promocyjne**
- 2. Publikacja i dystrybucja materiałów informacyjnych i promocyjnych**
- 3. Stworzenie strony internetowej LGD Puszcza Knyszyńska**
- 4. Prowadzenie punktu informacyjno - doradczego**
- 5. Współpraca z mediami**
- 6. Promocja LGD podczas lokalnych i regionalnych imprez**

Plan działań informacyjnych w każdym roku realizacji LSR będzie aktualizowany w stosunku do wyników ewaluacji.

Działania informacyjne dotyczące wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w sposób zaplanowany skierowane będą do jak najszerszego grona partnerów i wszystkich mieszkańców LGD. Ze względu na zróżnicowanie poszczególnych grup odbiorców narzędzia i metody informacji o wdrażaniu LSR będą precyzyjnie dobrane do potrzeb i możliwości odbioru informacji poszczególnych grup odbiorców, w tym w szczególności:

- społeczności lokalnej zamieszkującej obszar LGD Puszcza Knyszyńska
- potencjalnych wnioskodawców do realizacji operacji w ramach Osi IV PROW

Grupy docelowe – odbiorcy informacji

- instytucji, organizacji oraz stowarzyszeń, których działalność związana jest bezpośrednio lub pośrednio z obszarami wiejskimi, w tym LGD Puszcza Knyszyńska
- samorządów lokalnych LGD Puszcza Knyszyńska oraz innych partnerów publicznych z obszaru LGD Puszcza Knyszyńska
- partnerów gospodarczych i społecznych z obszaru LGD
- partnerów samorządowych, gospodarczych i społecznych z kraju i z zagranicy
- instytucji zaangażowanych bezpośrednio i pośrednio we wdrażanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013; w tym UMWP, ARiMR;
- środków masowego przekazu;
- ogółu społeczeństwa w zakresie informowania o udziale funduszy strukturalnych w finansowaniu polityki rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich;

W celu zapewnienia jak najszerszego udziału Partnerów i społeczności lokalnej obszaru LGD Puszcza Knyszyńska w realizacji LSR planuje się następujące działania informacyjne i promocyjne:

1. Szkolenia i seminaria informacyjno-promocyjne: organizacja konferencji, seminariów jest ważnym narzędziem komunikacji, sprzyja przekazywaniu aktualnych informacji, wymianie poglądów, podtrzymywaniu kontaktu z Partnerami i społecznością lokalną. Biuro LGD organizować będzie konferencje i seminaria, których główna tematyka skoncentrowana będzie na przekazywaniu informacji służących sprawnemu wdrażaniu LSR. Na szkoleniach prezentowany będzie pakiet informacji dotyczący działań w ramach których beneficjenci będą mogli ubiegać się o dofinansowanie, przedstawienie wymagań dotyczących przyznania pomocy, procedur, kryteriów związanych z wyborem wniosków, możliwości uzyskania pomocy merytorycznej od pracowników Biura LGD. Działania te charakteryzować się będą powszechnością, aktualnością i dostosowaniem treści i przekazu do uczestników szkoleń i seminariów.

2. Publikacja i dystrybucja materiałów informacyjnych i promocyjnych:

Elementem działań informacyjnych będzie wydanie **broszury informacyjnej, ulotek** na temat realizacji poszczególnych działań LGD w ramach LSR (streszczenie LSR), w formie drukowanej z uwzględnieniem aktualnych potrzeb. Planowane jest również wydanie **Kalendarza Imprez LGD Puszcza Knyszyńska**. Ze względu na dużą popularność i skuteczność **gadżetów reklamowych**, jako narzędzia promocji zlecone zostanie wydanie: kalendarzy, notesów, długopisów reklamowych. Broszura informacyjna zostanie rozesłana do wszystkich członków LGD, w kilku egzemplarzach, z prośbą o dystrybucję do szerszego grona odbiorców. Broszura wraz z gadżetami reklamowymi oraz kalendarzem imprez będzie dystrybuowana w ramach imprez oraz spotkań informacyjno-promocyjnych LGD oraz udostępniania w Biurze LGD do indywidualnej dystrybucji.

Opis
planowanych
działań
informacyjnych
dot. wdrażania
LSR

Wszystkie publikacje i materiały promocyjne w postaci ulotek, folderów, katalogów, kalendarzy wydarzeń będą dostępne w formie drukowanej, a w ramach potrzeb wydawane mogą być publikacje multimedialne na nośnikach elektronicznych. Zawierać będą Logo UE, PROW, oraz inne elementy wizualizacji stosownie do zasad promocji i wizualizacji PROW.

3. Stworzenie strony internetowej LGD Puszcza Knyszyńska - www.puszczaknyszynska.org

Stworzona strona internetowa będzie najbardziej efektywnym narzędziem informacji i promocji, ze względu na dużą dostępność, aktualność informacji oraz możliwość systematycznego rozpowszechniania tychże informacji. W obrębie strony internetowej LGD uzyskać będzie można między innymi następujące informacje: aktualności dotyczące funkcjonowania LGD, w tym realizowane projekty, seminaria, informacje dot. strategii, szkoleń, wizyt studyjnych, prac organów LGD, kontakt, baza wiedzy (słownik pojęć, Lider w UE, Polsce, przydatne linki), sprawdzania roczne i raport ewaluacyjny z działalności LGD Puszcza Knyszyńska.

Ponadto stworzona zostanie podstrona dotycząca wyłącznie informacji o możliwości uzyskania dofinansowania na realizację operacji, wraz dokumentacją, bieżącą informacją o naborach wniosków oraz dostępności środków na poszczególne typy projektów, lista projektów zatwierdzonych do finansowania, sprawozdania z realizacji LSR. **Strona charakteryzować się będzie aktualnością, to znaczy, że podstawowym warunkiem wykorzystania strony WWW będzie zapewnienie bezwzględnej aktualności danych w niej zawartych, a także widoczność ważnych spraw bieżących.**

4. Prowadzenie punktu informacyjno-doradczego

Punkt informacyjno-doradczy, działający w ramach Biura LGD, udzielać będzie informacji poprzez kontakt osobisty, telefonicznie oraz drogą elektroniczną. Usługi świadczone przez punkt informacyjny będą bezpłatne.

5. Współpraca z mediami

Przekazywanie informacji na temat funkcjonowania LGD oraz realizacji LSR Puszcza Knyszyńska poprzez kontakt z mediami, uważa się za jeden z kluczowych elementów wdrażania LSR. Pozwoli to na skuteczne i powszechne informowanie społeczności lokalnej, w tym potencjalnych beneficjentów na temat aktualności dotyczących wdrażania i realizacji LSR na terenie LGD Puszcza Knyszyńska. W związku z tym planowane jest włączenie mediów do działań informacyjnych o LGD Puszcza Knyszyńska oraz realizowanej LSR. Rolę przedstawiciela LGD w kontaktach z mediami pełnić będzie Prezes Zarządu i Dyrektor Biura LGD. Po zatwierdzeniu LGD do realizacji LSR stworzona zostanie lista dziennikarzy, na podstawie przeglądu mediów lokalnych i regionalnych oraz przeprowadzone zostanie spotkanie dla dziennikarzy mediów lokalnych (w tym ze szczególnym uwzględnieniem redakcji gminnych). Zapoznani zostaną z zadaniami funkcjonowania LGD oraz planami realizacji LSR. Informacje

przekazywane mediom będą „uproszczone” i atrakcyjne w formie. W miarę możliwości poparte będą przykładami i ilustracjami. Dziennikarze zapraszani będą również na seminaria, szkolenia oraz przesyłane im będą materiały promocyjne.

Jednocześnie Biuro LGD zleci przygotowanie kampanii medialnej promującej Lokalną Grupę Działania oraz informującej o wdrażaniu LSR. Ponadto raz na kwartał przygotowany zostanie materiał informacyjny, który będzie przekazywany do dzienników o zasięgu lokalnym i regionalnym

6. Promocja LGD podczas lokalnych i regionalnych imprez

W ramach wybranych, najważniejszych imprez lokalnych organizowanych na terenie LGD prezentowane będzie stoisko poświęcone LGD Puszcza Knyszyńska. Udzielane przy nim będą informacje dotyczące LGD Puszcza Knyszyńska, rozdawane broszury oraz gadżety. Stoisko będzie pełniło również funkcję punktu konsultacyjnego.

Ocena skuteczności realizacji działań informacyjnych dotyczących LSR ma znaczenie dla efektywnego przebiegu działań związanych z jej wdrażaniem. Na potrzeby sprawozdawczości oraz ewaluacji Biuro LGD prowadzić będzie bieżący monitoring skuteczności działań informacyjnych oraz przygotowuje roczną ewaluację działań, będącą załącznikiem do Roczego Raportu z Ewaluacji. Ocena działań sporządzona będzie na podstawie:

Ocena i aktualizacja prowadzonych działań informacyjnych

- kwestionariuszy dla beneficjentów działań wdrażanych w ramach LSR (Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania, Nabywanie umiejętności i aktywizacja)
- kwestionariuszy dla beneficjentów działań wdrażanych w ramach LSR (Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju)
- monitorowania ilościowego i jakościowego informacji prasowych
- ankiet przeprowadzanych na konferencjach
- oceny potrzeb informacyjnych i promocyjnych, poprzez informację od społeczności lokalnej/uczestników spotkań/ otrzymane pocztą tradycyjną, e-mail.

Ocena działań zostanie sporządzona zostanie w formie załącznika do Raportu wraz z rekomendacjami na kolejny rok wdrażania LSR.

OPIS PROCESU AKTUALIZACJI LSR

Od początku wdrażania LSR, Lokalna Grupa Działania będzie aktywnie uczestniczyć w ocenie działań a jednocześnie monitorować i proponować zmiany do LSR. Celem zapewnienia społeczności lokalnej możliwości wprowadzania zmian do LSR Lokalna Grupa Działania planuje powszechne i systematyczne konsultacje w tym zakresie. Dlatego też przyjęto zastosowanie wielu metod w procesie konsultacji i

aktualizacji strategii.

Zebranie grona osób: zarówno mieszkańców obszarów wiejskich oraz przedstawicieli rozmaitych organizacji i instytucji miało w założeniu wytworzyć silne forum społeczne, które byłoby równoważnym partnerem dla samorządów lokalnych w wyznaczaniu kierunków rozwoju regionalnego. Poszczególne zastosowane metody konsultacji społecznych zostały opisane poniżej.

Organy LGD w ramach prowadzonych działań statutowych i informacyjnych zbierać będą wnioski od społeczności lokalnej dotyczące proponowanych zmian w LSR. Wnioski dostarczane będą w formie pisemnej w wersji elektronicznej lub tradycyjnej do Biura LGD. Wnioski te będą ewidencjonowane przez Biuro LGD oraz przedkładane do rozpatrzenia Zarządowi LGD. W przypadku przychylenia się do wniosku Zarząd LGD przedkładać będzie do Walnego Zgromadzenia Członków wniosek o wprowadzenie zmian do LSR. Konsultacje bieżące prowadzone będą poprzez:

Bieżące konsultacje i aktualizacja LSR w ramach działań informacyjnych

- **prezentację LSR i konsultacje podczas szkoleń i seminariów informacyjno-promocyjnych,**
- stworzenie interaktywnego punktu konsultacyjnego na stronie internetowej LGD (pytania i odpowiedzi)
- konsultowanie i zbieranie propozycji zmian w ramach prowadzonego punktu informacyjnego
- konsultowanie i zbieranie propozycji zmian podczas lokalnych i regionalnych imprez.

W ramach funkcjonowania LGD planuje się również przeprowadzenie aktualizacji i weryfikacji LSR po trzech latach wdrażania LSR. W związku z powyższym LGD planuje powołać zespół roboczy ds. aktualizacji LSR, w skład którego wejdą członkowie LGD oraz podmiot zewnętrzny, który przeprowadzi powszechną kampanię konsultacyjną, adekwatną do proponowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi zakresu LSR na kolejne lata. Planowana aktualizacja LSR zakłada między innymi wykorzystanie następujących narzędzi:

Śródo-
okresowa
aktualizacja
LSR

- zweryfikowane propozycje zmian zgłaszane przez społeczność lokalną
- raporty ewaluacyjne
- sprawozdania z funkcjonowania LGD
- konsultacje społeczne w postaci warsztatów gminnych
- grupy tematyczne
- spotkania konsultacyjne i seminaria podsumowujące
- sondaż z zastosowaniem kwestionariusza ankiety
- punkt konsultacyjny
- konsultacje internetowe.

ZASADY I SPOSÓB DOKONYWANIA OCENY (EWALUACJI) WŁASNEJ

ROZDZIAŁ XIII

Lokalna Grupa Działania wyznaczyła ramy procesu oceny (ewaluacji) w dokumencie określonym **Planem Oceny - Metodologią prowadzenie ewaluacji własnej LGD oraz oceny i aktualizacji realizacji LSR Puszcza Knyszyńska**

LGD określiła w Planie Oceny instytucje/osoby zaangażowane w proces ewaluacji LGD i LSR Puszcza Knyszyńska, zakres ich odpowiedzialności i zadania, a tym samym wyznaczyła system ewaluacji LSR. Istotną rolę w tym systemie pełnić będzie koordynacja wewnętrzna całego procesu ewaluacji, w tym w szczególności pomiędzy ewaluacją funkcjonowania LGD a realizacją i aktualizacją LSR.

PLAN OCENY jest dokumentem strategicznym dla ewaluacji LGD i LSR – wyznacza on orientacyjne kierunki ewaluacji podejmowanych w latach 2009-2015. Z uwagi na szerokie ramy czasowe realizacji LSR niemożliwe jest określenie pełnej listy szczegółowych badań, zależy to bowiem od stopnia zaawansowania realizacji Programu i wyników jego monitorowania. Z tego względu, PLAN OCENY jest dokumentem ramowym, natomiast Zarząd LGD przy współpracy z organami LGD będzie opracowywał okresowy szczegółowy plan działań ewaluacyjnych, mając na względzie wyżej wymienione uwarunkowania.

Ze względu na złożoność procesu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju procedura ewaluacji obejmie ewaluację, której celem jest wprowadzanie zmian w trakcie realizacji LSR oraz po jej zakończeniu.

Ewaluacja jest rozumiana przez LGD jako ciągły proces doskonalenia wdrażania LSR, jego systemu zarządzania, sposobu wydatkowania środków, a w ostatecznym rozrachunku – pomocy udzielanej beneficjentom ostatecznym – aby była maksymalnie skuteczna, efektywna i trwała. Ewaluacja LGD i LSR jest zatem prowadzona aby:

- określić efekty realizacji LSR oraz wpływ operacji na osiągnięcie celów LSR określonych w strategii LGD Puszcza Knyszyńska,
 - poprawić jakość, skuteczność i efektywność funkcjonowania LGD oraz usprawnić sposób funkcjonowania osób/ podmiotów uczestniczących w realizacji LSR,
 - lepiej odpowiadać na potrzeby (zarówno aktualnych, jak i przyszłych) odbiorców programu,
 - dostarczyć pogłębione informacje dla zarządzających LGD, społeczności LGD oraz opinii
-

publicznej.

Z uwagi na czas prowadzenia ewaluacji LGD oraz LSR wyróżnić należy ewaluację przed rozpoczęciem (*ex ante*), ewaluację w trakcie (*on-going*) oraz ewaluację po zakończeniu realizacji LSR (*ex post*).

Zasady ewaluacji LGD realizującej LSR w okresie 2009-2015

Ewaluacja *ex ante* dotyczyć będzie oceny wniosków przygotowywanych przez wnioskodawców, dotyczących dofinansowania operacji – ocena pod kątem efektów przedsięwzięcia i wpływu na osiąganie celów zakładanych w LSR.

Ewaluacja *ex post* dotyczyć będzie każdego z celów LSR i obejmuje wszystkie przedsięwzięcia wraz ze zrealizowanymi operacjami w ramach danego celu, badając wykorzystanie środków, skuteczność, efektywność i wpływ ich realizacji. Ewaluacja, zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej obejmować będzie następujące aspekty:

- Adekwatność projektu – ocena stopnia rozwiązania problemów dzięki realizacji LSR
- Przygotowanie projektu i jego plan – ocena spójności zaplanowanych działań
- Efektywność projektu – ocena nakładów do rezultatów
- Skuteczność projektu – ocena rezultatów w stosunku do zakładanych celów LSR
- Oddziaływanie projektu – ocena skutków realizacji LSR w szerszym otoczeniu społecznym
- Trwałość projektu – ocena prawdopodobieństwa, że zmiany będą utrzymane.

Ewaluacja *ex post* dokonywana będzie w okresach rocznych, po zakończeniu każdego roku kalendarzowego. Ewaluacji *on-going*, w trakcie realizacji, wynikać będzie z bieżących potrzeb i jest uzależniona od postępów. Ma to zapewnić właściwe dostosowanie czasu przeprowadzenia badania, jego przedmiotu i skali do faktycznego etapu wdrażania, na jakim znajduje się LSR. Przyjmuje się zatem dużą elastyczność ewaluacji, a szczegółowe określanie badań powinno być równoległe z procesem realizacji LSR.

Ewaluacja w okresie 2009-2015 będzie ściśle związana z monitorowaniem wyników wdrażania LSR. W szczególności, obowiązek przeprowadzenia ewaluacji dotyczy sytuacji odchylenia od założonych wartości wskaźników i pochodzić będzie z systemu monitorowania, prowadzonego w postaci półrocznych raportów monitoringowych. Na początku każdego roku określona zostanie lista kluczowych wskaźników, głównie produktów i rezultatów bezpośredniej realizacji LSR, dla których określone zostaną wartości roczne.

Zarząd LGD odpowiada za prawidłową realizację LSR na poziomie całej LGD. Przygotowuje Roczne Plany Działań Ewaluacyjnych. Współpracować będzie z Biurem LGD oraz Podmiotem monitorującym, wspólnie opracuje założenia i pytania badawcze, współpracować będzie z wykonawcami badań. Zarząd LGD, monitorować będzie odchylenia wartości wskaźników od

Podmioty zaangażowane w proces ewaluacji i zakres ich zadań

zakładanych wartości rocznych. Zarząd LGD, w porozumieniu z Biurem LGD i Komisją Rewizyjną przedłoży Walnemu Zgromadzeniu Członków do zatwierdzenia propozycje zmian oraz po akceptacji Urzędu Marszałkowskiego będzie miał możliwość określenia innego zestawu wskaźników, których monitorowanie odchyleń od zakładanych wartości rocznych pomoże usprawnić realizację LSR.

BIURO LGD: w zakresie realizacji ewaluacji *ex ante* Dyrektor Biura LGD, po zakończeniu naboru projektów do danego konkursu, sporządzi ocenę każdego projektu w formie opisu zawierającą spodziewane efekty danego przedsięwzięcia w kontekście realizacji celów LSR. Ocena taka będzie załącznikiem do wniosku o dofinansowanie operacji, przedkładanego Radzie. W zakresie ewaluacji *on going* dyrektor LGD nadzorować będzie monitoring poprzez raporty monitoringowe z realizacji LSR, przygotowywane przez BIURO LGD – zawierające kumulatywne wartości wskaźników w stosunku do zakładanych wartości rocznych. Raporty monitoringowe prowadzone będą w oparciu o analizę jakościową i ilościową dokumentacji projektowej, wniosków o dofinansowanie operacji, ankiet prowadzonych wśród beneficjentów oraz innych badań i analiz zleczanych na bieżąco w zależności od potrzeb. Biuro LGD będzie opracowywało i upubliczniało na stronie LGD informacje z monitoringu LGD i realizacji LSR, sporządzone na podstawie raportów monitoringowych oraz raportu ewaluacyjnego i zgodnie z zasadą jawności działania LGD poda do wiadomości publicznej treść sprawozdania rocznego z funkcjonowania LGD.

Zewnętrzny podmiot ds. monitoringu i ewaluacji (firma zewnętrzna) przygotowuje ocenę roczną realizacji przedsięwzięć w stosunku do LSR w oparciu o przeprowadzone badanie roczne wnioskodawców, analizę jakościową i ilościową napływających projektów oraz stopień wykorzystania środków. Ponadto sporządzi ocenę wewnętrzną LGD jako realizatora Strategii w oparciu o ocenę jakościową (karta oceny pracowniczej) i ilościową (ankiety potrzeb i uwag beneficjentów). Ekspert przygotowuje Roczny Raport Ewaluacyjny, który przedłoży Komisji Rewizyjnej za pośrednictwem Zarządu LGD. Coroczny Raport zawierać będzie w szczególności:

- Wykaz przedsięwzięć zrealizowanych w minionym roku kalendarzowym, z krótkim opisem merytorycznym i informacją finansową o każdym z nich,
- Opis bezpośrednich efektów przedsięwzięć i porównanie ich z efektami, które były zakładane w fazie projektowania,
- Analizę dot. wpływu zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów określonych w LSR,
- Wnioski w formie uwag i rekomendacji dotyczących zmian w sposobie funkcjonowania LGD, które zapewniają wyższą efektywność działania LGD i lepsze osiągnięcie celów zakładanych w LSR.

Komisja Rewizyjna przyjmować będzie roczne sprawozdanie z pracy Zarządu oraz Roczny

Raport Ewaluacyjny. W oparciu o Raport Ewaluacyjny przygotowuje wraz z Zarządem propozycje zmian w celu usprawnienia realizacji LSR oraz działalności LGD i przedłoży je Walnemu Zebraniu Członków.

Walne Zebranie Członków rozpatrywać będzie i zatwierdzać sprawozdania Zarządu i Komisji Rewizyjnej, w szczególności dotyczące projektów realizowanych w ramach lokalnej strategii opracowanej przez LGD, w tym propozycje zmian w celu usprawnienia realizacji LSR oraz działalności LGD.

Wnioskodawcy brać będą udział w badaniach ewaluacyjnych realizowanych corocznie przez Biuro LGD, podmiot zewnętrzny, Urząd Marszałkowski lub ARiMR w zależności od Instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie operacji, mając na uwadze autoewaluację realizowanych przez nich projektów.

Lokalna Grupa Działania Należy przewiduje, iż efektywność procesu ewaluacji zależą będzie od interakcji wszystkich zaangażowanych aktorów. Dlatego też usprawnieniu współpracy i wsparciu całego procesu służyć będzie Biuro LGD.

Dla zagwarantowania skutecznego systemu ewaluacji niezbędne jest stworzenie systemu komunikacji, który zapewni stały przepływ informacji w ramach struktury LGD. Biuro LGD konsultuje planowane badania i współpracuje z Podmiotem monitorującym. Pracownicy Biura LGD odpowiadają za przepływ informacji w ramach całego procesu ewaluacji LSR. W celu zapewnienia sprawnego funkcjonowania przewiduje się, iż podstawową formą pracy będzie komunikacja internetowa (platforma internetowa), co pozwoli na efektywniejsze zarządzanie czasem i zasobami ludzkimi.

System komunikacji w zakresie ewaluacji

Opisana powyżej metodologia ewaluacji własnej LGD oraz oceny realizacji LSR i aktualizacji LSR pozwoli na właściwe wdrożenie LSR w okresie 2009-2015.

OKREŚLENIE POWIĄZAŃ LSR Z INNYMI DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI ZWIĄZANYMI Z OBSZAREM OBJĘTYM LSR

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Puszcza Knyszyńska jest spójna z dokumentami strategicznymi na poziomie gmin Obszaru LGD i Powiatu Białostockiego. Cel określone w LSR są kompatybilne z celami określonymi w następujących dokumentach gminnych i powiatowych:

**Komplement-
arność
LSR
do Strategii
Gmin Obszaru
LGD i Powiatu
Białostockiego**

1. Strategią zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Czarna Białostocka
2. Strategii zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Gródek w latach 2001 – 2015
3. Strategia rozwoju gminy Juchnowiec Kościelny do 2010 roku
4. Strategia rozwoju gminy Michałowo do 2015 roku
5. Planem rozwoju lokalnego 2008-2013 gminy miejsko-wiejska Supraśl
6. Plan rozwoju lokalnego gminy Wasilków na lata 2008 – 2013
7. Plan rozwoju lokalnego gminy Zabłudów na lata 2007-2013
8. Strategią zrównoważonego rozwoju Powiatu Białostockiego do 2010 roku.

W zakresie zgodności LSR ze Strategią zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Czarna Białostocka, LGD Puszcza Knyszyńska realizować będzie Cel strategiczny I, jakim jest tworzenie warunków do rozwoju aktywności mieszkańców, służących rozwojowi gospodarczemu gminy oraz cel strategiczny II: koordynacja obsługi ruchu turystycznego, z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i tradycji kulturowych oraz cel III: Integracja i aktywizacja mieszkańców gminy. Ponadto w zakresie celów strategicznych II rzędu LSR jest zgodne ze Strategią Gminną szczególnie w zakresie edukacji prawno- ekonomicznej i integracji lokalnych przedsiębiorców (podnoszenia kwalifikacji przedsiębiorców oraz przedsiębiorczości mieszkańców

W zakresie zgodności ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Gródek w latach 2001 – 2015 LSR LGD Puszcza Knyszyńska realizować będzie tożsame z celem I Strategii, działania poprzez swoją funkcję decyzyjną w zakresie aktywnego udziału w działaniach na rzecz rozwoju gospodarczego gminy, stwarzającego warunki autentycznego współuczestnictwa mieszkańców gminy. Ponadto LSR jest kompatybilne z pozostałymi celami strategii poprzez stworzenie warunków do wzrostu aktywności i przedsiębiorczości służących rozwojowi gospodarki,

zwiększeniu dochodów gminy i mieszkańców oraz zaspokajaniu ich potrzeb samorealizacji oraz stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi turystyki, napływowi inwestorów i kapitału spoza gminy i powstawanie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw produkcyjnych, handlowych i usługowych związanych z rolnictwem towarowym, turystyką i organizacją ruchu tranzytowego, tworzących różnicowany rynek pracy w gminie.

W zakresie zgodności LSR ze Strategią Rozwoju Gminy Juchnowiec Kościelny do 2010 roku LGD wprost realizować będzie cel Poprawa jakości życia mieszkańców i środowiska naturalnego oraz rozwoju przedsiębiorczości. Ponadto cele LSR są zgodne z celami II rzędu gminnej strategii w zakresie rozwoju turystyki i wypoczynku przy wykorzystaniu środowiska przyrodniczego i kulturalnego.

W zakresie zgodności LSR ze Strategią rozwoju gminy Michałowo do 2015 roku jest zgodny z celem A, dotyczącym wsparcia procesu tworzenia miejsc pracy poprzez rozwój bazy ekonomicznej Gminy, opartej na rolnictwie i rozwijającej się w jego otoczeniu przedsiębiorczości. Ponadto LSR jest zgodne z celem B, tj. zapewnieniem warunków dla wielofunkcyjnego rozwoju Gminy, poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej oraz doskonalenie metod zarządzania gospodarką lokalną, oraz celem C, jakim jest rozwój infrastruktury technicznej dla poprawy warunków życia mieszkańców oraz wzrostu konkurencyjności lokalnych podmiotów gospodarczych.

LSR jest powiązany z Planem Rozwoju Lokalnego 2008-2013 gminy miejsko-wiejskiej Supraśl w zakresie Priorytetu I: Rozwoju funkcji turystyczno-uzdrowiskowej miasta i gminy, poprzez realizację celu I Ogólnego LSR oraz Priorytetu IV PRL : Rozwój infrastruktury społecznej, którego główne cele to poprawa stanu bazy oświatowej, dostępu i jakości kształcenia oraz poprawa bazy kulturalnej i sportowej służącej mieszkańcom i turystom

LSR jest spójny z kierunkami rozwoju określonymi w Planie Rozwoju Lokalnego Gminy Zabłudów na lata 2007-2013, poprzez realizację celów związanych z aktywizacją społeczną oraz poprawą jakości życia mieszkańców.

LSR Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska jest zgodny z Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Wasilków na lata 2008 – 2013, według którego działania gminy Wasilków mają być ukierunkowane przede wszystkim na stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości z wykorzystaniem kapitału

lokalnego i zewnętrznego, m.in. poprzez stworzenie warunków do rozwoju turystyki i wypoczynku w dolinie rzeki Supraśl. Ponadto LSR jest spójne z kierunkiem rozwoju Gminy Wasilków w zakresie wzmocnienia m.in. otoczenia rolnictwa i stworzenia warunków do rozwoju przemysłu rolno-spożywczego i nowoczesnej produkcji rolnej (dzięki realizacji celu II ogólnego LSR).

Lokalna Strategia Rozwoju jest komplementarna w stosunku do Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Białostockiego do 2010 roku, dzięki spójności celów zaplanowanych przez Lokalną Grupę Działania Puszcza Knyszyńska z celami Strategii Powiatu, w tym w szczególności z Celem 1 jakim jest zrównoważony rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich oraz Celem 2 Strategii: rozwojem przedsiębiorczości. Ponadto cele określone w LSR są spójne z Celem 5 w zakresie rozwoju infrastruktury społecznej.

W zakresie komplementarności LSR do dokumentów na poziomie wojewódzkim i krajowym założone cele LSR są zgodne z:

1. Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku
2. Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 (RPOWP)
3. Podlaską Strategią Zatrudnienia do 2015 roku
4. Strategią rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020
5. Programem Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka
6. Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki
7. Programem Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko
8. Strategią rozwoju turystyki w Polsce na lata 2007-2013

Komplementarność LSR do strategii i programów wojewódzkich oraz krajowych

Realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju przyczyni się do rozwoju obszaru objętego LSR oraz rozwoju całego województwa zgodnie z kierunkami określonymi w dokumentach strategicznych. Region Podlasia posiada potencjał do rozwoju ekonomicznego, opartego na wykorzystaniu zasobów naturalnych i kulturowych. LGD Puszcza Knyszyńska w opisanych celach strategicznych LSR wskazuje na rozwój poprzez turystykę aktywną, promuje przedsiębiorczość rozwijaną w zgodzie z naturą i kulturą, oraz trwałą poprawę jakości życia mieszkańców LGD. Tak skonstruowane cele są komplementarne do celów **Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku** w tym w szczególności zgodne z Celem 5 Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020: Rozwój turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego oraz Celem 7: Rozwój rolnictwa oraz tworzenie warunków wielofunkcyjnego rozwoju wsi. W kontekście rozwoju regionalnego

województwa podlaskiego oraz dokumentów strategicznych najważniejsze wyzwania w odniesieniu do celów ujętych w LSR, jakie stoją przed regionem są następujące:

- *Zasadnicze zmniejszenie zróżnicowania w rozwoju społeczno-gospodarczym oraz luki w standardzie życia mieszkańców* - pod względem ekonomicznym obszary objęte LGD Puszcza Knyszyńska cechuje niewystarczający poziom rozwoju infrastruktury technicznej (drogi, komunikacja międzygminna, również brak powszechnego dostępu do Internetu). Poziom PKB na głowę mieszkańca, mierzony według parytetu siły nabywczej, stanowi obecnie zaledwie ok. 40% średniego poziomu w kraju. Poziom wzrost gospodarczego w regionie; rozdrobnienie gospodarstw na terenie LGD, migracje oraz niewystarczająca aktywność społeczna gospodarcza mieszkańców jest przyczyną ubożenia regionu.
- *Rozwiązywanie problemu bezrobocia poprzez stworzenie nowych miejsc pracy* - występuje konieczność zagospodarowania osób w wieku produkcyjnym z terenów wiejskich i marginalizowanych LGD, wyeliminowania ukrytego bezrobocia, szczególnie na obszarach wiejskich, przeciwdziałania bezrobociu jawnemu, w tym sezonowemu i strukturalnemu.

Pełne wykorzystanie szans tworzonych przez **programy operacyjne, realizujących cele zgodne z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007-2013**, pozwoli dostosować działania do faktycznych potrzeb i możliwości rozwoju województwa, a tym samym skuteczniejszego i bardziej racjonalnego wykorzystania regionalnych zasobów poprzez wdrażanie lokalnych inicjatyw.

W zakresie **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego** cele LSR Lokalnej Grupa Działania Puszcza Knyszyńska są komplementarne z Osią Priorytetową I, która za główny cel stawia sobie między innymi wsparcie przedsiębiorstw poprzez ułatwienie dostępu do nowoczesnych technologii oraz kapitału w postaci dotacji, co jest spójne z przedsięwzięciami podejmowanymi w ramach LSR, w tym w ramach Wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju (wsparcie finansowe dla mikroprzedsiębiorstw oraz rolników i domowników w zakresie działalności gospodarczej). Ponadto LSR jest spójne z Osią III Rozwój Turystyki i Kultury, której celem jest Wzrost atrakcyjności i konkurencyjności turystycznej województwa podlaskiego. W tym w szczególności z celem I ogólnym LSR ze względu na rozbudowę i podwyższenie standardów bazy turystycznej i sportowej. Ponadto Oś III RPOWP ma m.in. za zadanie wsparcie działań na rzecz rozwoju infrastruktury służącej uprawianiu aktywnych form turystyki, w tym rozbudowę bazy noclegowej regionu, bazy gastronomicznej oraz innej infrastruktury turystycznej.

W zakresie **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POLiŚ)** LSR realizuje cel główny Programu, jakim jest Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia,

zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. W tym w szczególności realizowany w LSR cel w zakresie ochrony przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych (cel 3.3), oraz cel osi priorytetowej XI POIiŚ jakim jest kultura i dziedzictwo kulturowe zgodny z realizowanym przedsięwzięciem dotyczącym estetyki miejscowości oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego (V).

W zakresie **Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (POIG)** na poziomie regionu, w tym w szczególności 7-miu gmin Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska LSR wspiera realizację celów POIG poprzez wsparcie tworzenia, transferu oraz wdrożenia nowych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych na poziomie wspieranych przez LGD firm (Cel II Ogólny LSR).

W zakresie **Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki** na poziomie regionu LSR Lokalnej Grupy Działania Puszcza Knyszyńska realizować będzie w szczególności cel I, V, VI POKL Cel I POKL: Podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych oraz biernych zawodowo LGD w ramach LSR realizować będzie poprzez wsparcie przedsięwzięć służących poprawie jakości kapitału ludzkiego oraz zwiększenie potencjału zatrudnieniowego i aktywności zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo (szczególnie w ramach celu III LSR). Cel V POKL jakim jest zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa odnosi się do sfery zarządzania państwem i ma charakter horyzontalny. LGD zgodnie z zasadą subsydiarności na poziomie lokalnym realizować będzie zasadę *good governance* poprzez samostanowienie i sprawne funkcjonowanie organu decyzyjnego zgodnie z zasadami przejrzystości podejmowanych decyzji, demokratyczności oraz jawności. Ponadto LGD będzie realizowała cel VI POKL jakim jest wzrost spójności terytorialnej poprzez wdrażanie działań w obszarze zatrudnienia, integracji społecznej oraz edukacji.

Realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju przez LGD Puszcza knyszyńska, jest zgodna z celami strategicznymi **Podlaskiej Strategii Zatrudnienia do 2015 (PSZ)**, szczególnie w zakresie celu II PSZ, jakim jest lepszą edukacją i wyższe kwalifikacje zawodowe. W ramach tego celu realizowane będą przedsięwzięcia sprzyjające m.in. promocji w wsparciu samozatrudnienia, wspieraniu tworzenia firm innowacyjnych oraz inkubatorów przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych i wyższych. W tym zakresie cel PSZ jest zgodny z LSR w szczególności wspierania samozatrudnienia oraz kultury przedsiębiorczości (cel ogólny II, cel ogólny I LSR).

Cele LSR są zgodne ze Strategią rozwoju turystyki w Polsce na lata 2007-2013, w zakresie obszaru

priorytetowego I Strategii: Produktu Turystycznego o wysokiej konkurencyjności, realizowanego przez 5 celów operacyjnych, zgodnych z celami LSR, jakimi są: Kreowanie i rozwój konkurencyjnych produktów turystycznych, Rozwój Infrastruktury Turystycznej, Integracja produktów i oferty turystycznej regionów, rozwój przedsiębiorczości i działalności organizacji w dziedzinie turystyki oraz rozwój wiodących typów turystyki.

W okresie objętym działaniami określonymi w strategii LGD Puszcza Knyszyńska (do 2015) w odniesieniu do strategii gminnych, powiatowych, regionalnych i krajowych oraz poszczególnych programów operacyjnych należy spodziewać się stworzenie warunków do wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Towarzyszyć temu będzie wzrost inwestycji regionalnych, znacznego dopływu inwestycji krajowych i zagranicznych (wywołanych po części napływem środków strukturalnych na rozwój infrastruktury technicznej, głównie modernizacji budowy dróg, sieci wodno-kanalizacyjnych, modernizacji i tworzeniu infrastruktury okołobiznesowej). Zapewnienie na obszarach wiejskich, w tym LGD, równie dogodnych warunków dostępu do infrastruktury technicznej, co na obszarach miejskich, przyniesie efekt w postaci zwiększenia atrakcyjności tych obszarów jako mieszkalnych, produkcyjnych i rekreacyjnych.

Rozwój LGD
w zgodzie
z kierunkami
strategicznymi
regionu

Głównymi czynnikami rozwoju gospodarczego regionu, które dzięki efektowi synergii działań realizowanych w ramach omówionych dokumentów strategicznych, mogą skutecznie doprowadzić do rozwoju obszaru objętego LSR oraz rozwoju całego regionu są:

- **Rozwój turystyki i kultury** - zróżnicowanie etniczne, specyfika wielokulturowości i wielonarodowości województwa podlaskiego oraz liczne zabytki kultury i architektury predestynują region do promocji jego walorów turystyczno-kulturalnych oraz ścisłej współpracy z innymi regionami w obszarze turystyki i kultury. W szczególności, województwo powinno wspierać wszelkie inicjatywy mające na celu wymianę doświadczeń oraz realizację wspólnych projektów międzyregionalnych poświęconych bogactwu wypoczynkowemu i rekreacyjnemu oraz cechom pogranicza kulturowego, a także upowszechnianiu i promocji kultury.
- **Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego** - Szczególną uwagę województwo podlaskie winno także skupić na współpracy i wymianie doświadczeń między regionami w dziedzinie rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, w szczególności na działaniach związanym z odnową wsi, promocji hodowców województwa podlaskiego, kooperacji w zakresie rolnictwa zrównoważonego, technologii sprzyjających środowisku, czy współpracy przy organizacji forów branżowych. Wsparcie rozwoju istniejących i tworzenie nowych międzysektorowych grup partnerskich

typu LEADER będzie dominującym impulsem rozwoju obszarów wiejskich, dzięki wykorzystaniu pomocowych środków unijnych uzupełnionych środkami krajowymi.

- **Promocja produktów regionalnych** - celem województwa podlaskiego powinno stać się także rozszerzanie współpracy na rzecz stworzenia i wsparcia silnego, ogólnopolskiego lobby, działającego dla promocji produktów regionalnych oraz wykorzystywanie m.in. nowych technologii w zakresie ich dystrybucji i promocji.

- **Przedsiębiorczość** - małe i średnie przedsiębiorstwa odgrywają zasadniczą rolę w rozwoju gospodarczym. W Europie Zachodniej na tego typu przedsiębiorstwa przypada około 2/3 ogólnego zatrudnienia i około 2/3 PKB. Większość małych przedsiębiorstw powstaje na bazie nowych pomysłów dotyczących produktów i metod wytwarzania. Województwo podlaskie swój rozwój gospodarczy ostatnich lat zawdzięcza właśnie sektorowi przedsiębiorców, z których większość to drobni właściciele firm usługowych i handlowych, w tym branży turystycznej i okołoturystycznej.

- **Wzrost inwestycji i oszczędności.** Planowane jest wyższe tempo wzrostu inwestycji, głównie dzięki napływowi inwestycji zagranicznych. Obecnie wymagany jest również wzrost poziomu oszczędności i inwestycji krajowych w celu przyspieszenia tempa wzrostu PKB. Stąd też ścisła współpraca pomiędzy instytucjami samorządowymi i rządowymi, a instytucjami sektora NGO i otoczenia biznesu oraz dobra znajomość lokalnych realiów przyczyni się do wzrostu zainteresowania terenami inwestycyjnymi w regionie.

- **Innowacyjność i rozwój zasobów ludzkich** - wydajność nakładów na rozwój zasobów ludzkich oraz B+R (badania i rozwój) w podlaskich firmach, szczególnie w sektorze przemysłowym, jest rażąco niska w stosunku do innych województw. Ze względu na możliwość absorpcji nowych, wydajnych technologii/metod wytwarzania przez podmioty prywatne oraz dążenia do podnoszenia umiejętności i zdobywania nowych kwalifikacji należy pogłębić proces inwestycji w zasoby ludzkie oraz nowe technologie w tych firmach, które wykazują niską produktywność kapitału.

Działania wskazane w LSR są zgodne z zapisami dokumentów strategicznych gminnych, regionalnych i krajowych, i z pewnością przyczynią się do stabilnego rozwoju Podlasia. W dużym jednak stopniu gospodarka regionu uzależniona jest od sytuacji gospodarczej w kraju, która charakteryzuje się wysokimi stopami procentowymi i inflacji oraz wysokim długiem publicznym. Dlatego zmiany w gospodarce lokalnej uzależnione są od sytuacji makroekonomicznej wymagającej racjonalnej polityki budżetowej i polityki pieniężnej, a także ograniczenia barier administracyjnych i prawnych dla rozwoju przedsiębiorczości

WSKAZANIE PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, PRZEDSIĘWZIĘĆ LUB OPERACJI REALIZOWANYCH PRZEZ LGD W RAMACH INNYCH PROGRAMÓW WDRAŻANYCH NA OBSZARZE OBJĘTYM LSR

ROZDZIAŁ XV

W ramach źródeł dofinansowania dostępnych w okresie realizacji LSR przez LGD Puszcza Knyszyńska, LGD aplikować będzie do wybranych działań Programów Operacyjnych, w tym przede wszystkim do Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

PROGRAM OPERACYJNY KAPITAŁ LUDZKI (POKL)

W ramach pozyskiwania środków na działalność własną LGD ze środków funduszy strukturalnych, w tym w ramach **POKL** przewiduje się projektowe wsparcie następujących obszarów:

- Podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo
- Zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego
- Poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce
- Upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy
- Zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa
- Wzrost spójności terytorialnej.

LGD Puszcza Knyszyńska planuje wnioskowanie o realizację projektów finansowanych głównie na poziomie regionalnym, w tym priorytetu VI (6.2; 6.3), VII (7.2.1.; 7.3), VIII (8.2.1), IX (9.5). Projekty dotyczyć będą głównie osób i grup społecznych w zakresie edukacji i ochrony środowiska, rozwoju i promocji turystyki (w tym szkolenie kadr), kształcenia zawodowego, w tym kształcenia dorosłych, rozwoju przedsiębiorczości, współpracy transgranicznej w tych zakresach, kultury i dziedzictwo narodowego. Szczegółowy plan działań przedstawia się następująco:

PRIORYTET VI RYNEK PRACY OTWARTY DLA WSZYSTKICH

6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy

W ramach poddziałania LGD wnioskować będzie o realizację działań szkoleniowych, warsztatowych oraz rozwój dialogu w zakresie wsparcia społeczności lokalnej LGD.

6.3 Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej

Plan LGD
w zakresie
realizacji
innych
niż Oś IV
PROW
projektów

na obszarach wiejskich

LGD aplikować będzie o realizację projektów przyczyniających się do aktywizacji zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich, w tym szkoleń np. z zakresu turystyki, przedsiębiorczości i rękodzieła.

PRIORYTET VIII REGIONALNE KADRY GOSPODARKI

8.1 Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie

Poddziałanie 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie.

W ramach poddziałania LGD wnioskować będzie o realizację działań szkoleniowych i doradczych.

PRIORYTET IX ROZWÓJ WYKSZTAŁCENIA I KOMPETENCJI W REGIONACH

9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

LGD aplikować będzie o realizację projektów przyczyniających się do aktywizacji zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich.

W ramach innych źródeł dofinansowania dostępnych w okresie realizacji LSR przez LGD Puszcza Knyszyńska, LGD aplikować będzie do wybranych podprogramów Programu Unii Europejskiej

UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE, którego celem jest rozszerzanie współpracy europejskiej i wymiany w dziedzinie edukacji. Jej różne formy obejmują dzieci, młodzież i dorosłych - od przedszkola po uniwersytety trzeciego wieku. W tym w szczególności planowane działania LGD obejmą podprogramy:

- **Leonardo da Vinci** - kształcenie i szkolenie zawodowe
- **Grundtvig** - edukacja dorosłych
- **Wizyty studyjne** - wyjazdy dla kadr eksperckich i kierowniczych w obszarze edukacji i szkoleń, doradztwa zawodowego oraz akredytacji
- **Wizyty przygotowawcze LLP** - w ramach Wizyt możliwe jest uzyskanie dofinansowania na działania przygotowawcze, służące stworzeniu przyszłego projektu w ramach programów: Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci i Grundtvig.

Ponadto w ramach dostępnych źródeł dofinansowania odpowiadających potencjalnej realizacji celów LSR Puszcza Knyszyńska, LGD aplikować będzie do **Mechanizmów Norweskich oraz Funduszu Szwajcarskiego oraz innych darczyńców.**

Realizowane działania w ramach innych niż Oś IV PROW, będą miały charakter komplementarny w stosunku do realizacji LSR. Celem zapobieżenia podwójnemu finansowaniu z budżetu Unii Europejskiej, Lokalna Grupa Działania każdorazowo zaplanuje realizację projektu z zastosowaniem

Opis
mechanizmów
zabezpie-
czających
przed
nakładaniem

mechanizmów zabezpieczających przed nakładaniem się pomocy w ramach PROW i innych programów.

Opis mechanizmów przedstawia się następująco:

się pomocy
w ramach
PROW
i innych
programów

1. Koordynator Projektu

Każdy program (projekt) będzie koordynowany przez kierownika odpowiedzialnego za jego realizację i prawidłowe wydatkowanie środków.

2. Zespół projektowy (zabezpieczenie personelu): umowa z wykazem obowiązków i zadań oraz czasem pracy

Osoba zatrudniona w LGD do realizacji programu (projektu), będzie miała umowę zawierającą szczegółowy wykaz obowiązków i zadań, ze wskazaniem programu, w ramach którego jej stanowisko/zadania są realizowane. Umowa zawierać będzie kwotę wynagrodzenia z informacją o finansowaniu wynagrodzenia w ramach danego programu. Łączny wymiar czasu pracy nie będzie przekraczał limitu określonego w Kodeksie Pracy. W przypadku zatrudnienia danej osoby przy dwóch i więcej projektach jednocześnie, zostanie wskazany wymiar czasu pracy do każdego projektu, lub zadania objęte dodatkowymi projektami realizowane będą w ramach umów zleceń.

3. Ewidencja i oznakowanie szczegółowe dokumentacji księgowej

Każdy dokument księgowy, który stanowi dowód poniesienia kosztów w wyniku realizacji projektu będzie trwale opisany, z jakiego programu pochodzi finansowanie. W przypadku kosztu współfinansowanego z dwóch źródeł, np. dokument będzie potwierdzał poniesienie wydatków w związku z realizacją dwóch lub więcej projektów (np. czynsz, opłaty eksploatacyjne) podana zostanie informacja jaka część danego kosztu finansowana jest z jakiego programu. Proporcje kosztów do poszczególnych programów powinny być racjonalne i wynikać z metodologii wyliczania kosztów, przyjętej przez LGD.

4. Ewidencja i oznakowanie szczegółowe dokumentacji projektowej

Każdy dokument projektowy, który powstał w wyniku realizacji projektu będzie opisany i przechowywany w segregatorach dotyczących poszczególnych projektów.

5. Oddzielne konta bankowe

LGD utworzy wydzielone konta bankowe (subkonta projektowe) do obsługi każdego projektu

6. Nadzór i koordynacja projektów przez Zarząd

Zarząd będzie odpowiedzialny za nadzór prawidłowych realizacji umów dot. projektów. Każdorazowo wniesie zabezpieczenie prawidłowej realizacji umowy przez LGD. Ponadto celem efektywnej komunikacji pomiędzy zespołami realizującymi poszczególne programy (projekty) zwoływać będzie comiesięczne narady koordynatorów oraz sporządzać w porozumieniu z koordynatorami plany pracy i

weryfikować postępy w realizacji projektów.

7. Analiza ryzyka w zakresie nakładania się pomocy

Każdorazowo zespół przygotowujący wniosek o dofinansowanie sporządzi analizę ryzyka w zakresie nakładania się pomocy z PROW z innymi źródłami finansowania. Zespół wskaże mechanizmy, które uniemożliwią nakładanie się tej pomocy.

Zastosowanie powyżej opisanych zabezpieczeń przed nakładaniem się pomocy pozwoli na prawidłową realizację LSR oraz innych ewentualnych projektów.

PRZEWIDYWANY WPŁYW REALIZACJI LSR NA ROZWÓJ REGIONU I OBSZARÓW WIEJSKICH

XVI

Walory przyrodnicze, wypoczynkowe i kulturowe LGD Puszcza Knyszyńska dają szansę rozwoju regionu, w oparciu o szeroko rozumianą branżę turystyczną. Wymaga to jednak podwyższenia standardów bazy turystycznej, a także zwiększenia nakładów na kulturę oraz promocję regionu. Wsparcia wymagają również działania zmierzające do ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego.

Województwo podlaskie, ze względu na niski stopień zanieczyszczenia środowiska naturalnego, duże bogactwo przyrodnicze i występowanie atrakcyjnych terenów wypoczynkowych, stwarza szansę na rozwój turystyki. Są to dziedziny dynamicznie rozwijające się na świecie. Wspieranie ich rozwoju, poprzez opracowanie odpowiednich projektów zawierających element innowacyjności, a także poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w sektorze turystycznym i okołoturystycznym, doprowadzi do powstania nowych produktów turystycznych, ich promocji, a co za tym idzie do poprawy jakości życia mieszkańców i promocji przedsiębiorczości w zgodzie z naturą, generując dodatkowe zyski w tej branży, tym samym zapewniając mieszkańcom dodatkowe dochody.

Województwo podlaskie jest regionem zróżnicowanym kulturowo, etnicznie i wyznaniowo. Ze względu na bogactwo dziedzictwa historycznego i kulturowego regionu, konieczne jest stymulowanie jego rozwoju poprzez wspieranie inicjatyw/institucji zajmujących się turystyką, kulturą i ochroną dziedzictwa. Tego typu wsparcie doprowadzi w efekcie do zwiększenia i zróżnicowania oferty turystycznej i kulturalnej, a także promocji wewnętrznej i zewnętrznej dorobku kulturalnego województwa podlaskiego.

Realizacja LSR przez LGD Puszcza Knyszyńska przyczyni się do rozwoju regionu w oparciu o wykorzystanie walorów przyrodniczych poprzez realizację przedsięwzięć w zakresie Celu I ogólnego - rozwoju turystyki aktywnej w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe, w tym w szczególności wsparcia infrastruktury turystycznej (cel 1.3) promocję regionu (1.2) oraz wsparcie rozwoju usług turystycznych (1.1).

Migracje z Regionu oraz obszaru LGD mają wpływ na ogólny problem województwa związany z wyludnianiem się terenów tzw. „ściany wschodniej”. Unikalne w skali kraju budownictwo drewniane i krajobraz kulturowy jest powoli degradowany. Brak inwestycji i koncepcji zagospodarowania tych terenów powoduje niszczenie zabytkowych obiektów, jak i całych układów wiejskich, również na terenie LGD Puszcza Knyszyńska. Tym samym obszary te mogą tracić wartość kulturowo –

turystyczną. Konieczne jest więc wsparcie tych terenów poprzez ochronę zabytkowych zabudowań oraz aktywizowanie społeczności lokalnej do ochrony dziedzictwa przyrodniczego. Dzięki realizacji LSR, na terenie gmin LGD, zwłaszcza w zakresie celu III ogólnego jakim jest trwała poprawa jakości życia w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe wsparte zostaną tradycyjne zabudowania oraz aktywizowana społeczność lokalna do zachowywania tradycyjnych obiektów kultury wiejskiej dzięki realizacji celu szczegółowego dot. zachowania obiektów dziedzictwa kulturowego i naturalnego (3.3).

Wsparcia wymaga również zachowanie określonego w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego tzw. „dziedzictwa kulinarnego” oraz produktów lokalnych w rozwoju obszarów wiejskich. Wielokulturowy charakter regionu powoduje, że województwo podlaskie posiada bogate zasoby tradycyjnych produktów spożywczych, które mogą stanowić znaczące wzbogacenie lokalnej oferty turystycznej, jak również stać się źródłem zaopatrzenia mieszkańców województwa, zamieszkujących większe skupiska miejskie. Między innymi wskazany w LSR rozwój usług na obszarze LGD, w tym przedsiębiorczości w oparciu o tradycyjne produkty lokalne, stanowić będzie w konsekwencji alternatywne źródło dochodów dla wielu mieszkańców obszarów wiejskich, nie znajdujących zatrudnienia w rolnictwie (cel 2.3).

Nie wszystkie problemy regionalne mogą być rozwiązane dzięki realizacji zapisów LSR. Niemniej jednak, działania na rzecz trwałej poprawy jakości życia oraz rozwoju Regionu LGD Puszcza Knyszyńska poprzez wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych w turystyce i przedsiębiorczości są wspólnie wskazywanym przez mieszkańców kierunkiem rozwoju.

INFORMACJA O DOŁĄCZONYCH DO LSR ZAŁĄCZNIKACH

ROZDZIAŁ XVII

-
- 1) Statut LGD – kopia
 - 2) Regulamin organizacyjny organu decyzyjnego LGD - kopia
 - 3) Procedura naboru pracowników LGD - kopia
 - 4) Opis warunków technicznych i lokalowych biura LGD - oryginał
 - 5) Dane członków organu decyzyjnego LGD - oryginał sporządzony wg wzoru
 - 6) Uchwały rady gminy o przystąpieniu do LGD - oryginał albo kopia
 - 7) Wzory dokumentów zawarte w procedurach stosowane podczas dokonywania oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji - oryginał albo kopia*
- wzory formularzy i pism dotyczące procedury oceny operacji
 - 8) Opis dotychczasowej działalności LGD, jej członków albo partnerów – oryginał
- ZAŁĄCZNIKI DODATKOWE:**
- 9) Dokumentacja fotograficzna przeprowadzonych konsultacji społecznych
 - 10) Plan ewaluacji LGD Puszcza Knyszyńska

SPIS TABEL I RYSUNKÓW

TABELA 1. Członkowie LGD Puszcza Knyszyńska

TABELA 2. Członkowie Rady

TABELA 3. Ludność na obszarze LGD według stałego miejsca zameldowania

TABELA.4.Zestawienie danych administracyjnych i powierzchni poszczególnych gmin obszaru LGD Puszcza Knyszyńska

TABELA 5. Lesistość na obszarze LGD

TABELA 6. Prawa miejskie miejscowości LGD Puszcza Knyszyńska.

TABELA.7. Ludność obszaru LGD według miejsca zamieszkania (2004-2006).

TABELA 8. Struktura wieku ludności 7 gmin objętych LSR

TABELA 9.Bezrobotni zarejestrowani w Urzędzie Pracy.

TABELA 10.Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własności

TABELA.11. Gospodarka wodno-ściekowa w gminach.

TABELA 12.Ocena zachowań mieszkańców obszaru LGD.

TABELA.13. Stowarzyszenia na obszarze LGD

TABELA. 14. Specyficzne cechy obszaru LGD Puszcza Knyszyńska i sposoby ich wykorzystania w Lokalnej Strategii Rozwoju.

TABELA 15. SWOT LGD Puszcza Knyszyńska

TABELA 16. Matryca logiczna Przedsięwzięcia I

TABELA 17. Matryca logiczna Przedsięwzięcia II

TABELA 18. Matryca logiczna Przedsięwzięcia III

TABELA 19. Matryca logiczna Przedsięwzięcia IV

TABELA 20. Matryca logiczna Przedsięwzięcia V

TABELA 21. Operacje w ramach LSR LGD Puszcza Knyszyńska

Tabela 22. Tabelaryczna prezentacja opisu procedur wyboru operacji w ramach LGD Puszcza Knyszyńska

RYSUNKI:

RYSUNEK 1. Granice administracyjne LGD Puszcza Knyszyńska w województwie podlaskim.

RYSUNEK 2. Obszar Lokalnej Grupy Działania na tle Puszczy Knyszyńskiej.

RYSUNEK 3. Cele strategiczne i szczegółowe LGD Puszcza Knyszyńska.

RYSUNEK 4 Schemat organizacyjny dla celu ogólnego: Rozwój turystyki aktywnej w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe LGD Puszcza Knyszyńska.

RYSUNEK 5. Schemat organizacyjny dla celu ogólnego: Różnicowanie działalności gospodarczej w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe Regionu LGD Puszcza Knyszyńska

RYSUNEK 6. Schemat organizacyjny dla celu ogólnego: Trwała poprawa jakości życia w oparciu o zasoby naturalne i kulturowe Regionu LGD Puszcza Knyszyńska

RYSUNEK 7. Graficzna prezentacja opisu procedur wyboru operacji w ramach LGD Puszcza Knyszyńska.

RYSUNEK 8. Wzór karty oceny zgodności operacji z LSR wraz z Instrukcją wypełniania

RYSUNEK 9. Wzór karty lokalnych kryteriów oceny operacji

RYSUNEK 10. Schemat Postępowania Odwoławczego LGD Puszcza Knyszyńska

**SPIS DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH WYKORZYSTANYCH
W OPRACOWYWANIU LSR
LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA**

Strategia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Czarna Białostocka
Strategia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Gródek w latach 2001 – 2015
Strategia rozwoju gminy Juchnowiec Kościelny do 2010 roku
Strategia rozwoju gminy Michałowo do 2015 roku
Plan rozwoju lokalnego 2008-2013 gminy miejsko-wiejska Supraśl
Plan rozwoju lokalnego gminy Wasilków na lata 2008 – 2013
Plan rozwoju lokalnego gminy Zabłudów na lata 2007-2013
Strategia zrównoważonego rozwoju Powiatu Białostockiego do 2010 roku.
Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku
Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 (RPOWP)
Podlaska Strategia Zatrudnienia do 2015 roku
Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020
Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
Program Operacyjny Kapitał Ludzki
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
Strategia rozwoju turystyki w Polsce na lata 2007-2013

ZAŁACZNIK NR 1

STATUT LGD

ZAŁACZNIK NR 2
REGULAMIN ORGANIZACYJNY ORGANU DECYZYJNEGO LGD

ZAŁACZNIK NR 3
PROCEDURA NABORU PRACOWNIKÓW LGD

ZAŁACZNIK NR 4
OPIS WARUNKÓW TECHNICZNYCH I LOKALOWYCH BIURA LGD

ZAŁACZNIK NR 5
DANE CZŁONKÓW ORGANU DECYZYJNEGO LGD

ZAŁACZNIK NR 6
UCHWAŁY RAD GMIN O PRZYSTĄPIENIU DO LGD

ZAŁACZNIK NR 7
WZORY DOKUMENTÓW ZAWARTE W PROCEDURACH STOSOWANE
PODCZAS DOKONYWANIA ZGĐNOŚCI OPERACJI Z LSR I WYBORU
OPERACJI

ZAŁACZNIK NR 8
OPIS DOTYCHCZASOWEJ DZIAŁNOŚCI LGD, JEJ CZŁONKÓW ALBO
PARTNERÓW

ZAŁĄCZNIKI DODATKOWE

1. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA PRZEPROWADZONYCH KONSULTACJI SPOŁECZNYCH ORAZ WIZUALIZACJI ZASOBÓW LGD PUSZCZA KNYSZYŃSKA

2. PLAN OCENY